

Alste Marjo

VERKKOYHTEISÖT KOTISALAPOLIISEINA

Murha.infon ja Naisten Tietotoimiston verkkokeskustelujen
suhde tietoon

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2025

TIIVISTELMÄ

Marjo Alste: Verkko yhteisöt kotisalapoliiseina – Murha.info:n ja Naisten Tietotoimiston verkkokeskustelujen suhde tietoon

Pro gradu

Tampereen yliopisto

Journalistiikan maisteriohjelma

Toukokuu 2025

Tarkastelen tässä pro gradu -tutkielmassa rikosmedioiden yleisöjen käsityksiä tiedosta ja sitä, millaisia tiedon jakamisen käytäntöjä kahden rikosmedian, verkon keskustelupalsta Murha.info:n sekä Facebookin Naisten Tietotoimisto -ryhmän, jäsenet hyödyntävät. Tutkielman tavoitteena on selvittää, mitä yhteisöjen jäsenet pitävät tietona ja millaisia kriminaalipoliittisia näkemyksiä vallitsevista keskustelukäytännöistä on löydettävissä. Tutkimuksessa on analysoitu myös verkko yhteisöjen jäsenten välisiä suhteita ja erityisesti hierarkisuutta sekä kriminaalipoliittisia näkemyksiä. Tutkimusmenetelmänä on käytetty netnografiaa, jossa ihmisten toimintaa havainnoivan etnografisen tutkimuksen ideoita toteutetaan verkossa. Työn empiirisenä aineistona on edellä mainituilla alustoilla kevään 2023 aikana käyty verkkokeskustelu, jossa käsiteltiin tutkimusajan jaksolla ajankohtaisiksi nousseita rikostapauksia.

Analyysin tulokset vahvistavat aiemmassa tutkimuksessa tehtyjä havaintoja viranomaistiedon ja journalistisen median tarjoaman informaation keskeisestä merkityksestä keskustelijoille. Näiden instanssien tuottamaa informaatiota pidettiin todennettuna tietona, johon luotettiin lähes poikkeuksetta. Todennettua tietoa täydennettiin yhteisöjen jäsenten omakohtaisilla ja vahvistamattomilla toisen käden tiedoilla. Näiden kahden tietolähteen avulla yhteisöjen jäsenet spekuloidivat tapahtumien kulkua rikoksia selittäväillä syillä. Osa spekulatioista sisälsi myös mutu-tietoa, johon kytkeytyi ajoittain rasistisia ennakkoluuloja ja yhteiskunnan polarisoitumista kiihdyttäviä merkityksiä.

Tarkastelemistani verkko yhteisöstä NTT-ryhmä näyttäytyi analyysissä demokraattisemmalta kuin Murha.info. Toisaalta NTT-ryhmässä sananvapautta rajoitettiin selkeämmin kuin Murha.infossa, jossa käyttäjien kirjoittamat keskustelunavaukset julkaistaan sellaisenaan. NTT-ryhmän sisäisissä suhteissa tuli esiin ylläpitäjien ja jäsenten välinen hierarkia. Murha.infossa jäsenten välillä oli havaittavissa meritokraattinen valtajärjestelmä, jota tuotettiin ja uusinnettiin verkkoalustalla arvottamalla yhteisön jäseniä erilaisin arvomerkein.

Avainsanat: Diskurssianalyysi, hybridi media, netnografia, rikosjournalismi, rikosmedia, sirkulaatio, verkko yhteisöt, yleisöt.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTTEESSÄ

Opinnäytteessäni on käytetty tekoälysovelluksia:

- Ei
- Kyllä

Olen tietoinen siitä, että olen täysin vastuussa koko opinnäytteeni sisällöstä, mukaan lukien osat, joissa on hyödynnetty tekoälyä, ja hyväksyn vastuun mahdollisista eettisten ohjeiden rikkomuksista.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	RIKOSMEDIAT	4
	2.1 Rikosjournalismin historia	5
	2.2 Rikostiedon kulutus	7
	2.2.1 Rikostiedon kulutuksen merkitys ja funktiot	10
3	DIGITALISOITUMISEN VAIKUTUKSIA RIKOSMEDIAAN	13
	3.1 Alustojen aika – uudet rikosmediat	14
	3.2 Yleisöistä yhteisöiksi	18
	3.3 Sananen journalismietiikasta	19
4	EMPIIRINEN TUTKIMUSASETELMA	23
	4.1 Netnografia tutkimusmenetelmänä	27
	4.2 Tutkimusetiikka	30
5	EMPIIRISEN ANALYYSIN TULOKSET	32
	5.1 Kaikki alkaa todennetusta tiedosta	32
	5.2 Toisen käden tieto jää usein lähteittä	39
	5.3 Spekulaatio täyttää tiedon aukkoja	48
	5.3.1 ”Mutu-tieto” ei perustele itseään	53
6	VERKKOYHTEISÖISSÄKIN ON SUHTEITA	56
7	KESKUSTELIJOIDEN SUHDE KRIMINAALIPOLITIIKAAN	64
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	68
	8.1 Mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita	70
9	LÄHTEET	72
	9.1 Journalistiset lähteet	75

1 JOHDANTO

Moni lukee rikosuutisia ja rikokset ovat kansainvälisestäikin varsin suosittuja uutisaiheita. Tavanomaisten rikostiedon kuluttajien lisäksi on olemassa joukko, joka tuottaa rikostietoa myös itse. Vuonna 2007 perustettu Murha.info-sivusto lienee Suomessa keskeisin sivusto, jonne yleisö jakaa rikostietojaan ja jossa niitä kulutetaan. Olen itse seurannut verkkoalustaa omasta uteliaisuudestani sekä työkaluna toimittajan työssäni. Toimittajana olen pohtinut, mikä saa ihmisen jakamaan verkossa esimerkiksi varsin yksityiskohtaisia silminnäkijähavaintoja tai äkkiseltään täysin perättömiltä huhuilta vaikuttavia yksityiskohtia, joiden paikkansapitävyyttä muu yleisö voi vain arvailla.

Idea tutkielman tekemiseen ulottuu kevääseen 2021, jolloin seurasin uutisointia Kuopiossa vappuna menehtyneenä löydetystä miehestä. Lukuisat mediat kuvasivat miestä tositelevisio-ohjelmasta tutuksi – osa medioista nosti maininnan miehen televisiotau-
tasta aina otsikkoon saakka. Poliisi otti varsin nopeasti menehtyneenä löydetyn miehen naisystävän kiinni ja kuultavaksi. Tapaus haiskahti aluksi henkirikokselta.

Journalististen uutismedioiden ohessa seurasin tiiviisti myös muita medioita, joissa tapausta puitiin. Esimerkiksi Murha.info-sivustolla tapauksesta käytiin vilkasta viestinvaihtoa ja tapahtumia spekuloidiin mielikuvituksellisestikin. Kiinnitin keskustelua lukiesani huomiota siihen, minkälaista lisätietoa keskustelijat tarjosivat toisilleen tapahtumista ja siihen liittyvistä henkilöistä. Keskustelupalstalle ei ole tavatonta uhrin sekä tekijän henkilöllisyyksien ruotiminen. Keskustelussa Kuopion uhrin henkilöllisyys paljastui nopeasti, kun jäsenet yhdistelivät journalististen uutismedioiden jakamia tietoja huhu-
puheisiin. Ratkaiseva tekijä keskustelussa oli journalististen uutismedioiden vihje menehtyneen miehen tositelevisiotaustasta. Pian ketjuun liitettiin kuvakaappaus menehtyneen miehen naisystävän Instagram-tilistä. Hänestä leivottiin keskustelussa nopeasti mahdollinen henkirikoksen tekijä. Keskustelussa kiinnitettiin huomiota muun muassa naisystävän pieneen kokoon ja arvioitiin, olisiko tämä kyennyt fyysisten ominaisuuksiensa puolesta henkirikokseen. Lisäksi keskustelijat pohtivat henkirikoksen mahdollisia tekotapoja ja syitä. Vaikka journalistiset mediat eivät julkaisseet tapauksen osapuolten

nimiä, rikoksista kiinnostunut yleisö penkoi tiedot esiin hetkessä. Menehtyneen miehen naisystävä sai Instagram-tililleen lukuisia solvaavia kommentteja, joissa tiedusteltiin miltä murhaaminen oli tuntunut.

Lopulta poliisi tuli tutkinnassaan tulokseen, ettei kuolemantapaukseen liittynyt rikosta. Journalistiset uutismediat julkaisivat poliisin tiedotteen. Lööpit olivat huomattavasti pienempiä kuin silloin, kun menehtyneen miehen tositelevisiotaustasta tehtiin paljastuksia.

Murha.infossa ja yhteisöpalvelu Facebookin NTT-ryhmässä (Naisten Tietotoimisto) poliisin tutkinnan lopputulosta puitiin laajemmin. Eritoten Murha.info keskusteluissa paheksuttiin kommentteja, joissa naisystävän nimeä tai sosiaalisen median tilejä oli jaettu keskusteluun. Keskusteluketjussa joiltakin kommentoijilta tiukattiin, häpeävätkö nämä syytöksiä ja halventavia kommenttejaan poliisin tutkinnan valmistuttua. Sittemmin ylläpito on lisännyt keskustelun otsikkoon merkinnän ”Ei rikosta” ja siivonnut ketjusta pois kasapäin naisystävää kritisoivia ja syyllistäviä kommentteja.

Olen seurannut varsinkin Murha.infoa varsin pitkään ja mielikuvani keskustelualustasta on ollut raadollinen. Kuopion tapausta ruotivaa keskustelua Murha.info näyttäytyi kuitenkin osin jopa journalistisia uutismedioita eettisempänä siinä, kuinka keskusteluissa korjattiin virheellistä informaatiota. Toisaalta keskustelussa jaettiin yksityiselämän suojaa rikkovaa tietoa, jota journalistiset uutismediat eivät kuuna päivänä julkaisisi. Ristiriita oli kutkuttava. Vapun 2021 Kuopion kuolemantapauksen keskustelu herätti mielessäni laajemman kysymyksen, millaisia tietoja rikoksista kiinnostunut yleisö etsii ja millaisiin tietoihin se luottaa. Aloin myös miettiä, missä määrin keskusteluissa painotetaan journalististen uutismedioiden tuottamia tietoja sekä milloin ja miten käyttäjät nojaavat omiin päätelmiinsä tai huhupuheisiin? Kiinnostukseni kohdistui myös siihen, kuinka rikosmedioiden yleisöt suhtautuvat journalistisiin uutismedioihin.

Tarkastelen tässä tutkielmassa kahden verkon keskustelualustan, Murha.info ja Facebookin NTT-ryhmän, käyttäjien suhdetta tietoon. Tutkimusmenetelmänä sovellan netnografiaa, joka on verkossa toteutetun etnografian muoto. Analyysissäni paneudun

erityisesti ryhmien jäsenten tietokäsityksiin ja siihen, millaisia tietoja yhteisöissä jaetaan ja miten niihin uskotaan. Tutkielman lopussa laajennan näkökulmani siihen, millaisia suhteita ja hierarkioita rikoksista kiinnostuneet yhteisöt muodostavat keskenään sekä millaisia kriminaalipoliittisia näkemyksiä keskustelukäytännöistä on löydettävissä.

Tutkielma alkaa rikosmedioiden ja rikosjournalismin historian kuvailulla. Kuvaan luvussa myös rikostiedon kulutustapoja sekä rikostiedon kulutuksen merkitystä. Luvussa 3 kuvaan, kuinka digitalisoituminen on vaikuttanut rikosmedioihin ja niiden tuotantoon. Empiirisen tutkimusasetelmani esittelen luvussa 4. Varsinaisen analyysini tuloksia kuvaan luvuissa 5—7. Luvussa 8 vedän yhteen johtopäätökseni sekä mahdolliset jatkotutkimuksen aiheet.

2 RIKOSMEDIAT

Tässä luvussa avaan *rikosmedian* ja *rikosjournalismin* käsitteitä. Rajaus *median* ja *journalismin* välillä ei aina ole itsestään selvä, vaan erilaiset mediatuotteet sekoittuvat yleisön silmissä helposti yhdeksi kokonaisuudeksi. Erityisesti sosiaalisen median aikakaudella voi yleisön olla haastavaa tunnistaa, mikä eteen ilmestyvä sisältö on ja mistä se on peräisin (Upola 2018, 37).

Osalle ihmisistä journalismi on enää vain yksi tiedon lähde muiden joukossa. Tutkimuksessa on tunnistettu merkkejä siitä, että journalismin roolia julkisuuden portinvartijana tai puolueettomana tiedonvälittäjänä ei enää välttämättä tunnusteta (Sirkkunen ym. 2024, 9–10) Vaikka journalismin ja median ero voi olla yleisön silmissä joskus häilyvä, tutkimuksessa niiden erottelu toisistaan on välttämätöntä.

Median käsite tulee latinan kielen sanasta *medium* ja viittaa viestin välittämiseen ja viestintäkanavaan. Sanana sitä käytetään myös joukkotiedotusvälineiden, kuten lehdistön, radion ja television, synonyyminä. Median välineenä voivat olla sekä edellä mainitut erilaiset joukkotiedotusvälineet mutta myös sosiaalisen median alustat. Sanalla viitataan lisäksi tiedonvälityksen ammattilaisiin, toimittajiin ja valokuvaajiin, sekä media-alan yrityksiin.

Median voidaan sanoa muodostuvan laajuudeltaan ja tarkoitukseltaan varsin erilaisista organisaatioista, instituutioista, prosesseista ja käytännöistä. Median muotojen määrä on hybridin median aikakaudella lisääntynyt: mediaa ovat sanoma- ja aikakauslehdet, televisio, radio sekä internet erilaisine keskustelupalstoineen ja verkkosivustoineen. (Greer 2013, 144). Journalismi on mediarakenteen avulla ja sisällä toimiva instituutio. Sen tehtävä on faktapohjaisen ja ajankohtaisen informaation kerääminen, valikoiminen, esittäminen ja jakaminen yleisölle eri muodoissa. Journalismi on näin osa mediaa, mutta samalla kaikki mediatuotteet eivät ole journalismia.

Rikosjournalismi on journalismin alalaji, joka keskittyy kertomaan rikoksista sekä niiden syistä ja vaikutuksista. Laajemmin kuvattuna rikosjournalismilla viitataan

tiedotusvälineiden käytäntöön raportoida yhteiskunnan järjestystä rikkoneista, kriminalisoiduista tapahtumista sekä niiden tutkinnasta tai käsittelystä oikeudessa. Rikosmediaan voidaan lukea rikosjournalismin ohessa myös rikosjournalismin ulkopuolella tuotetut rikosaiheiset sisällöt, joiden tuottamista ja levittämistä eivät koske samat eettiset periaatteet kuin rikosjournalismia ja jotka eivät välttämättä ole faktapohjaisia tai ajan-kohtaisia. Rikosmedian käsitteen alle mahtuu paitsi rikosjournalismi, mutta myös muut rikosmediatuotteet. Tässä tutkielmassa rikosmediaa edustavat rikosaiheiset keskustelualustat, joissa informaation tuottamiseen ja valikointiin sekä jakeluun osallistuvat näiden alustojen käyttäjät.

2.1 Rikosjournalismin historia

Rikoksista on ammennettu aiheita paitsi perinteiseen journalismiin, myös kansainvälisesti erilaisiin muihin julkaisuihin jo 1600-luvulta lähtien. Rikosjournalismin historia on pitkä. Lähtökohtana rikosjournalismin kuvaamiselle voidaan pitää Pertti Hemánuksen (1966, 46) rikosuutisen vanhaa mutta yhä käyttökelpoista määritelmää, jonka mukaan ”rikosuutinen on selostus tuoreesta tai aikaisemmin tuntemattomasta kriminalisoidusta teosta tai vanhan ja aikaisemmin tunnetun kriminalisoidun teon uudesta vaiheesta.”

Rikosjournalismin synty liittyi journalismin kaupallistumiseen ja ulottui 1700-luvun sanomalehtiä edeltäneisiin kirjoihin ja lehtisiin. Sanomalehdissä ensimmäiset rikosaiheiset artikkelit julkaistiin tiettävästi Englannissa vuonna 1820, kun lontoolainen Morning Herald ryhtyi julkaisemaan humoristisia kertomuksia poliisiasemalta. Englannista idea levisi Yhdysvalloissa kaikelle kansalle suunnattuun pennilehdistöön (engl. penny press) 1830-luvulla. (Hemánus 1966, 14; Ruohonen 2022, 112). Rikosaineiston julkaisu nosti lehtien levikkejä: Morning Herald jopa yli kaksinkertaisti levikkinsä ja sitä alkoivat tilata myös vähävaraiset ihmiset, jotka halusivat päästä osallisiksi yleistä kiinnostusta herättäneestä rikosaineistosta (Hemánus 1966, 21).

Suomessa rikoskerronnan alkuvaiheena pidetään 1860–1880-luvun varhaisten sanomalehtien ohessa rikoksista kertoneita arkiveisuja. Veisut olivat yhdelle arkille painettuja kuvauksia viimeaikaisista tapahtumista, kuten rikoksista. Edullisemman hintansa

ansiosta ne olivat suuremman yleisön saavutettavissa kuin ylellisyshyödykkeinä pidetyt sanomalehdet. Arkkiveisuja jaettiin monenlaisissa kokoontumisissa, joten veisut tavoittivat laajemman yleisön kuin tuolloin pienilevikkiset sanomalehdet. Tiedonvälityksen jäänteenomaisena muotona veisut säilyttivät asemansa aina 1900-luvun alkuvuosikymmenille asti. (Ruohonen 2022, 87; 96–97).

Kotimaiset sanomalehdet alkoivat haastaa arkkiveisuja 1800-lopulta alkaen, ja hiljalleen rikostieto alkoi levitä myös sanomalehdissä 1900-luvun alussa niiden levikin kasvaessa. Rikosuutiset levisivät sanomalehtien lisäksi myös aikakauslehdissä, joista varhaisimpina voidaan mainita 1930-luvulla perustetut *Apu* ja *Seura*. Myös vuosina 1952–1963 ilmestynyt *Uusi Kuvalehti* panosti rikosjournalismiin. Sittemmin perinnettä jatkoivat *Hymy* ja *Nyrkkiposti* (myöhemmin *Nykyposti*). (emt., 185–191).

Kenties tunnetuin kotimainen rikosaiheisiin keskittyvä julkaisu on vuodesta 1979 lähtien toiminut ja yhä julkaistava *Alibi-lehti*. Lehti oli pitkään ainoa puhtaasti rikosaiheisiin keskittynyt aikakauslehti (Ruohonen 2022, 187). Viime vuosina kiihtyneen rikosaiheiden suosion myötä alalle on ilmestynyt myös uusia tulokkaita kuten *Deadline* Kustannuksen syyskuussa 2022 lanseeraama True crime -lehti, joka lupasi kertoa rikosmaailmasta mielenkiintoisella mutta asiallisella tavalla ”kaikkine kulmineen”.

Sähköisten viestimien tulo muutti myös rikoskerrontaa, joskin linja oli aluksi erityisesti Yleisradiossa varovainen ja pidättyvä (Ruohonen 2022, 191). Silti esimerkiksi Kyllikki Saaren sekä Tulilahden surmien uhrien hautajaiset lähetettiin Yleisradion radiokanavalla (Ruohonen 2022, 61; 177). Suomen ensimmäinen tosielämän poliisisarja, vuosina 1989–2013 pyörinyt Yleisradion *Poliisi-TV*, saavutti suuren suosion. Sittemmin kotimaisia, rikoksista kertovia dokumenttisarjoja on tuotettu enemmänkin: *Rikostarinoita Suomesta*, jota tuotettiin vuosina 2001–2009, *Poliisit* vuosina 2009–2022 ja vuosina 2019–2024 pyörinyt *Rikoksen anatomia*.

Vuonna 1988 perustettu Oikeustoimittajat ry oli ensimmäinen askel kohti rikos- ja oikeustoimittajien ammatillista järjestäytymistä. (Smolej 2011, 8–10; Haara ym. 2017, 20–21). Yhdistys otti tehtäväkseen järjestää koulutusta ja kohtaamisia rikos- ja

oikeustoimittajille (Reinboth ja Sipilä 2019, 7). Nykyisellään yhdistyksessä on noin 80 jäsentä (Oikeustoimittajat ry).

1990-luvulla suurimmat päivälehdet ja televisiokanavat myös perustivat ensimmäisiä erillisiä rikostoimituksia. Se osaltaan johti rikosuutisten määrän kasvuun (Smolej 2011, 8–10). Sittemmin toimituksia on perustettu lisää.

Osaltaan rikosuutisten määrän kasvun nähtiin olevan yhteydessä journalismin tabloidisaatioon, jolla viitataan paitsi lehden sivuformaattiin, myös journalismin viihteellistymiseen (Viljakainen 2014, 13; Kivioja 2008). Tanskalaisessa tutkimuksessa havaittiin, että tabloidilehtien pääasiallisiin aiheisiin kuuluvat rikokset, kun taas esimerkiksi politiikka on pienemmällä sijalla (Lehrmann 2011, 180–181). Tanskalaista tabloidilehti Ekstra Bladetiä tutkinut Ulrik Lehrmann väittää, että rikosjournalismia luetaan ensisijaisesti tyydyttämään draamannälkää ja tarpeeseen kokea tunteita, kuten vihaa ja surua. Siten rikosjournalismia ei tulisi tarkastella puhtaasti uutisina. (Lehrmann 2011, 180–184).

Ilmiöön liittyy myös sensaationhakuisuus ja viihteellisten arvojen korostaminen, jotka jo Hemánus mainitsi osana Tulilahden surmien herättämää lehtikirjoittelua. Tulilahden surmat oli kaksoisverityö, jossa kaksi kadonnutta nuorta naista löydettiin surmattuina Tulilahden rannalta suohaudasta. Moni sanomalehti kulutti katoamistapaukseen palstatilaansa myös niinä päivinä, kun tapauksesta ei ollut uutta kerrottavaa. Laajan julkisuuden arvioitiin johtuvan uhrien sukupuolesta ja nuoresta iästä: heissä oli ”sex-appelia, joka lisää sanomalehtien kiinnostusta” ja edesauttaa sensaation syntymistä. (Hemánus 1966, 166–182). Tuomen mukaan ilmiössä on kyse ”neitonen pulassa” -stereotypiasta ja kauniin naisen syndroomasta, joiden viitoittamana nuorten ja valkoisten naisten katoamistapaukset voivat saada rikosuutisoinnissa muita enemmän palstatilaa (Tuomi 2022, 56).

2.2 Rikostiedon kulutus

Harvalla yleisön jäsenellä on omakohtaista tietoa rikoksista. Siksi moni tiedon siemen vaikkapa rikollisuuden määrästä pohjautuu useimmiten medialähteisiin. (Greer 2013, 143–144; ks. myös Näsi ym. 2018, 6). Tämä kuvastaa omalla tavallaan *medioitumiseksi*

kuvattua ilmiötä, jonka mukaan ihmisten arkiset kokemukset ovat yhä useammin mediavälitteisiä ja nojaavat medioihin. Media rakentaa sosiaalista todellisuuttamme vahvemmin kuin koskaan aiemmin ja teemme monia arkisia askareitamme tavalla tai toisella yhteydessä mediaan. (Seppänen ja Väliaverron 2012, 10; ks. myös Couldry ja Hepp, 2017). Mediavälitteisyys koskee myös ihmisten ja rikollisuuden välistä suhdetta.

Keskeisin rikostiedon lähde Suomessa on kotimainen journalistinen media (Haara ym. 2017, 59; Ruohonen 2022). Lisäksi rikoksista muodostetaan käsityksiä televisiosarjojen ja elokuvien sekä niistä kirjoitettujen juttujen ja jutuista käytyjen keskustelujen avulla. Rikoksia koskevan tiedon saanti nojaakin vahvasti verkon monikanavaiseen käyttöön: useimmille Näsin ym. (2018) haastateltavista internet oli rikostiedon tärkeä lähde. Perinteisten medioiden, kuten paperisen sanomalehden, käyttö on yleisintä vanhemmalla ikäluokalla (55–74-vuotiaat) ja sen merkitys vähenee, mitä nuoremmista ikäluokista puhutaan. Vastaavasti nuoremman ikäpolven käytössä sosiaalisen median kanavilla oli suurempi rooli kuin vanhempien ikäpolvien. Uutismedioiden ohessa moni käyttää myös muita rikostiedon lähteitä, kuten sosiaalista mediaa. Tutkimuksessa sosiaalisen median osuus korostui etenkin alle 34-vuotiaiden keskuudessa. (Näsi ym. 2018, 17–18). Kolme keskeisintä rikostietoa tarjoavaa välinettä ovat televisio- ja radiouutiset (63 %). Verkkolehtien osuus on noin 50 prosentin luokkaa. Sosiaalisen median merkitys on vähäisempi. Vaihtoehtomediaa rikosuutisten seuraamiseen käytti vain noin prosentti haastateltavista. (Näsi ym. 2018, 14–18). Vaihtoehtomediaa saatettiin hakea tietoa, mikäli epäilynä oli, ettei perinteinen media uutisoi kaikkea vaan pimittää tietoa. (emt. 24–30). Epäilyt median taipumuksesta pimittää tietoja näyttää liittyvän myös maahanmuuttoon liittyviin aiheisiin ja uutisiin. (Haara ym. 2017, 75).

Rikoksia koskevan tiedon seuraamisessa tutkijat ovat erottaneet neljä eri tapaa: ”rutiininomainen-passiivinen”, ”rutiininomainen-aktiivinen”, ”spontaani-aktiivinen” sekä ”spontaani-passiivinen”. (Haara ym. 2017). Rutiininomainen rikostiedon kohtaaminen on tutkimuksen mukaan mahdollisesti yleisin tapa kohdata väkivaltatietoa. Rutiininomaisesti (rutiininomainen-passiivinen) rikostietoa saadaan ilman tietoista rikostiedon pariin hakeutumista, kun rikosotsikot pomppaavat silmille esimerkiksi uutismedian

etusivulta tai sosiaalisen median alustoja selatessa. Tieto voi silloin usein tulla ensimmäisenä vastaan ensin sosiaalisen median uutissyötteessä, jonka jälkeen käyttäjät hakeutuvat lehtien verkkosivuille lisätiedon perässä. Osa sosiaalisessa mediassa saamamme informaatiosta tulee joko läheisten tai algoritmien välittämänä ja suosittelevana (Haara ym. 2017, 57; Roth 2019, 4; ks. myös Couldry ja Hepp, 2017).

Osa yleisöstä hakeutuu tietoisesti rikostiedon pariin. Journalistisen uutismedian verkkosivuilla voidaan aktiivisesti (rutiininomainen-aktiivinen) navigoida rikosaiheisten artikkelien pariin verkkosivujen aihetunnisteiden välillä luovien. (Haara ym. 2017, 48).

Oman alalajinsa aktiiviseen rikostiedon seuraamiseen muodostavat verkossa toimivat, rikosaiheisiin keskittyvät keskustelupalstat, kuten Murha.info-sivusto, joista rikostietoa saa keskitetysti. Keskustelupalstoille voidaan hakeutua esimerkiksi silloin, kun haetaan tietoa juuri tapahtuneesta rikoksesta tai onnettomuudesta. Esimerkiksi Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien aikana verkko tarjosi monelle väylän paitsi löytää uutta tietoa, myös uuden mahdollisuuden osallistua tapahtumaan kommentoimalla tapahtumia sekä tuottamalla verkkoon omia materiaaleja (Sumiala ja Tikka 2009, 6).

Yleisö voi toisinaan päätyä rikoksia koskevan tietolähteen ääreen yksittäisen tapahtuman houkuttelevana. Spontaanin ja aktiivisen tiedonhaun voi laukaista esimerkiksi lähialueella tapahtunut tai muuten kiinnostava väkivallanteko tai muu rikos. Jopa kodin ohi ajanut hälytysajoneuvo saada yksilön tarkistamaan lisätietoja tapauksesta lähteestä, jota hän normaalisti ei käyttäisi. Rikostietoon voi törmätä myös täysin passiivisestikin esimerkiksi sosiaalisen median alustoilla, työmatkalla radiota kuunnellessa tai kaupan kassajonossa iltapäivälehtien lööppejä tutkaillessa. Tähän spontaani-passiiviseen tapaan kohdata rikostieto ei liity median rutiininomaista seuraamista tai edes suoraa kiinnostusta aiheeseen. (Haara ym. 2017, 53—55)

Erilaisten keskustelupalstojen seuraaminen voi olla samanaikaisesti rutiininomaista ja aktiivista. Siihen voi liittyä myös sisältöjen jakamista ja tuottamista. Erimaisiin ryhmiin liittyminen sosiaalisessa mediassa on helppoa, joten esimerkiksi Facebookin NTT-ryhmään kuulumisen ei välttämättä kerro suoraan siitä, kuinka aktiivinen tai passiivinen suhde käyttäjällä on rikosaiheisiin keskusteluihin. Osa jäsenistä on voinut liittyä

ryhmään yleisestä uteliaisuudesta tai siksi, että joku on suositellut ryhmää heille. Jotkut ovat saattaneet liittyä ryhmään jonkin tietyn rikostapauksen houkuttelemana, mutta eivät vieraile alustalla kuin satunnaisesti. Erilaisten sosiaalisen median ryhmien sekä internetin keskustelupalstojen olemassaolo ja niiden vakiintuneisuus viittaavat silti siihen, että rikosaiheiden seuranta synnyttää ympärilleen aiheista kiinnostuneiden verkkoyhteisöjä. Verkko on paitsi monipuolistanut rikostiedon saatavuutta, myös luonut mahdollisuuden keskustella aiheesta muiden siitä kiinnostuneiden käyttäjien kanssa, mikä tekee rikostiedon vastaanotosta sosiaalista (Haara ym. 2017, 79; 91).

Näsin ym. (2018) tutkimukseen vastanneista reilu viidennes kertoi olevansa kiinnostunut väkivaltauutisoinnista melko paljon tai paljon. Ikäryhmittäin väkivalta kiinnosti eniten nuorimpia, 15–24-vuotiaita vastaajia. Väkivaltauutisointi kiinnosti eniten sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevia sekä vähiten koulutettuja. Väkivaltauutisoinnista kiinnostuneimmat kertoivat kuluttavansa eniten vaihtoehtoisia tietolähteitä. Heillä myös sosiaalisen median osuus oli perinteistä mediaa korkeampi.

Luottamus perinteisen median tarjoamaan rikostietoon vaihtelee. Näsin ym. (2018) tutkimuksessa jopa noin kolmannes koki perinteisen median suojelevan tiettyjä ryhmiä, jotka tekevät väkivaltaa. Vastaajissa korostuivat miehet, jotka arvioivat naisia useammin verkon vaihtoehtoiset tietolähteet perinteistä mediaa luotettavammaksi todellisen väkivaltarikollisuuden kuvaajina. (Näsi ym. 2018, 24–30). Myös näkemykset rikoksesta epäiltyjen nimen ja kuvan julkaisemisesta jakoivat mielipiteitä. Osa tutkittavista toivoi, että myös journalistinen uutismedia tuottaisi rikollisille kollektiivista häpeää. Samaan aikaan osa tutkittavista oli huolissaan siitä, kuinka huolettomasti rikoksesta huolettomasti epäiltyjen tietoja, kuten kuvia ja nimiä, julkaistaan sosiaalisessa mediassa. (Haara ym. 2017, 73–74).

2.2.1 Rikostiedon kulutuksen merkitys ja funktiot

Rikosjournalismilla voidaan Hemánuksen (1966) mukaan nähdä neljä yhteiskunnallista funktiota: se pyrkii säilyttämään yhteisökiinteyden, tarjoaa informaatiota normeista ja rikkomuksista, tehostaa sanktiointia sekä aktivoi kriminaalipoliittisia toimenpiteitä.

Yhteisökiinteyden ylläpitäminen viittaa rikosjournalismin tapaan kuvata yleisölle kulloinkin vallitsevia normeja ja raportoida niiden rikkomisesta koituvista seurauksista. Sosiaalista kontrollia journalismissa ilmentää rikollisten nimien ja tuomioiden julkaiseminen. (Hemánus 1966, 13—21). Tapausten saamista julkista huomiota on viime vuosina alettu pitää niin merkittävänä rangaistuksena, että se on johtanut oikeudessa annettujen tuomioiden lieventämiseen (Haara ym. 2017).

Sanktioinnin tehostamisella tarkoitetaan rikosjournalismin antamaa epäsuoraa tukea poliisin ja oikeuslaitoksen toiminnalle. Tuki näkyy esimerkiksi siinä, että journalismin välittämä informaatio rohkaisee silminnäkijöitä kertomaan tiedoistaan poliisille. Joskus journalistiset välineet voivat pyytää yleisöltä vihjeitä rikosten ratkaisemiseksi, toisinaan jopa palkkiota vastaan. (Hemánus 1966, 116—117). Palkkioiden maksaminen on nykyään uutismediassa harvinaisempaa ja sen hyödyntäminen perustuu tilannekohtaiseen harkintaan (Eklund 2017, 34).

Kriminaalipoliittisten toimenpiteiden vahvistamisella viitataan poliittiseen päätöksentekoon kohdistuvaan julkiseen paineeseen, jota journalismi voi olla lisäämässä joko yhteiskunnallisista tai kaupallisista syistä. Lehdistön välittämä kuva rikollisuudesta vaikuttaa siihen, millaiseksi yleisön kriminaalipoliittinen mielikuva muodostuu. Lehdistö voi joko tarkoituksella tai tahattomasti vääristellä mielipiteitä tai edesauttaa väärin mielikuvien syntyä antamalla yleistä mielipidettä kuohuttaville rikoksille suhteettoman paljon palstatilaa. (Hemánus 1966, 19—20).

Hemánus huomautti lisäksi, että rikosjournalismilla voi olla myös suoranaisia haittavaikutuksia. Se voi tuottaa kuvaa rikollisista sankareina tai mystifioida heitä ”synnynnäisinä rikollisina”. Nämä piirteet voivat hämärtää kuvaa rikollisuuden yhteiskunnallisista syistä tai trendeistä, mikä saattaa johtaa epätarkoituksenmukaisten kriminaalipoliittisiin toimenpiteisiin, kuten vaateeseen rangaista rikollisia entistä kovemmin. (emt., 16—20).

Samantapaista kritiikkiä rikosjournalismia kohtaan esitetään edelleen (vrt. Haara ym. 2017, 72; Leino 2005, 16; Tuomi 2022). Julkisessa keskustelussa onkin pohdittu, missä määrin rikollisille on syytä myöntää ruutuaikaa ja millaisina rikoksen tekijät tulisi esittää,

Onko eettisesti oikein kuvata vakavista huumerikoksista tuomittu Niko Ranta-Aho ”naapurin Nikona, joka vain teki vääriä valintoja” (Journalisti 24.9.2020). Alvesalo ja Korander luonnehtivat jo vuosituhannen alussa esitettyä Poliisi-tv:tä esimerkiksi rikospornosta, joita katsellessaan katsoja pääsee tirkistellen nautiskelemaan vihteestä, jossa toiset osapuolet kärsivät (Alvesalo ja Korander 2000, 76).

Kriminologia on tieteenala, joka tutkii rikollisuutta ja sen kansalaisissa synnyttämiä reaktioita ja pelkoja. Kriminologian näkökulmasta tarkasteltuna rikosmedioilla on osaltaan merkittävä rooli siinä, millaisena näemme ympäröivän yhteiskunnan (Näsi ym. 2018). Rikosmedioiden käyttösyys ja siten myös niihin suhtautuminen vaihtelee: osaa ne kiinnostavat, toiset kokevat pelkoa tai vihaa (Greer 2013, 143—144; vrt. Näsi ym. 2018). Sekä kotimaisissa että kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, kuinka rikosuutisoinnin kuluttamisella on yhteys rikoksen pelkoon ja koettuun väkivallan uhkaan (Näsi ym. 2018; Haara ym. 2017). Väkivaltasisältöjen kuluttaminen mediassa lisää väkivallan kohteeksi joutumisen pelkoa sekä vaarallisiksi miellettyjen tilanteiden ja paikkojen välttelyä. (Haara ym. 2017, 24). Osin pelon lisääntyminen johtuu siitä, että median koetaan tuoneen väkivaltaiset tapahtumat lähemmäs yksilöä. Tutkimuksen mukaan rikosuutisten määrä ei vastaa tilastoja. Tilastojen valossa rikollisuuden määrä on 2000-luvulla laskenut, mikä tarkoittaa, että media on tarjonnut yleisölle väkivallan määrästä vääristyneen ja määrää liioittelevan kuvan (Helsingin Sanomat 8.3.2021).

Rikostiedon kulutuksella on yhteiskunnallinen vaikutus rangaistuskäsityksiin, kuten Hemánus (1966) jo aikanaan totesi. Väkivallan käsittely ja medianäkyvyys synnyttävät moraalista keskustelua siitä, millaiset rangaistukset ovat rikollisille tarpeen. Tuomen mukaan rikostiedon väitetty viihteellistyminen on voinut johtaa jopa rikollisuuden glorifiointiin, jonka seurauksena erityisesti nuoret ovat nousseet vastustamaan poliisia aiempaa enemmän. Lisäksi rikostiedon kuluttamisella voi olla vaikutusta siihen, millaisia rangaistuskäytäntöjä yksilö kannattaa. (Tuomi 2022; ks. myös Hemánus 1966, 16—17). Tutkijat ovat arvostelleet erikseen myös true crime -sisältöjä, jotka markkinoivat rikollisuutta (Jukarainen ym. 2023, 22).

3 DIGITALISOITUMISEN VAIKUTUKSIA RIKOSMEDIAAN

Merkittävä muutos rikosjournalismille, kuten muullekin journalismille, oli internetin kehitys ja sen käytön yleistyminen. 1990-luvulla alkanut digitaalinen murros muutti merkittävästi yleisön tapoja kuluttaa mediaa: verkon avulla erilaisia uutistapahtumia on mahdollista seurata päivän aikana hetki hetkeltä uutismedioiden verkkosivujen uutisvirrasta. Mediakäytön rutiinit ovatkin osin muuttuneet jatkuvaksi päivittämiseksi. (Heikkilä ym. 2012, 111). Verkko myös mahdollistaa tapahtumaa koskevan tiedonhaun myös journalististen uutismedioiden ulkopuolelta. Mediankäyttömme on muuttunut yksikanavaisesta monikanavaiseksi eli *hybridiksi* ja digitaalinen murros on tuottanut mediamaisemaamme laajan kirjon sähköisiä julkaisualustoja, jotka ovat paitsi monipuolistaneet tarjontaa, myös lisänneet kilpailua.

Hybridisoitumisen lähtökohtana voidaan pitää ajatusta, jonka mukaan nykyinen monimutkaiselta näyttäytyvä mediajärjestelmämme rakentuu sekä uusista että vanhoista medialogiikoista, jotka sekoittuvat toisiinsa ja joiden välillä on päällekkäisyyksiä (Chadwick 2017, 4). Jenkins (2006) puhuu median konvergenssistä, jolle median digitalisoituminen loi edellytykset (Jenkins 2006, 11). Konvergenssillä kuvataan mediateknologioiden lähentymistä ja sitä, kuinka rajat eri välineiden välillä alkavat kaventua (Nieminen ja Pantti 2012, 70). Verkkomedioiden sivuilta löytää nykyisin uutistekstien lisäksi myös ääni- ja kuvatallenteita, keskustelufoorumeita ja blogeja (Seppänen ja Väliverronen 2014, 26). Vanhat mediatuotteet eivät kuole, mutta niiden jakelutavat muuttuvat ja kehittyvät ja myös vanhan median käyttötavat ja asema muuttuvat uusien teknologioiden myötä (Jenkins 2006,13—14).

Kiertokulku pätee teknologian ohella median käytäntöihin. Median vakiintuneet normit eivät haalistu, vaan jatkavat median käyttömallien muovaantumista ja kehittävät edelleen ajatusta siitä, millainen mikin media on ja kuinka se eroaa toisista. Samalla median yhdistyminen ei toisaalta ole poistanut sen käytön päällekkäisyyttä. (Chadwick 2017, 23–24). Sisällöt kiertävät alustoilta toiselle ja vanha ja uusi media ovat

vuorovaikutuksessa keskenään. Esimerkiksi lineaarisen television uutislähetyksissä viitataan median verkkosisältöihin, joista katsoja halutessaan voi käydä lukemassa lisätietoa aiheesta.

Median hybridisoituminen on muuttanut myös rikosjournalismin tuotantoa, jakelua sekä kulutusta. Nykyisellään rikosuutisointi painottuu verkkoon sen nopeuden ja saavutettavuuden takia (Ruohonen 2022, 325—326). Digitaalinen media mahdollistaa lyhyiden ja reaaliaikaisten rikosuutisten teon uudella tavalla (Haara ym. 2017, 125; Smolej 2011). Esimerkiksi oikeudenkäynneistä voidaan julkaista nykyisin liveseurantoja, joiden avulla yleisö saa tietoa oikeudenkäynnin vaiheista reaaliajassa.

Verkkoaikakauden nopeuskilpailu on osin johtanut myös siihen, että tietoja julkaistaan sitä mukaa kun toimitus saa niitä käsiinsä. Tällöin jatkuvasti päivittyvää informaatiota voidaan ripotella uutisiin pitkin päivää. Ei olekaan harvinaista, että rikosaiheesta julkaitaan aluksi pelkkiä ensitietoja, jotka mainitaan jo otsikossa. Varsinainen leipäteksti on korvattu Uutinen päivitty -maininnalla ja juttua täydennetään sitä mukaa kun toimittajat saavat uutta tietoa.

Joskus yksittäinen, vaatimatonkin tapaus nousee mittavan uutiskilpailun kohteeksi syystä tai toisesta. Leino (2005) puhuu lumipalloefektistä, jossa seurattava tapahtuma kasvaa uutisoinnin myötä kokoaan suuremmaksi. Uutiskilpailun kovuus ja uutisoitavien asioiden prosessiluontoisuus sekä yleisön taipumus odottaa saavansa tarinalle jatkoa vaikuttavat siihen, että rikos- ja oikeusjournalismi ovat lumipalloefektille erityisen alttiita. (Leino 2005, 82–84; Ruohonen 2022, 369; ks. myös Eklund 2017).

3.1 Alustojen aika – uudet rikosmediat

Median hybridisoituminen ja internetin käytön yleistyminen ovat luoneet perinteisen journalistisen median rinnalle uusia julkaisualustoja ja medioita. Siinä missä 1990-luvulla internetin sivustot olivat staattisia rinnakkaisversioita perinteisesti tuotetuista sisällöistä, nykyisin ne ovat itsenäisiä alustoja, joilla julkaistavan sisällön määrä on perinteisen median tuottamaan sisältöön verrattuna moninkertainen. Muutoksen laajuutta ja merkitystä kuvaa se, että osa tutkijoista pitää *alustoitumista* eli alustojen vaikutusvallan

kasvua teollistumiseen tai sähköistymiseen verrattavana yhteiskunnallisena muutosprosessina (Sirkkunen ym. 2024, 17–18).

Verkkoalustojen sisällöt, myös rikostieto, kiertävät verkossa sosiaalisen median ja alustojen verkostoissa – sekä sosiaalisesta mediasta perinteiseen uutismediaan ja toisin päin saaden uusia merkityksiä kierron aikana (Sumiala ja Valaskivi 2013, 235–236). Sirkkunen ym. (2024) jakavat verkon alustat kolmeen tyyppiin. Ensimmäiseen kuuluvat YouTube-kaltaiset, sisältöjen jakamiseen tarkoitetut alustat. Toiset ovat käyttäjien keskinäistä viestintää tukevat sosiaalisen median alustat, joita edustavat muun muassa Facebook ja TikTok. Redditiin kaltaiset alustat puolestaan keskittyvät tietojen jakamiseen ja keskusteluun. Näiden lisäksi kirjoittajat mainitsevat pelialustoja, kuten Steam, sekä Woltin ja Uberin kaltaisia kuluttajapalveluita tarjoavia sovelluksia. Toisinaan alustat voidaan sijoittaa käyttötarkoituksiinsa perustuen myös useampiin luokkiin. (Sirkkunen ym. 2024, 18).

Journalismi kilpailee näkyvyydestä nykyisin digitaalisessa alustamaailmassa lukuisten muiden sisältöjen kanssa ja niiden tuottajien kanssa (Pöyhtäri ja Lehtisaari 2024, 134). Eryteisesti sosiaalisen median alustat sekä Spotifyn kaltaiset sisältöjen jakamiseen tarkoitetut alustat ovat päihittäneet perinteisen median kilpailussa mainosmarkkinoista ympäri maailmaa (Sirkkunen ym. 2024, 30). Median uusilla teknologioilla on merkittävä rooli median muutoksen kannalta sekä yhteiskunnallisesti että kulttuurisesti. Mediaa eivät enää luo vain joukkoviestimet ja ammattitoimittajat, vaan myös tavalliset kansalaiset erilaisilla verkon alustoilla.

Alustateollisuus on muuttanut myös yleisön roolia: mediayhteiskunnan jäsen ei olekaan enää joko kuluttaja, käyttäjä tai tuottaja, vaan hän voi edustaa näitä kaikkia rooleja (Sepänen ja Väliaverronen 2012, 25). Yleisöstä voi nousta esiin tuottaja ja tavallisesta käyttäjästä tulla sisältöjä kuratoiva portinvartija tai faktantarkistaja. Journalismi on muuttamassa vain yhdeksi tiedonlähteeksi sosiaalisen median ja blogien joukossa (Sirkkunen ym. 2024, 10).

Konvergenssi muuttaa paitsi mediateknologioita, myös mediankäyttötapojamme – yleisö on nyt aiempaa aktiivisempaa (Jenkins 2006, 18–19). Vielä joukkoviestinnän

aikakaudella yleisöä kuvattiin passiiviseksi ja kantaa ottamaksi joukoksi, joka ei keskustele median esiin nostamista asioista julkisesti (Pietilä ym. 1999, 1). Toisin kuin joukko- viestinnän kultakaudella, rakentuu nykyinen yleisö yksilöiden omien rutiinien kautta alhaalta ylös (Heikkilä ym. 2012, 119). Jenkins (2006) kuvaa *osallistuvaksi kulttuuriksi* (engl. *participatory culture*) sitä, kuinka passiivisista mediankatselijoista on tullut tuottajia ja kuluttajia, jotka osallistuvat median luomiseen ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään (Jenkins 2006, 3). Hybridissä mediaympäristössä yksilö saattaa saada äänensä kuuluviin tavalla, joka aiemmin ei ole ollut mahdollista. Esimerkkinä voidaan mainita #metoo-liike, joka lähti liikkeelle yhdestä twiitistä, mutta alkoi pian levitä ensin Twitterissä (nykyinen X), sitten myös journalistiseen mediaan ja muualle verkkoon.

Hybridin median aikakaudella myös yleisön jäsenet voivat luoda omia mediaesityksiään, joille myös rikoksia koskevat mediasisällöt valuvat. Esimerkkinä yleisön luomasta rikosmediasta voidaan pitää vuonna 2007 perustettua verkon keskustelualusta Murha.infoa, joka on aktiivinen ja suosittu rikostiedon jakamiseen keskittyvä keskustelufoorumi. Paalaa keskustelufoorumiin tarkemmin luvussa 4. Myös erilaiset yleisön tuottamat true crime -podcastit ovat dataistuneen, hybridin mediakauden tuote. True crime tai tosirikoskerronta, kuten Voitto Ruohonen on termin suomentanut, on muiden rikosmedioiden ohessa kasvattanut suosiotaan 2010-luvulla. Se on tarinankerrontamuoto, jossa ei-fiktiivinen kerronta ammentaa aiheita todellisista rikoksista sekä kirjoitetussa muodossa, audiokerrontana ja teatterilavoilla (Ruohonen 2022, 10–14; 46). Ilmiönä true crime on vanha – yhtymäkohtia voidaan löytää aina 1800-luvulla julkaistuista, henkiriikoksia yksityiskohtaisesti kuvailevista rikospamfleteista saakka (Tuomi 2022; Ruohonen 2022, 12). 2020-luvun true crime, kuten muukin rikoskerronta, on monikanavaista ja sähköisten viestintätapojen ansiosta reaaliaikaista sekä hybridiä paitsi välineiden, myös sisältöjen osalta (Ruohonen 2022, 27).

Myös viranomaiset päivittävät tiedotteitaan sosiaaliseen mediaan sekä journalististen medioiden että suoraan yleisön käsiin, joka käyttää niitä osana omia verkkokeskustelujaan. Poliisi ja tiedotusvälineet vastavuoroisesti saavat ja hyödyntävät yleisön jakamia tietoja omassa työssään (Alste 2019; Helsingin Sanomat 21.2.2023).

Verkkokeskusteluihin kirjoitetut viestit voivat tiedotusvälineiden näkökulmasta sisältää kiinnostavia tietoja, jotka poikivat uuden näkökulman uutiseen – tai ainakin ohjaavat kysymään poliisilta seikkaperäisempiä kysymyksiä. Viestit voivat sisältää myös vääriä tietoja, jolloin poliisi joutuu usein oikaisemaan niitä. (Ruohonen 2022, 350; Yle 9.9.2024; Helsingin Sanomat 21.2.2023).

Viestien kulkeutumista alustalta toiselle ja näiden alustojen käytäntöjä voi kuvata *sirkulaatio*, joka on kiinteä osa hybridiä mediamaisemaa (Sumiala ja Valaskivi 2013, 231). Sirkulaation dynamiikkaa havainnollistaa ajatus spiraalista, jonka pyörteeseen aineelliset tai aineettomat elementit, ideat, uskomukset ja tavarat päätyvät. Kierron myötä tietyt ideat vahvistuvat, kun taas toiset voivat joko heikentyä tai muuttaa muotoaan ja luoda uuden spiraalin. Käytännön esimerkkejä sirkulaatioteorian tueksi saatiin esimerkiksi aiemmin mainittujen Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien yhteydessä vuosina 2007 ja 2008. Tuolloin yleisö seurasi tapahtumia tiiviisti perinteisten mediatalojen verkkosivujen ohessa myös muualla verkossa, kuten keskustelupalstoilla (Sumiala ja Tikka 2009, 6). Rikostieto kiersi myös yleisöltä uutismedioille. Koulusurmien aikaan mediatalot päätyivät julkaisemaan tapahtumien todisteena lukijoiden tuottamia kuvasisältöjä (Sumiala ja Tikka 2009, 6) True crime -sisältöjä tuottavat yleisön jäsenet ammentavat tietoaan myös journalistisista lähteistä.

Median hybridiys mahdollistaa nopeamman kierron ja onlineverkostojen muodostumisen ja tiedon leviämisen myös globaalisti. Esimerkiksi meemit leviävät sirkulaation avulla (Sumiala ja Valaskivi 2013, 233–234). Paavo Väyrysestä vuonna 2018 otettu ”hissikuva” on jo vuosia elänyt omaa elämäänsä sosiaalisessa mediassa, ja siitä tehdyt meemit jatkavat elämäänsä vuosia Väyrysen poliittisen uran päättymisen jälkeenkin.

2000-luvulla uutisten kuluttaminen ei ole pelkästään lukemista ja katselua vaan myös tykkäämistä, jakamista ja kommentointia sosiaalisessa mediassa ja verkkoalustoilla. Siinä missä uutisia on aiemmin kommentoitu työpaikan kahvipöydässä tai kotona illallisen yhteydessä yksityisesti ja pienen piirin kesken, on kommentointi nyt julkista ja saattaa tapahtua myös reaaliajassa esimerkiksi televisio-ohjelmaa katsellessa (ks. Couldry ja Hepp 2017, 91). Lukuisat verkkoalustat mahdollistavat sen, että uutista voi

kommentoida aiempaa huomattavasti laajemman käyttäjäjoukon kanssa – kommentoija voi olla vuorovaikutuksessa itselleen tuntemattoman ihmisen kanssa, joka asuu toisella puolella maapalloa.

3.2 Yleisöistä yhteisöiksi

Heikkilä ym. (2012) ovat havainneet, että yleisö ei suhtaudu uutiseen pelkkänä tekstinä vaan prosessina, jossa sosiaalinen ketju muodostaa journalistisen jutun käyttöarvoa. Ihmiset kokevat olevansa osa journalismin käsittelevää maailmaa, kun he keskustelevat uutisesta sosiaalisissa verkostoissaan kanssa. (Heikkilä ym. 2012, 60). Näin kävi myöskin edellä mainittuja koulusurmia käsittelevissä verkkokeskusteluissa, joissa sanomia ja kuvia välitettiin eteenpäin sitä mukaa kun uutta tietoa tihkui (Sumiala ja Tikka 2009, 10). Koulusurmista kirjoitetut viestit muuttuivat verkossa osaksi ”viestien sosiaalista elämää” ja saivat uudenlaisia merkityksiä, vaikuttaen myös mahdollisten vastaavien tapahtumien tulkintoihin (Sumiala ja Tikka 2009, 14).

Perinteisen mediaseurannan ohessa verkko tarjoaa yleisölle alustan, jossa muodostaa samoista asioista kiinnostuneiden piirejä, joita usein nimitetään verkkoyhteisöiksi. Verkkoyhteisön muodostuminen vaatii ainakin yhden sitä yhdistävän tekijän, kuten yhteisen kiinnostuksen kohteen tai kuvitellun vastapuolen (Kananen 2014, 29; Kozinets 2010, 8–10). Yhteisöjen kautta yleisölle avautuu mahdollisuuksia rakentaa identiteettiään ja muodostaa sosiaalisia suhteita samanmielisiin (Sumiala ja Tikka 2009, 11). Rikostiedon osalta tämä jaettu kiinnostuksen kohde on luonnollisesti rikos. Yhteisöjen, tai ”heimojen”, toiminnan perustana on tiettyjen median sisältöjen seuraaminen, yhteydenpito muiden osallistujien kanssa sekä omien sisältöjen tuottaminen. Tämä heimoutuminen ei niinkään sivuuta perinteistä median käyttötapaa, vaan heimoutuminen muodostuu pikemminkin osaksi muuta mediankäyttöä ja luo sille merkityksellisen elementin. (Heikkilä ym. 2012, 117–119).

Yksikanavaisesta vuorovaikutuksesta on sosiaalisen median myötä tullut yhä enemmän kaksisuuntaista sekä paikasta ja ajasta riippumatonta (Kananen 2014, 28). Samalla yleisö joutuu puntaroimaan kysymystä siitä, kuka on viestin lähettäjä ja kenen kanssa he ovat

vuorovaikutuksessa. Kun viestiä voi langattomasti mistä tahansa herää kysymys, kenen viestiin voi luottaa. (Sumiala ja Tikka 2009, 8).

3.3 Sananen journalismietiikasta

Uutismedioiden ja journalistien työtä Suomessa ohjaavat alan omat eettiset pelisäännöt. Niiden keskiössä ovat Julkisen sanan neuvoston tukisäätiön (Jusanek) määrittämät Journalistin ohjeet, joiden ylimpänä tulkitsijana toimii yleisön kanteluja käsittelevä Julkisen sanan neuvosto (JSN). Ohjeiden tehtävä on ohjata toimittajia ja toimituksia sananvapauden vastuulliseen käyttämiseen. Ohjeiden tausta ulottuu vuonna 1958 luotuihin Suomen Sanomalehtimiesten Liiton aloitteesta laadittuihin etikettisääntöihin, joiden tarkoitus oli ennalta estää rikosaineiston tuottamia häiriöfunktioita, kuten rikollisuuteen yllyttämistä (Hemánus 1966, 30–41). Ohjeita on sittemmin päivitetty noin kymmenen vuoden välein. Nykyiset Journalistin ohjeet päivitettiin ja ne tulivat voimaan vuonna 2024. Monilla journalistisilla uutismedioilla on lisäksi omia yleisiä ohjeita täydentävät eettiset pelisääntönsä. Esimerkiksi STT:n tyylikirja on verkossa vapaasti kaikkien luettavissa (STT – Tyylikirja).

Median eettiset käytännöt ovat muuttuneet vuosikymmenten varrella. Vaikka poliisilla oli aiemmin nimen julkaisun perustana 21 vuoden ikäraja, toimituksissa puolestaan voitiin pidättäytyä nuoren rikosentekijän nimen julkaisusta aina 24 ikävuoteen saakka. Toisaalta nimi voitiin aiemmin julkaista jo sillä perusteella, että toimitus kykeni pitämään tuomiota varmana ja mikäli rikosentekijä oli rikoksen uusija. Vielä 1960-luvulla oli tavallista törmätä lehtien rikosartikkeleissa myös esimerkiksi ”vaaraa aiheuttaneiden” rattioppojen nimiin. (Hemánus 1966, 105–109). Toisinaan lehdet ovat julkaisseet myös myöhemmin syyttömäksi todettujen ihmisten nimiä. Hemánus käyttää ennalta syylliseksi leimaamisen termiä (engl. trial by newspaper) ja huomauttaa, kuinka syyttömän henkilön leimaaminen on tälle ankara rangaistus. Mitä enemmän rikos on herättänyt huomiota, sitä suurempi on ollut myös taipumus ennenaikaiseen leimaamiseen. (Hemánus 1966, 192–195).

Tärkeää on myös se, millaisin termein uutismedia kuvaa rikoksesta epäiltyä (Eklund 2017, 197). Bock huomauttaa, kuinka poliisi lähtee aina syyttömyysolettamasta, mutta toisinaan journalistiset uutismediat leimaavat rikoksesta epäillyn syylliseksi tai syyttömäksi jo ennen oikeudenkäyntiä (Bock 2017, 8–9; Viljakainen 2014, 39; Hemánus 1966, 192–195). Toimittajien ei tulisi ottaa kantaa syyllisyys- tai syyttömyyskysymykseen ennen oikeusprosessin lopputulosta ja siksi epäiltyjen nimien julkaisua tulee puntaroida toimituksissa tarkoin. (JSN – Journalistin ohjeet, § 30). Vuonna 2022 Myyrmäessä tapahtui postinjakajan murha, josta epäillyn nimi julkaistiin journalistisissa medioissa jo epäilyvaiheessa. Myyrmäen tapauksessa ilmeni myöhemmin poliisin tutkinnassa, ettei kyseinen, jo aiemmin väkivaltarikoksista tuomittu liittynytään Myyrmäen tapaukseen (Helsingin Sanomat 26.11.2022). Sittemmin rikosepäilystä vapautetun nimi on poistettu esimerkiksi Ilta-Sanomien artikkelista (Ilta-Sanomat 21.11.2022).

Eettisten ohjeiden ja lain vaatimusten myötä toimituksissa jätetään toisinaan julkaisematta myös sellaista yksityiskohtaista tietoa, joka niillä on tiedossa mutta jonka julkaisu olisi eettisesti väärin. Perustuslaki takaa, että jokaisen yksityiselämä on turvattu (Finlex, Suomen perustuslaki, 10 §). Journalistin ohjeet muistuttavat, että yksityiselämän suoja on huomioitava julkisia tietoja käsiteltävissä eikä kaikki julkisesti saatavilla oleva tieto ole aina julkaistavissa (JSN – Journalistin ohjeet, 27 §). Yksityiselämään kuuluvia tietoja tulee julkaista vain silloin, jos niillä on poikkeuksellista yhteiskunnallista merkitystä tai asianomainen on antanut suostumuksensa tietojen julkaisuun (JSN – Journalistin ohjeet, 25 §). Nykyisellään ohjeet koskevat myös sitä, millaista kommentointia journalistinen media sallii sosiaalisen median alustoillaan. Ohje on, että toimituksen on poistettava yksityisyyden suojaa loukkaavat sisällöt verkkosivuiltaan ja sovelluksistaan viipymättä (JSN – journalistin ohjeet, L4).

Toimitukset ovat jättäneet yksityiskohtia julkaisematta esimerkiksi aineiston raakuuden vuoksi tai siksi, ettei poliisin tutkinta vaarantuisi (Kemppainen 2019, 12; Ruohonen 2022, 49–50). Rikosuutisoinnin osalta etiikkaa onkin luonnehdittu myös tilanne-etiikaksi, jossa eettisten ratkaisujen pohjalla vaikuttavat tilanteet, eivätkä etukäteen määritelty ohjeistus (Leino 2005, 2; Ruohonen 2022, 368). Toimituksissa joudutaan pohtimaan

julkaistavia yksityistietoja paitsi rikoksen yksityiskohdista ja tekotavoista, myös epäilyistä ja syyllisistä. Viattomalta vaikuttavan yksityiskohdan julkaiseminen voi pahimmillaan johtaa rikoksen uhrin henkilöllisyyden paljastumiseen, jota pyritään välttämään etenkin lapsiin kohdistuvissa rikoksissa (JSN – Journalistin ohjeet, 33 §). Journalistin vastuulla on suojella myös uhrin henkilöllisyyttä. Arkaluontoisen rikoksen uhrin salaamiseksi myös rikosentekijän, epäillyn tai syytetyn nimeä ei eettisen koodiston mukaan tulekaan julkaista, mikäli tietojen puolesta uhrin henkilöllisyys on vaarassa tulla ilmi (JSN – Journalistin ohjeet, 32–33 §).

Eettiset ohjeistukset määrittelevät ja ohjaavat journalistista työtä merkittävästi. Virallisten ohjeiden lisäksi on olemassa alan ”sisäänkirjoitettuja” koodeja, jotka määrittävät työtä. Journalistisesta sisällöstä puhuttaessa etenkin tekijöiden voidaan olettaa käsittävän, mitä journalismietiikalla tarkoitetaan. Yleisölle tämä rajanveto ei aina ole yhtä selkeä – ja vaikka olisikin, journalismin eettinen koodisto ei sido yleisöä.

Yleisö ja erilaiset Murha.infon kaltaiset verkkoyhteisöt voivat yhä useammin olla myös rikostiedon tuottajia, kun raja yleisön ja tuottajan välillä on kaventunut. Verkossa tietoa ja mediasisältöjä tuottavan ja kuluttavan yleisön jäsenen tie onkin huomattavasti vapaampi. Verkossa leviää toisinaan journalismin näkökulmasta epäeettistä tietoa, jota perinteinen uutismedia ei julkaise, vaikka yksityiskohdat olisivatkin myös toimittajien tiedossa (Reinboth ja Sipilä 2019; Ruohonen 2022, 49–50).

Osasyynä tähän voi pitää julkisen ja yksityisen rajan hämärtymistä yleisön silmissä (Ruohonen 2022, 47). Toisaalta ilmiötä on selitetty myös ikaikaisella uteliaisuudella, jonka tyydyttäminen on siirtynyt turuilta ja toreilta verkkoon, missä tieto leviää aiempaa suuremmalle yleisölle – myös silloin, kun yksilö ei ymmärrä sen leviävän (Ruohonen 2022, 51–56).

Tutkimuksen mukaan rikoksesta tuomitun nimen julkaisu voi vaikuttaa tuomitun elämään pitkäänkin ja vaikeuttaa esimerkiksi asunnon tai työpaikan saamista sekä aiheuttaa häpeää myös tuomittujen läheisissä (Kivivuori 2004; ks. myös Hemánus 1966). Hemánus pitää nimen julkaisua myös yksilöön kohdistuvana sosiaaliseen kontrolliin

liittyvänä sanktiona (Hemánus 1966, 105). Julkinen häpeäpuu voi pahimmillaan johtaa syyttömänkin osalta mediakäräjiin (ks. esim. Viljakainen 2014; Eklund 2017). Yleisön kritiikin mukaan toimitusten koetaan toisinaan pimittävän tietoa, ja tekijöiden nimiä on vaadittu julkaistavan useammin: kansa ”haluaa rikolliset jalkapuuhan torille”. Osa yleisöstä on toisaalta myös huolissaan ilmiöstä. (Haara ym. 2017, 73).

4 EMPIIRINEN TUTKIMUSASETELMA

Tutkielman empiirisen analyysin tehtävänä on selvittää, kuinka rikosmedioita seuraavilla verkkoalustoilla suhtaudutaan rikosmedioissa saatavilla olevaan tietoon. Toiseksi tarkastelen, millaisia suhteita alustoilla käydyissä keskusteluissa rakentuu osallistujien välille sekä suhteessa kriminaalipolitiikkaan.

Kuten aiemmin kuvasin, mediaympäristön hybridisoitumisen myötä yleisöllä on 2020-luvulla käytössään varsin laaja rikosmedioiden kirjo journalististen uutismedioiden rikosmediatuotteista aina yleisön itsensä tuottamaan sisältöön. Sisältöjen kierto eli sirkulaatio näkyy 2020-luvun rikosmediassa siten, että mediasisällöt alustoilta toisille ja takaisin. Samalla median hybridisoitumisen ja sirkulaation avulla yleisö saa rikoksista aiempaa kattavammin tietoa, jota kierrättää alustalta toiselle.

Analyysin tehtävänasettelua ohjaa edellä tekemäni huomio siitä, että verkon keskustelupalstoilla rikosaineistoa käsitellään hyvin eri tavalla kuin perinteisessä journalismissa. Oletukseni ennen tutkimusta oli, että internetin keskustelupalstoilla kukoistaisi omanlaisensa rikosmedian ”villi länsi”, joka pursuaisi toimittajille tärkeitä vihjeitä ja tietoja, mutta sisältäisi myös paljon eettisesti ongelmallisia paljastuksia ja kommentointia. Toinen olettamukseni oli, että Murha.info:n ja NTT:n kaltaisten verkkoalustojen keskustelijoiden välisistä ryhmädynamiikoista olisi löydettävissä paitsi kirjoitettuja myös kirjoittamattomia sääntöjä siitä, millaista kanssakäymistä ja artikulointia jäseniltä odotetaan keskustelupalstoilla. Tutkimuksessani pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Millainen keskustelijoiden suhde on rikoksia koskevaan tietoon: mitä yhteisö pitää tietona sekä millaisia rikosmedia-aineistoja yhteisö hyödyntää retoriikassaan ja millaisia puhetapoja eri rikosmedioista käytetään?
2. Millaisia suhteita ja hierarkioita keskusteluissa rakentuu jäsenten välille?
3. Millainen yhteiskuntakäsitys kriminaalipolitiikasta käydyistä keskusteluista välittyy?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen yhteydessä selvitän, miten ja minkä verran rikoksista kiinnostunut yleisö hyödyntää erilaisia rikosmedia-aineistoja rikostiedosta puhuessaan. Lisäksi analysoin, kuinka tieto kehittyy keskusteluiden aikana. Toisen tutkimuskysymyksen avulla pyrin arvioimaan miten rikosaiheisen keskustelupalstojen käyttäjät suhtautuvat toisiinsa. Ovatko keskustelijat ovat tasavertaisia keskenään vai rakentuuko heidän välilleen hierarkkisia suhteita? Kolmannen tutkimuskysymyksen avulla koetan selvittää, millaisena keskustelijoiden suhde kriminaalipolitiikkaan näyttäytyy. Kuten Haara ym. (2017) kuvaavat, rikoksista käyty keskustelu ilmentää käsitystä yhteiskunnasta sekä muokkaa sitä.

Olen tutkimustani varten valinnut tarkasteluun kaksi rikosaiheisiin keskittyvää verkko-keskustelualustaa: Murha.info:n ja Facebookissa toimivan ”NTT – Naisten Tietotoimisto”-ryhmän. Murha.info-sivusto luonnehtii olevansa ”Suomen suurin rikosaiheinen portaali”. Sivuston ylläpitäjien tuottamien artikkelien lisäksi yleisö pääsee osallistumaan sivuston keskustelupalstalla rikosaiheiseen keskusteluun ja kuka tahansa käyttäjätunnuksen tehnyt voi myös luoda haluamastaan aiheesta uuden keskusteluketjun. Sisältöjen tarjonnan kasvu ei ole horjuttanut vuonna 2007 perustetun Murha.info:n asemaa rikostiedon lähteenä, jossa tätä kirjoitettaessa toukokuussa 2025 on 41 394 rekisteröitynyttä käyttäjää.

Keskustelupalstalla on erilaisia yläotsikoita, joista osa on generisiä, kuten ”Kotimaan henkirikokset” tai ”Ulkomaan henkirikokset”. Osa on temaattisia, kuten esimerkiksi ”Kadonneet”. Monet otsikoista keskittyvät yksittäiseen tunnettuun rikostapaukseen, kuten ”Ulvila” tai ”[Jari] Aarnio”. Vapaan keskustelun alta löytyy lisäksi keskustelualustat esimerkiksi otsikoin ”Huu Haa”, ”Salaliittoteoriat” sekä ”Politiikka”.

Eniten varsinaisia rikosaiheisiä keskusteluja on aloitettu aiheesta ”Muut rikokset, muu rikoskeskustelu ja onnettomuudet”. Samalle keskustelualustalle on kirjoitettu myös eniten viestejä, aiheina muun muassa psykoterapiakeskus Vastaamoon kohdistetut rikokset ja monet erilaiset tapon yritykset. Taulukkoon 1 on yhdistetty kolme suosituinta keskustelunaihetta sekä keskustelunaiheet, joihin on kertynyt eniten viestejä (ks. taulukko 1). Muiden rikosten kategorian suosiota selittänee se, että aihepiirin sisään mahtuu

varsin monenlaisia tapauksia, joissa ei esimerkiksi ole tehty henkirikosta vaan kyse on vaikkapa ryöstöstä tai muusta rikoksen määrittelyn piiriin kuuluvasta teosta.

Taulukko 1. Lähde: Murha.info, keskustelufoorumi.

Aihe	Keskusteluiden lukumäärä	Viestien lukumäärä
"Muut rikokset (...)"	7 997	257 425
"Seksuaalirikokset"	2 735	71 384
"Henkirikokset – ulkomaat"	2 619	71 384
"Henkirikokset – kotimaa"	2 228	246 544
"Ulvila"	310	140 190

Murha.info:n rinnalle nousi kesäkuussa 2017 yhteisöpalvelu Facebookissa ryhmä "NTT – Naisten tietotoimisto" joka alun perin kulki nimellä "CIA Naisten olohuone". Nimi vaihdettiin nykyiseksi vuonna 2019. Lähes 65 000 jäsenen ryhmä kertoo ryhmäkuvauksessaan keskittyvänsä "ratkomaan ja pohtimaan uusia tai vanhoja mysteerejä ja salaliittoteorioita sekä ajankohtaisista ilmiöistä keskusteluun".

Alustat ovat keskenään osin erilaisia: suurin erottava tekijä niiden julkaisukäytäntöjen välillä liittyy keskusteluun osallistumisen ehtoihin. Murha.info-sivusto on kaikille nimenmerkin luoneille ja ylläpitäjien hyväksymille rekisteröityneille käyttäjille avoin keskustelu. Sen sijaan Naisten Tietotoimisto -ryhmä on suunnattu vain naisille ja seula ryhmän jäseneksi pääsyyn on vaativampi. Lisäksi Murha.info on julkinen keskustelualusta, eli sivustoa pääsee lukemaan kuka tahansa eikä lukeminen vaadi rekisteröitymistä. Naisten Tietotoimisto -ryhmään kirjaudutaan omalla Facebook-käyttäjätunnuksella ja omalla nimellä.

Murha.infoon verrattuna NTT-ryhmän sisällöt ovat tiukemmin seulottuja. Vuoden 2021 jälkeen luotuja, kuvattomia, liian suljettuja tai ylläpidon arviokriteerien mukaan muuten epäilyttävilä vaikuttavia tunnuksia ei päästetä sisään. Jäseniltä vaaditaan myös täysi-ikäisyyttä. Säännöillä on haluttu varmistaa keskustelun laatu ja luotettavuus sekä

hankaloittaa trollien pääsyä ryhmään. NTT-ryhmän on suljettu yhteisö eikä sen sisältö ei ole ulkopuolisten luettavissa. Murha.info puolestaan on anonyymi keskustelupalsta ja koko yleisön saavutettavissa.

Tunsin kummankin rikosmedian jo entuudestaan, joten yhteisöjen toimintaan sekä verkkoalustoilla käytyihin keskusteluihin perehtyminen ennakkoon oli luontevaa ennen varsinaisen havainnoinnin aloittamista. Kartoitin kummallakin alustalla käytyjä keskusteluja noin kolmen kuukauden ajan keväällä 2023. Kartoituksessa kävi ilmi, että henkirikokset ovat kummassakin ryhmässä varsin suosittuja puheenaiheita. Niiden ohella säännöllisesti keskusteluun nousevat myös erilaiset tuoreet katoamistapaukset ja rikosten yritykset. Toisinaan keskusteluun nousee myös vanhempia, journalististen rikosmedioiden esiin nostamia aiheita. Esimerkiksi keväällä 2023 Murha.infossa herätti keskustelua lokakuussa 2020 paljastunut Vastaamon tietomurto, jonka oikeuskäsittelystä välittyi journalististen uutismedioiden kautta uutta tietoa. Koska keskustelunaiheet palstoilla poikkesivat toisistaan paljonkin, pyrin ottamaan analyysini kohteeksi mahdollisimman samankaltaista aineistoa. Tämän vuoksi jätin NTT-ryhmän keskusteluista huomioimatta ryhmälle ominaiset keskustelut rikosaiheiden ulkopuolelta. Näissä käyttäjät pyysivät apua esimerkiksi muistista kadonneiden musiikkikappaleen tunnistamisessa tai etsivät tietoa kadonneista sukulaisistaan. Valitsin tarkasteluun

Rajasin aineiston keruun koskemaan selkeästi rikosaiheita käsitteleviä keskusteluketjuja. Valitsin tarkasteluun keskusteluja, jotka olivat aineiston keruuhetkellä tuoreita ja joihin ilmestyi tarkastelukaudella uusia kommentteja. Osa aineistoon valikoiduista keskusteluketjuista oli aloitettu jo aiemmin, mutta ne olivat pysyneet uusien kommenttien ansiosta pinnalla.

Aineiston rajaamisessa yhtenä tavoitteena oli vertailun mahdollistaminen. Tein rajauksen pitäen silmällä myös keskustelupalstojen erilaista luonnetta: Naisten Tietotoimisto on Facebook-ryhmä, jolla viestien näkyvyyttä ja asemaa viestivirrassa säädellään algoritmien avulla. Algoritmit ohjaavat sosiaalisessa mediassa sitä, millaista sisältöä kullekin käyttäjälle suositellaan. Tämän takia moni keskustelu saattaa hukkuu tietovirtaan ja kadota, kun suosittummat julkaisut valtaavat alaa algoritmien suosiessa niitä.

Murha.info puolestaan on varsin klassinen esimerkki internetin keskustelupalstasta, jossa julkaisujen aiheita on kätevää selata kategorioittain sekä listauksena, joskin uuden kommentin myötä kommentoitu aihe nousee listan kärkipäähän. Murha.info-sivustolla mielekkäimmäksi keskustelualueeksi nousi ”Ajankohtaista – Juuri nyt” -osio, jonne nostetaan tuoreita tapauksia koskevat keskustelunavaukset, mutta jotka säilyvät keskusteluissa niin kauan kuin uusia tietoja on saatavissa ja tapaus on ajankohtainen. Kun rikoksen määritelmä selviää eikä tapaus ole enää ajankohtainen, ylläpito siirtää sitä koskevan keskustelun ajankohtaisosiosta tapaukselle sopivaan keskusteluryhmään. Kaikkiaan analyysiin päätyi Murha.infosta 13 ketjua, joiden pituudet vaihtelivat keskenään: toisissa viestejä oli reilut parikymmentä, toisissa yli tuhat. NTT-ryhmästä analyysiin valikoitui kymmenen keskusteluketjua, joihin kirjoitettujen kommenttien määrä vaihteli 30–400 välillä.

Analysoin aineistoa laadullisesti jaotteleamalla sitä ensiksi neljään teemaan. Ensimmäiseen teemaan sijoitin viestit, jotka kuvastavat jonkinlaisia tietokäsityksiä. Toiseen teemaan kuuluivat hierarkiaa ilmaisevat viestit. Kolmas teema pitää sisällään viestit, jotka ilmaisevat osallistujien yhteiskuntakäsityksiä, kuten kriminaalipoliittisia toiveita. Tee-
moittelevan luokituksen ulkopuolelle jäivät niin sanotut roskapostit, jotka olivat tutkimuksen kannalta epäoleellisia.

Empiirisen analyysin kohteen olisi voinut muodostaa myös toisin. Olisin voinut tarkastella esimerkiksi yksittäistä henkirikosta koskevia keskusteluja ja vertailla näitä aineistoja keskenään. Tällä tavalla valikoitu aineisto olisi kuitenkin voinut jäädä aihepiiriltään varsin yksipuoliseksi eikä sen avulla olisi ehkä ollut mahdollista tehdä päätelmiä verkkoyhteisöjen sisäisistä suhteista tai kriminaalipoliittisista käsityksistä (Alasuutari 2011, 82–83).

4.1 Netnografia tutkimusmenetelmänä

Tutkimusmenetelmänä olen empiirisessä analyysissäni käyttänyt netnografiaa. Netnografia on varhaisemmasta ja tunnetummasta etnografiasta kehittynyt tutkimustapa, joissa molemmissa tavoitteena on ymmärtää tutkimuskohdetta näiden omista

lähtökohdista. Klassinen etnografia on pitkäaikaista kenttätyötä, jossa tutkija asettuu elämään osaksi tutkimaansa yhteisöä. Netnografia on tästä poiketen luotu tietokonevälitteisessä maailmassa toimivien verkkoyhteisöjen tutkimista varten. Sitä onkin kutsuttu aiemmin myös virtuaaliseksi etnografiaksi, digitaaliseksi etnografiaksi ja kyberantropologiaksi. (Kozinets 2010, 1–5). Kyse on siis verkossa tehtävästä kenttä tutkimuksesta, jossa tutkija havainnoi verkon yhteisöjä sen sijaan, että tutkija eläisi tutkittavien kanssa tietyn ajan, kuten etnografiassa (Kananen 2014; Kozinets 2010).

Kenttätyötä tehdessään tutkija tuottaa tutkimansa yhteisön tapahtumista ja tilauksista kuvauksia, jonka avulla hän luo sosiaalista todellisuutta kuvaavan representaation (Iso-mäki ym. 2013). Netnografian käyttöä voi perustella yksinkertaisesti sillä, kuinka paljon ihmiset viettävät aikaa verkossa ja kuinka merkityksellisiä ja erityisiä siellä muodostuvat ryhmät ovat heille itselleen (Kananen 2014, 17–27). Keskustelu verkossa on monella tavoin erilaista kuin kasvokkain (Kozinets 2010, 5; 72). Verkkoyhteisöt koostuvat osallistujista, jotka ovat sekä aineiston kuluttajia että sen tuottajia. Kozinets erittelee verkossa neljäntyyppisiä osallistujia: sisäpiiriläiset (insider), omistautuneet (devotee), seurustelijat (mingelrs) ja aloittelijat (newbie). Sisäpiiri on muodostanut välilleen vahvat sosiaaliset siteet verkkoyhteisön muihin jäseniin. Heillä on vahva ymmärrys yhteisön ydintoinnasta ja halu vaikuttaa siihen. Omistautuneita käyttäjiä yhdistää syvä kiinnostus yhteisön toimintaan, mutta heillä ei ole samanlaista valtaa tai intressiä vaikuttaa yhteisön toimintaan kuin sisäpiiriläisillä. Seurustelijat voivat olla kiinnostuneita luomaan sosiaalisia suhteita yhteisössä, mutta eivät ole välttämättä niinkään kiinnostuneita vaikuttamaan sen agendaan tai normeihin. Aloittelijat erottuvat yhteisön muista jäsenistä siinä, että heidän tietonsa yhteisön prioriteeteista ja taidot niistä viestimiseen eivät ole vielä järin kehittyneitä. Heillä ei ole vielä tunnustettua asemaa yhteisössä, ja siksi heidän sosiaaliset siteensä ryhmän muihin jäseniin ovat vielä ohuita. (Kozinets 2010, 32–34).

Sekä netnografialle että verkkoyhteisöjen muodostumiselle tärkeää on verkossa tapahtuva vuorovaikutus ja keskustelujen saavutettavuus (Kozinets 2010, 8–9). Yhteisön muodostuminen vaatii jäseniä toisiinsa yhdistävän tekijän sekä jäsenten välistä vuorovaikutusta (Kananen 2014, 28–31; 97). Verkkoyhteisöjen virtuaalisuus tarkoittaa sitä,

että yhteisö on muotoutunut luotu ajasta tai paikasta riippumatta. Virtuaalisuus voi näkyä myös siinä, että jäsenet eivät osallistu yhteisöön omana itsenään vaan jonkin virtuaalisen identiteetin tai hahmon suojusta (Isomäki ym. 2013). Verkossa kuluttajan ja tuottajan roolit sekoittuvat, ja sisältöjä tuottava ei aina kuulu yhteisöön, vaan hän voi ilmaista mielipiteensä myös yhteisöön kuulumattomana ulkopuolisena, kun vain luo anonyymin tunnuksen sivustolle. (Kananen 2014, 29–30).

Netnografian aineistonkeruun menetelmä on havainnointi, johon voi liittyä kyselyjen tai haastattelujen tekemistä (Kananen 2014, 8). Havainnointi on menetelmä, jossa tutkija seuraa valitsemansa verkkoyhteisön elämää joko ulkopuolisena havainnoijana tai vuorovaikutussuhteessa yhteisöön (Kananen 2014; Isomäki ym. 2013; Kozinets 2010).

Itse tutkimusprosessi on pitkälti samanlainen kuin etnografisenkin tutkimuksen (Kananen 2014, 96–106). Ennen havainnoinnin aloittamista tutkijan tulee perehtyä verkkoyhteisöihin niin, että ymmärtää yhteisöjen luonnetta: siellä käytettyä kieltä ja käytäntöjä (Kozinets 2010, 75–79). Netnografinen tutkija tarvitsee tutkimukselleen myös luvan tutkittavilta. Tämä on edellytys sille, että tutkija saa kerätä aineistoa ja käyttää sitä yhdessä tutkittavien kanssa sovittujen periaatteiden nojalla. Tutkijan tulisi päästä vuorovaikutussuhteeseen tutkimansa yhteisön kanssa, jolloin puhutaan osallistavasta havainnoinnista. (Kananen 2014, 18; 100). Tutkimuksen voi tehdä myös *urkkijan* (engl. lurker) positiosta, jolloin tutkija seuraa yhteisön keskusteluja tarkasti muttei osallistu itse keskusteluun (Kozinets 2010, 34; Isomäki ym. 2013; Vainikka 2020, 69–71).

Netnografian valinta tutkimusstrategiaksi perustui ensinnäkin siihen, että halusin tutkielmassani tarkastella nimenomaisesti rikosaiheista kiinnostuneiden yleisöjen suhtautumista ja puhetapoja. Tämänkaltaisen yleisöryhmän kerääminen esimerkiksi haastateltavia tai kyselytutkimusta varten olisi ollut epävarmempaa, sillä se olisi edellyttänyt haastateltavien tai vastaajien rekrytoimista keskustelupalstoille lähetetyllä ehdotuksella. Tällä tavoin tuotettu tutkimusaineisto olisi ollut lisäksi varsin erilaista. Se ei olisi koostunut jäsenten itsensä alustalle tuottamasta sisällöstä vaan heidän näkemyksistään alustalla käytävästä keskustelusta. Haastattelutilanteessa yleisön edustajalla on toisinaan halu kaunistella puhetapojaan ja -tyylejään siten, että tämä vastaisi tutkijan ja kulttuurin

heihin kohdistuviin odotuksiin (Heikkilä ym. 2012; Heikkilä ym. 2023, 57–58). Netnografia tutkimusmenetelmänä mahdollistaa sen, että yhteisön jäseniä pääsee tarkkailemaan heidän omassa elinympäristössään ja sellaisina kuin he todella ovat. Lisäksi tutkimusaineisto muodostuu tutkittavien omassa ympäristössä, joka osaltaan on tämän tyyppisen tutkimuksen kannalta hedelmällisintä.

4.2 Tutkimusetiikka

Sosiaalista mediaa käytetään tutkimuksissa jo varsin yleisesti, mutta tutkimuseettisten näkökulmien arvioinnin ei ole nähty etenevän samaa vauhtia tutkimustavan suosion kanssa. Sosiaalista mediaa tutkittaessa eettinen painotus kohdistuu usein siihen, annetaanko tutkittaville mahdollisuus tehdä itse päätös osallistua tutkimukseen. (Kosonen ym. 2018, 117). Toisaalta julkisen, sosiaalisesta mediasta löytyvän aineiston käyttäminen ei aina ole tarvetta pyytää tutkimuslupaa aineiston tuottajalta (emt., 119). Sosiaalisessa mediassa tehdyssä tutkimuksessa julkisiksi mielletään aineistot, jotka on julkaistu kaikkien nähtäville esimerkiksi keskustelupalstoilla. Sen sijaan viestit suljetuissa ryhmissä ovat yksityistä aineistoa. (Kosonen 2018, 119–120).

Tutkimuseettisistä syistä tutkijan tulee, kuten kaikessa muussakin tutkimustoiminnassa, saada tutkittaviltaan tutkimuslupa myös verkossa (Kananen 2014, 100). Tätä tutkimusta varten olen pyytänyt tutkimuslupaa Murha.info- ja NTT-ryhmien ylläpitäjiltä. Lähetin tutkimuksestani tiedon sähköpostitse Murha.info-ryhmän ylläpitäjille. Tutkimuslupapyynnössä kerroin tutkimukseni tavoitteista ja siinä harjoittamastani havainnoinnin tavasta. Tätä tarkoitusta varten loin sivustolle myös oman nimimerkin.

Yhteydenpitomme ajan nimettömänä pysytellyt ylläpito antoi ymmärtää, että tutkijan näkyvä läsnäolo palstalla ei olisi hyvä idea. Ylläpidon viestissä todettiin, ettei sivustolla pidetä ”kyselijöistä”. Päädyin lopulta suojaamaan oman henkilöllisyyteni ja enkä julkaisut keskustelualueella avointa tutkimuslupapyyntöä. Lisäksi keskustelupalstan anonyymien luonteen ja taustakeskustelujen perusteella arvioin, että omien henkilötietojeni julkaminen ei olisi tuntunut turvalliselta. Tästä syystä päädyin siihen, että teen

Murha.info osalta netnografisen tutkimuksen urkkijan positiosta käsin. Seurasin keskusteluja sivusta, mutta en osallistunut niihin.

Naisten Tietotoimisto -ryhmässä tiedustelin tutkimuslupaa ensin välikäden kautta ylläpitäjiltä, ja luvan saatuani julkaisin ryhmässä kirjoituksen, jossa kerroin tutkimusaiheeni sekä tapani tehdä tutkimusta. Liitin ryhmälle julkiseen kirjoitukseeni myös yhteystietoni, mutta julkaisu ei tuottanut ainuttakaan yhteydenottoa, palautetta tai kommenttia.

Murha.info osalta en ole anonymisoinut aineistoani, vaan mainitsen kommentoijien nimimerkit. Päätös perustuu julkisen keskustelun datan avoimuuteen ja siihen, että kommentoijat ovat jo nyt anonymien nimimerkkien takana. Yksittäisten verkkokeskusteluun osallistuneiden henkilöllisyydet eivät ole selvitettävissä kuten ne eivät selviä myöskään Murha.infoa lukiessa. Tutkittavien todellisen henkilöllisyyden tunnistamisen mahdollisuuden riski on siis pieni (vrt. Kosonen ym. 2018, 119). Anonymisointiin liittyy joitakin yksittäisiä tutkimusetiikkaan liittyviä poikkeuksia, jotka on tuotu esiin lainausten yhteydessä.

NTT-ryhmän osalta tilanne on toinen, sillä kyseessä on sosiaalisen median alusta, jossa toimitaan omalla nimellä sekä kuvalla. Vaikka kommentoijat osallistuvatkin julkiseen keskusteluun omana itsenään, ei ryhmä ole kaikille avoin vaan aineistot voi mieltää yksityisiksi. En ole kyennyt aineiston luonteen vuoksi kysymään jokaiselta omalla nimellä kommentoivalta erikseen suostumusta tutkimukseen osallistumisesta. Vaikka olenkin viestinyt tutkimuksestani avoimesti ryhmässä en voinut taata, että jokainen keskustelija olisi nähnyt sekä hyväksynyt tutkimuslupapyyntöni. Edellä mainituista syistä päätin suojata tutkittavien yksityisyyttä ja anonymisoida tutkimukseen nostetun aineiston NTT-ryhmän keskustelijoiden osalta.

Olen myös suojellut joidenkin keskusteluiden kohteena olevien ihmisten identiteettiä. Aineistossa esiin nousseet, rikoksista epäiltyinä mainittujen henkilöiden nimet sekä nimikirjaimet on anonymisoitu. Näin on toimittu erityisesti silloin, kun nimet eivät ole tosiasiassa liittyneet tapaukseen lainkaan. Olen anonymisoinut myös rikoksista tuomittujen nimet.

5 EMPIIRISEN ANALYYSIN TULOKSET

Keskittän empiirisessä analyysissäni aluksi päähuomioni siihen, millaista tietoa rikoksia käsittelevillä keskustelualustoilla tuotettiin. Analysoinnissa käytin menetelmänä diskurssianalyysiä, jonka avulla olen tutkinut rikosalustojen keskustelukäytäntöjä niiden suhteessa tietoon. Keskustelukäytännöt ilmenevät sekä analysoimissani kommenteissa että ohjeissa, joita alustat itse antavat keskustelijoille.

Aineiston lähiluvussa erotin keskusteluista kolme tiedon diskurssia: *todennettu tieto*, *toisen käden tieto* sekä *spekulaatio*. Diskurssit pohjautuvat ensisijaisesti Murha.info-sivustolla käytyyn keskusteluun, mutta samantyyppisiä merkityksiä oli löydettävissä myös NTT-ryhmästä. Seuraavissa alaluvuissa avaan näitä kolmea tiedon diskurssia ja kuvaan niiden merkitysten rakentumista. Diskurssien väliset erot ovat analyttisiä. Se tarkoittaa, että diskurssit saattoivat esiintyä päällekkäin samoissa puheenvuoroissa, eivätkä erot diskurssien välillä olleet muutenkaan kaiken aikaa selkeitä. Analyysin lopuksi vedän tuloksia yhteen ja koetan muodostaa kokonaiskuvan verkkokeskustelujen suhteesta tietoon.

Analyysin tuloksissa esitetyt lainaukset on valittu niin, että ne kuvaavat tuloksia mahdollisimman laajasti. Pitkiä lainauksia on tarvittaessa lyhennetty ja merkitty lainauksiin. NTT-ryhmästä nostettujen lainausten kirjoittajat erittelen käyttämällä numeroluokitte-lua. Lainausten numeroidut jäsenet eivät liity toisiinsa, vaan lainaukset ovat toisistaan erillisiä. Murha.info:n lainauksissa mainitaan käyttäjien nimimerkit.

5.1 Kaikki alkaa todennetusta tiedosta

Kumpikin tarkastelemistani verkko yhteisöistä keskusteluineen pohjaa rikostiedon jakamiseen ja analysoimiseen. Siksi on ensin selvitettävä mikä tiedon merkitys keskustelijoille on: mikä keskusteluissa mielletään tiedoksi ja mistä tieto on peräisin, eli mikä osoitetaan tiedon lähteeksi?

Olen analyysiäni varten rajannut tutkimieni rikosyleisöjen ja -yhteisöjen tiedon lähteet seuraavasti: a) instituutiot, kuten journalistiset uutismediat ja viranomaiset, b) yleisön

saavutettavissa olevat julkiset asiakirjat, c) suuren yleisön saavutettavissa olevat muut rikosmediat, kuten true crime -podcastit ja verkon muut keskustelualustat sekä d) yhteisön jäsenten omat tiedot tapauksesta ja ”oman kylän rikosjuorut”. Viimeiseen kategoriaan sisällytän myös ne tiedot, jotka yleisön jäsenet julkaisevat keskusteluun, mutta joille ei välttämättä ole lähdettä.

Todennettuna tietona pidetään yleisesti tietoa, joka on vahvistettu oikeaksi. Todennettu viittaa sanana myös aitoon. Todennettuna pidetään asiaa, joka on vahvistettu ja todistettu oikeaksi. Lisäksi termillä viitataan aineistoon, joka on dokumentoitu ja tallennettu esimerkiksi kirjallisesti.

Sekä Murha.infon että NTT – Naisten Tietotoimisto -ryhmän keskusteluiden lähtökohdana on tieto ja sen synnyttämät tapahtumasarjat: jotakin on tapahtunut jossakin, yksittäinen yhteisön jäsen saa tapahtumasta tiedon ja haluaa jakaa tietonsa myös muulle yhteisölle. Tiedon jakamisen lähtökohta on oletus siitä, että yhteisön jäsen itse kiinnostuu hankkimastaan tiedosta ja toivoo sen jakamisen johtavan tietojen vaihtoon ja dialogiin muiden ryhmän jäsenten kanssa. Aktiivinen omien tietojen jakaminen ruokkii siis vastavuoroisuutta. Antaessaan tietoa alustalle käyttäjä voi odottaa muiden toimivan samalla tavoin. Tiedon jakamisen motiiviin liittyy tiedolla ja jakamisnopeudessa kilvoittelua, joka synnyttää käyttäjien välille hierarkioita. Palaan tähän teemaan tarkemmin luvussa 6.

Todennettu tieto nousi analyysissä esiin keskusteluiden lähtökohtana. Keskustelua generoiva tieto näytti tulevan yhteisön jäsenten ulkopuolelta ja se oli jonkin virallisen instanssin vahvistamaa ja jäsenten todennettavissa. Näihin instansseihin kuuluvat esimerkiksi journalistiset uutismediat, viranomaiset ja valtion virastot kuten oikeuslaitos ja tuomioistuimet asiakirjoineen. Murha.infon ja NTT-ryhmän jäsenten luottamus kuvattuihin instansseihin vaikutti vahvalta. Todennettuihin tietoihin suhtauduttiin kiistattomina faktana eikä niitä kyseenalaistettu.

Valtaosa sivustoilla jaetuista todennetuista tiedoista oli saatu journalistisista uutismedioista ja niiden merkitys korostui eritoten keskusteluketjujen alussa. Sirkulaatio ilmeni

keskusteluissa siten, että journalistisen uutismedian julkaisema rikosuutinen jaettiin verkkoalustalle joko sellaisenaan tai käyttäjän omalla kommentilla täydennettynä. Koska harvalla on omakohtaista ensikäden tietoa tuoreesta yksittäisestä rikostapauksesta, rikostiedon lähde on monelle pääsääntöisesti jokin journalistinen uutismedia (ks. luku 2.2). Usein keskustelunavausten otsikot oli kopioitu sellaisenaan journalististen uutismedioiden otsikoista, toisinaan lyhennettyinä. Tapa on tavanomainen myös journalistisissa, jossa uutismediat julkaisevat artikkeleja toisten julkaisemien tietojen pohjalta.

Murha.infossa keskustelut alkoivat lähes säännönmukaisesti yllä kuvatulla tavalla. Pelkkiä verkkosivujen osoitteiden jakamista näytettiin karsastavan ilmeisesti siksi, että artikkeleiden pelättiin katoavan uutismedioiden sivuilta. Siksi tiedon säilyttämisen nimissä alustan säännöt kehottavat käyttäjiä kopioimaan uutisten tekstejä alustalle. Samalla Murha.info:n säännöissä linjataan, että ulkoisia lähteitä, kuten uutisia, lainattaessa on lainaukseen liitettävä mukaan linkki. Lainauksia tulee myös lyhentää tekijänoikeudet huomioiden. (Murha.info, säännöt, 21 §).

Aineistossa nimimerkki ”Ryder” aloitti keskustelun Virroilta löytyneistä kahdesta tajuttomasta ihmisestä viitaten kahden journalistisen uutismedian kertomiin tietoihin ilman muuta kommenttia. Esimerkissä poikkeuksellista oli nimimerkin jakamien alkutietojen niukkuus. Tavanomaisesti käyttäjät jakavat artikkelit täsmällisinä eivätkä referoi niiden tietoja epäsuorasti, kuten ”Ryder” alla:

Kaksi henkilöä löydetty tajuttomina kerrostalon pihalta. Paikalle tuli myös useita ambulansseja.

Ilmoitus poliisille tuli klo 7.10. Ilmoituksen oli tehnyt ulkopuolinen henkilö.

MTV Uutiset, IL.” [Ryder]

Naisten Tietotoimisto -ryhmässä keskustelunavaukset olivat moninaisempia. Ryhmässä oli tavanomaisempaa, että käyttäjä referoivat kuulemaansa tai lukemaansa ja kyselivät tapauksesta lisätietoja. Lähes poikkeuksetta aloitus sisältää myös linkin johonkin aiheetta koskevaan journalistiseen uutisartikkeliin. Kokonaisten journalististen uutisartikkelien kopioimista, jota Murha.infossa näkee usein, NTT-ryhmässä tapaa harvoin. Esimerkiksi

poliisin suuroperaatiosta Virroilla koskeneeseen julkaisuun oli lisätty linkki Iltalehden uutiseen sekä käyttäjän omaa pohdiskelua:

Mikähän juttu 🤔 aika laaja väkivallan teko jos sulkee koko valtatie, vai onko epäily, että epäilty olisi jossain piileksimässä? Kuitenkin sanottu, ettei sivullisille ole vaaraa niin kuulostaa sekin oudolta jos joku murhamies piileksisi puskissa. [anonyymi käyttäjä]

Todennettu tieto usein jäsentää keskustelua sen edetessä. Tällöin käyttäjät päivittävät alustalla jaettua tietoa muista lähteistään kaivamallaan informaatiolla. Keskustelu jatkuu niin kauan kuin aiheesta tulee uutta tietoa tarjolle. Kummassakin ryhmässä oli ominaista, että keskusteluun jaettiin journalististen uutismedioiden tekemiä jatkojuttuja kustakin tapauksesta. Verkkokeskusteluihin oli kopioitu myös maksumuurin takana olleita juttuja. Sirkulaatio ilmeni alustoilla myös siten, että käyttäjät jakoivat tai referoivat viesteissään samoja viranomaisten tiedotteita, jotka olivat myös journalistien tietolähteitä.

Journalististen uutismedioiden tuottamaa todennettua tietoa ei empiirisen analyysin perusteella juurikaan kyseenalaisteta. Osin journalististen uutismedioiden uskottavuutta selittänee niiden velvoite tarkistaa julkaisemansa tiedot – näin ollen keskustelijat voivat olettaa, että uutisten kaikki yksityiskohdat pitävät paikkansa. Aineistosta ei kuitenkaan selviä, tarkistavatko käyttäjät keskusteluihin kopioitujen journalististen juttujen todenperäisyyden itse kyseisen uutismedian verkkosivuilta, sillä tätä ei tuoda esiin keskusteluissa. Tekemieni pistokokeiden perusteella uutiset oli jaettu alustoille alkuperäisessä muodossa eikä niitä ollut muunneltu. Toisinaan journalistisia tekstejä oli lyhennetty mutta ilman, että niiden merkityksiä tai kerronnan sävyjä olisi muutettu. Lyhennelmistä ei siis ollut jätetty kopioimatta esimerkiksi sellaisia tietoja, jotka olisivat muuttaneet jutussa esitettyä kuvaa tapahtumista. Havainto on mielestäni tärkeä, sillä se todistaa verkkokeskusteluiden nojaavan vahvasti journalistiseen uutismediaan ja suhtautuvan niiden tietoon kunnioittavasti.

Myös journalististen uutismedioiden julkaisemia tietoja rikoksista tuomittujen nimistä tunnuttiin pidettävän todennettuina tietoina, jotka voitiin välittää alustojen käyttäjille

sellaisenaan. Aineistosta ei ole yksiselitteisesti pääteltävissä, perustuuko luottamus ymmärrykseen journalismin etiikasta tai Journalistin ohjeista, koska tietojen uskottavuuden perusteluja ei useinkaan sanallistettu keskusteluissa. Yksittäisiä poikkeuksia toki löytyi, kuten alla:

En ole toimittaja, mutta Suomessa ei ole tapana julkaista epäiltyjen nimiä tai (tunnistettavia) kuvia mediassa ennen tuomiota kuin poikkeustapauksissa. Nimi yleensä julkaistaan, jos epäiltynä/syytettynä on julkisuuden henkilö, vallankäyttäjä tai rikos on kohdistunut yleiseen turvallisuuteen, mutta muutoin media tuo nimen ja kuvan julki vasta tuomion jälkeen. Silloinkin pääsääntönä on, että tuomio on vähintään 2 vuotta vankeutta. Nimi voidaan jättää myös kokonaan julkistamatta esim. uhrin suojelemiseksi tai jos tuomittu on alaikäinen. [mammutti]

Moni toimittajan käytössä oleva julkinen asiakirja on myös yleisön saatavissa. Erityisesti Murha.info-jäsenet osoittautuivat analyysin perusteella taitaviksi tiedonhankkijoiksi, jotka osaavat hyödyntää lukuisia asiakirjalähteitä sujuvasti ja hankkivat todennettua tietoa aktiivisesti. Lisäksi verkkoyhteisön jäsenillä on paljon tietoa ja ymmärrystä viranomaisten toiminnasta, kuten eri oikeusasteista ja tuomioistuinten käsittelyprosesseista. Useammassa aineistoon nousseessa Murha.info-keskusteluketjussa jäsenet kertoivat hankkineensa käsiinsä rikostapauksen esitutkimateriaalia tai käräjäoikeuden haastehakemuksia. Havainnosta voi päätellä, että ainakin osa keskustelijoista tuntee julkisuuslain ja journalistienkin käyttämät tiedonhankintamenetelmät ja soveltaa niitä itse käytännössä.

Lisäksi Murha.info-keskustelufoorumissa Vapaa keskustelu -osiosta löytyy viestiketju, jossa opastetaan kuinka oikeuden päätöksiä sekä poliisin esitutkimateriaaleja voi tilata. Keskustelussa annetaan lukuisia neuvoja siitä, millaisia tietoja asiakirjojen tilaamiseen tarvitaan ja paljonko tilaukset maksavat. Vastaavasti NTT-ryhmässä asiakirjojen tilaaminen on analyysin perusteella harvinaista. Tutkimusajanjaksolla vain yksi NTT-ryhmän jäsen kertoi hankkineensa viranomaisen asiakirjan, mutta ei avannut sen sisältöä muille.

Kuten journalististen uutismedioiden, myös poliisin ja oikeuslaitoksen virallisiin asiakirjoihin suhtauduttiin keskustelualustoilla poikkeuksetta todistettuna tietona.

Murha.info:n jäsenet jakoivat hankkimaansa tietoa keskustelupalstalle ja analyysin valossa vaikuttaa siltä, että asiakirjojen referointi on yleistä. Lisäksi käyttäjät jakoivat muun muassa poliisin esitutkimateriaaleista hankkimiaan rikospaikkakuvia keskusteluihin. Referaattien ja kuvien jakamisen lisäksi ei ollut tavatonta, että käyttäjä tarjosi viranomaisilta hankkimansa aineiston kokonaisuudessaan keskustelupalstalle. Esimerkiksi Joensuuksa kesäkuussa 2023 väkivaltaan kuolleen lapsen tapauksessa nimimerkki ”Vilmavain” oli jakanut tilaamansa esitutkimapöytäkirjan keskustelualustalle muidenkin luettavaksi:

Tänne yritin jakaa tiedoston esitutkimapöytäkirjasta. Toivottavasti toimii, ilmeisesti 7 päivän ajan linkki toiminnassa. Pahoittelut jos meni mönkään, en ole mikään tietotekniikan ammattilainen.” [Vilmavain]

Aiheesta käydyssä keskustelussa viitattiin myöhemmin useaan otteeseen esitutkimapöytäkirjan tietoihin sekä verrattiin niitä journalistissa medioissa julkaistuihin tietoihin. Esitutkimapöytäkirjaan viitattiin usein lyhenteillä ”etpk” tai ”etp” mikä kertoo siitä, että merkitysten ymmärtäminen liittyy keskusteluun osallistumiseen. Termit vilisivät useiden jäsenten kommentteissa ilman, että niiden merkitystä olisi avattu muille käyttäjille. Eri-laisille viranomaistiedon tyypeille oli vakiintunut ”lempinimiä”, kirjainlyhennelmiä, jotka aiheeseen vihkiytyneet jäsenet oletettavasti ymmärtävät automaattisesti.

Esitutkimapöytäkirjojen referaatteja esiintyi aineistossani useita. Osana analyysiä tilasin itse erään tapauksen esitutkimapöytäkirjan Sisä-Suomen poliisilaitokselta ja vertailin sen sisältöä ja keskustelussa esitettyjä tietoja. Selvisi, että kyseisessä keskustelussa yhteisön jäsenten referaatit sekä muut tietoina esitetyt yksityiskohdat olivat helposti todennettavissa ja siten paikkansa pitäviä. Myöskään yhteisön muut jäsenet eivät juuri kyseenalaistaneet referaattien todenperäisyyttä. Aineistosta ei selvinnyt, olivatko muut jäsenet tarkistaneet referaattien todenperäisyyden itse, vai onko kyse luottamuksesta tiedon keskusteluun tuoneeseen toiseen käyttäjään.

Joskus tuomioistuimen tai poliisin aineistoa siteerasi useampi käyttäjä, kuten esimerkiksi Joensuun lapsisurmasta. Referaatit olivat keskenään yhdenmukaisia, mikä vahvistaa kuvaa verkkokeskustelujen käytäntöjen johdonmukaisuudesta.

Poikkeuksia ilmeni silloin, kun referaatit olivat ristiriidassa alustan jäsenten muualta hankkimien tietojen kanssa. Tällaiset ristiriidat olivat kuitenkin harvinaisia. Keskustelussa Espoossa vuonna 1987 tehdystä surmasta kaksi jäsentä ajautui sanaharkkaan kolmannen keskustelijan kirjoittaman esitutkintapöytäkirjan referaatista. Esimerkissä nimimerkki "LexVeritas" oli uskonut nimimerkki "Doctor Lecterin" esitutkintapöytäkirjasta tekemän referaatin tiedot ja siteerasi niitä keskustelussa. Kun nimimerkki "Ross Sullivan" kyseenalaisti referaatin paikkansapitävyyden, "LexVeritas" myönsi, ettei ollut tarkistanut itse sen todenperäisyyttä.

Jäsenet hankkivat todennettua tietoa myös muista viranomaislähteistä, kuten Traficommin ylläpitämästä ajoneuvorekisteristä. Rekisteristä on maksua vastaan saatavissa esimerkiksi ajoneuvon tekniset tiedot sekä tieto ajoneuvon omistajasta ja haltijasta. Tapauksessa, jossa Virroilta löytyi asuntoauton läheltä kaksi tajutonta iäkstä ihmistä, Murha.infon jäsenet olivat hankkineet tietoja muun muassa turmapaikalta löytyneestä asuntoautosta ja sen omistajasta. Keskustelussa yhdistyi kaksi todennettua tietolähdettä, sillä asuntoauton rekisterinumero on peräisin videosta, jonka Iltalehti oli julkaissut tapahtumapaikalta. Kuvan perusteella jotkut keskustelijat olivat tarkistaneet ajoneuvon omistajan tiedot virallisista rekistereistä. Viranomaislähteiden lisäksi tietoja hankittiin muun muassa Tilastokeskuksen tietokannoista ja jopa kuolinilmoituksista:

Nyt oli kuolleissa [Etunimi Sukunimi] 27 vuotta. Näyttäisi faceprofiilien perusteella olevan sama henkilö kuin tämä [uhriksi väitetty]. [ZakkFakk]

Todennetun tiedon luokkaan voidaan sisällyttää myös lukuisat "omakohtaiset tiedot". Usein tiedot olivat sellaisia, joiden todenperäisyys on todistettavissa jollain tavoin. Esimerkiksi oikeuslaitosten toimintaa harvoin todennetaan lainauksilla tuomioistuinten käsitteilytavoista tai toiminnasta, vaan tiedot pohjasivat yleistietoon. Omakohtainen tieto voi olla esimerkiksi spesifiä aseiden tuntemusta, mutta myös arkisempaa tietoa. Virtain tapauksessa nimimerkki "Osku" kysyi, millä asuntoautoja lämmitetään ja pohti, olisiko tapahtumien syy olla kaasuvuoto tai häkämyrkytys. Nimimerkki "Matti ja Maija" vastasi "Oskulle" vain 15 minuuttia myöhemmin:

Kaasulla. Käyvät asunto-autoilijat vaihtamassa pullot välillä meitsin duunissa. Tyhjä pullo meille ja täysi pullo takaisin n. 20-25e pullo. [Matti Ja Maija]

Vaikka keskustelijat luottavat journalistisiin uutismedioihin, niihin suhtauduttiin kummassakin ryhmässä joskus epäillen. Epäluulo kohdistui erityisesti siihen, jättääkö journalistinen media jotakin olennaista kertomatta. Toisinaan uutismedioita saatettiin syyttää suoraan totuuden vääristelystä tai rikoksesta epäillyn kansalaisuuden salaamisesta. Epäluulo mahdollisesta tiedon pimittämisestä nosti esiin väitteitä journalististen uutismedioiden epäluotettavuudesta. Seuraavat lainaukset on poimittu eri keskusteluista.

Onko muuten tämän epäillyn nimeä ja kuvaa julkaistu valtamedioissa? Jos ei, niin miksei? Voiko vaikka joku täällä kirjoittleva toimittelija vastata. [Collie]

Onko media uutisoinut sitä mistä päin maalimata tuo puukottaja-murjaani on? [Papa Legba]

Eipä noita tietoja ja mm. ideologiastaan tulla julkaisemaan mediassa kun ei ole suomalainen tai ns. 'äärioikeistolainen'. Vrt. Oulun huumekauppa- ja matukeskus Valkeassa tapahtuneen välikohtauksen uutisointiin. Nyt kerrotaan vain sukupuoli ja ikä, siinä kaikki. Hys hys. [Collie]

Huomio kuvaa, kuinka tietopohjaiseen keskusteluun kirjoitetaan toisinaan myös rasistisia mielipiteitä. Keskusteluissa epäkorrektit kommentit eivät kuitenkaan muuttaneet keskustelun todennettuun tietoon pohjaavaa linjaa, vaan ne ilmenivät muun keskustelun sivujuonteina eivätkä siirtäneet keskustelun pääpainoa pois tietoperusteisesta keskustelusta. Valkeakosken surmaan liittyvässä keskustelussa nimen epäillyn nimen julkaisusta muut keskustelijat päinvastoin perustelevat, miksi nimeä ei julkaista. Esimerkit kuitenkin todistavat, että tietopohjainen keskustelu ei aina ole korrektia tai vastaa journalististen uutismedioiden julkisen keskustelun tapaa.

5.2 Toisen käden tieto jää usein lähteittä

Murha.infon ja NTT-ryhmän tavoitteena on jakaa rikostietoa ja keskustella siitä. Murha.infon säännöissä edellytetään, että jokainen kirjoitettu viesti pitää sisällään ”uutta sisältöä keskusteltavana olevaan aiheeseen” (Murha.info, säännöt, 4 §.). Aina uutta todennettua tietoa ei ole saatavissa. Siksi uutismedioiden ja viranomaisten

tarjoamien tietojen ohessa Murha.info ja NTT-ryhmän käyttäjät jakavat myös toisen käden tietoa.

Toisen käden tieto määritellään tässä tutkielmassa alustalla jaetuksi informaatioksi, joka ei ole muiden suoraan todennettavissa. Rikosaiheilla alustoilla toisen käden tietojen jakamiseen suhtaudutaan hyväksyvästi, mutta niiden esittämiseen on asetettu myös varauksia. Murha.info sääntöjen mukaan huhujen jakaminen on sallittua, kunhan käyttäjä selventää, ”koskeeko viesti käyttäjän omia arvailuja vai todellisia tietoja (Murha.info, säännöt, 7 §).”.

Toisen käden tietojen alkuperä viittaa kolmeen suuntaan: ulkoisiin lähteisiin, yhteisön sisäisiin lähteisiin sekä jäsenen lähipiirin lähteisiin. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat lukuisat verkon keskustelualustat ja rikosmediat, joiden sisällöt kiertävät sujuvasti alustalta toiselle. Toiseen luokkaan kuuluvat aihetta itsenäisesti tutkineet yhteisön omat jäsenet. Kolmas luokka on yhteisön ulkopuolelle jäävät osapuolet, joita harvoin nimettiin muiksi kuin tutuksi, naapuriksi tai läheiseksi:

Yksi ehkä lautoihin, loput kaksi rautoihin. Tää ihan naapurikyylä huhua, mutta voinee pitää paikkaansa. Poliisi siis ei ampunu vaan joku muu, jotenkin jutusta saa sen kuvan että poliisi ampui. Mariankatu keskellä Lahtea. [lammas1]

On ihan faktaa että tappanut vanhempansa. Miehen kummitäti asuu tuossa seinänaapurina niin pystyin faktana tuon sanomaan. [NTT, anonymi jäsen]

Koska Murha.info ja NTT-ryhmä toimivat verkossa, voisi perustellusti olettaa, että niiden käyttäjät voivat asua eri puolilla maata. Siten toisen keskustelijan havaintoja ei aina ole jakamassa ja todistamassa montaakaan käyttäjää – toisin kuin vaikkapa pienen asuinalueen sosiaalisen median ryhmässä, jossa silminnäkijöitä samalle tapahtumalle voi olla useampiakin. Yllättävän usein toisen käden tiedoille kuitenkin näytti löytyvän vahvistaja alustayhteisön sisäältä. Murha.info keskustelunavauksessa ”Keski-ikäinen mies huijasi alaikäisiltä tytöiltä alastonkuvia” nimimerkki ”Esko77” aloitti keskustelun sekä uutismedian todennetuilla tiedoilla että omilla toisen käden tiedoillaan:

Mies lähestyi alaikäisiä tyttöjä erilaisilla peitehenkilöllisyyksillä sosiaalisessa mediassa ja lupasi alastonkuvia vastaan rahallisia korvauksia. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009102415.html>
Tällaisesta ei täällä vielä ole tainnut ollakkaan. Huhu puheiden mukaan Jyväskylässä vaikuttava kehonrakentaja. [Esko77]

”Esko77” viittasi viestissään Helsingin Sanomien uutiseen, jossa rikoksesta epäiltyyn viitataan löyhästi toteamalla tämän asuvan ”Keski-Suomen maakunnassa” (Helsingin Sanomat 29.9.2022). ”Esko77” yhdisti journalistisen uutismedian tarjoaman todennetun tiedon sekä toisen käden tiedon rikoksen tekijästä, jota Helsingin Sanomat ei jutussaan kertonut. Keskusteluun liittyi muita jäseniä, jotka hyväksyivät ”Esko77:n” jakamat toisen käden sekä vahvistivat niitä. Samalla he painottivat, että kyse on huhuista kuten ”Esko77:n” aiemmassa esimerkissä:

Tätä keskustelua on odotettu.. Samoja huhuja kuullut aiheesta ,mutta kummasti koko Jyväskylä vaikenee? Onko aloittajalla tietoa kyseisen kehonrakentajan nimestä? Kovaa settiä jos homma pitää paikkaansa... [Jyrki69]

Joo itse huomannut ihan saman. Aika hintsusti asiasta puhuttu.... Huhu puheiden mukaan X.X. Enempää en itse avaa nimeä, KOSKA huhupuhetta vasta. Mutta mitä olen kuullut niin ajankohta tämän ihmisen NS. "Katoamiselle" salilla ja somesta osuu aika pelottavan lähelle tuon pidätyksen/vangitsemisen ajankohtaa. Tiedä sitten....[Esko77]

Nimikirjaimet kuulostaa pelottavan tutulle.. Jos on kyseinen mies, on syyskuussa hävinnyt kuin pieru saharaan.. Kuulopuheiden mukaan on säilössä Kuopiossa. [Jyrki69]

Tuollaisesta nimestähän ne kuiskivat kioskillä. Perheelliseksikin väittävät. Mutta nämä tosiaan huhuja. [Tollisko]

Useissa aiheeseen liittyneissä kommentteissa yhteisön jäsenet kertoivat tietävänsä rikoksesta epäillyn. Samalla kun he jakoivat toisen käden tietoja epäillyn liikkeistä, he ilmaisivat järkytystä rikosepäilystä. Jäsenet pitivät toisen käden tietoja todenperäisinä ilman ulkopuolista vahvistusta. Kukaan ei avoimesti kyseenalaistanut epäillyn nimen julkaisemista toisen käden tiedon perusteella. Muutama jäsen muistutti julkisista asiakirjoista, joista tieto olisi ollut varmennettavissa. Vaikka nimimerkki ”tumpeelo” antoi konkreettisia ohjeita asiakirjojen tilaamiseen, vain kaksi käyttäjää kertoi todella tilanneensa

asiakirjat. He eivät kuitenkaan jakaneet yksityiskohtia eli eivät siten varmentaneet toisen käden tietoja. Edes nimimerkki ”maniac”, joka uhosi hankkivansa asiakirjat, ei palannut asiaan:

Niin sen varmuuden saisi todennäköisesti sieltä oikeudesta paperit tilaamalla. Selviäisi se nimi ja vangitsemisen syynä oleva rikosepäily. Ei tarvitsisi hyssyttellä. [Skloddi]

Ei muuta kuin papereita tilaamaan jos haluat nimen selville. Minulla tuo tieto jo on. [vöyri]

Kaipa nuo tiedot pitää itse tilata oikeudesta kun kellään muulla ei ollut muuta siihen. Teen sen tänään ja ilmoitan kun tulee [maniac]

Kiinnostava huomio on, että ”Esko77” ja ”Jyrki69” olivat liittyneet palstalle samana päivänä kuin ovat kirjoittaneet viestinsä. He eivät myöskään tarkastelujakson aikana juurikaan kommentoineet muita aiheita ja olivat kirjoittaneet verkkoalustalle kaikkiaan vain joitain viestejä. ”Esko77:n” kaikki kolme viestiä liittyivät hänen aloittamaansa ketjuun ja ”Jyrki69:n” kaikkiaan 16 viestistä 14 koski kyseistä keskustelua. Kyseisten käyttäjien voitulkita liittyneen yhteisöön yksittäisen, heitä kiinnostavan uutisen ja lisätiedon perässä. Tämä kuvaa spontaani-aktiivista rikostiedon kuluttamista, johon liittyy kiinteästi omakohtainen kiinnostus tiettyyn rikostapahtumaan kohtaan ja jonka myötä käyttäjä hakeutuu rikostiedon pariin (ks. luku 2.2). Keskustelussa se ei kuitenkaan heikennä käyttäjien uskottavuutta.

Lisäksi edellä kuvattu esimerkki kuvaa havaintoa, kuinka toisen käden tieto olisi ollut kaikkien varmennettavissa, mutta niin ei tehdä. Virallisten instanssien vahvistusta ei tässä tapauksessa kaivattu – keskustelijoille riitti, että yhteisöstä löytyi jäseniä tukemaan heidän omakohtaisia tietojaan. Lisäksi keskustelu on saattanut tyydyttää paikallisten uteliaisuutta, vaikka kyse olikin vasta huhuista.

Vastaavia esimerkkejä löytyy myös NTT-ryhmästä. Esimerkiksi Virtain poliisioperaatiota koskevissa kommentteissa jäsenet eivät kyseenalaistaneet kahden ensimmäisen jäsenen kertomia toisen käden tietoja poliisin valmiusyksikkö Karhun paikalle menosta ja ampujan karkumatkasta, vaikka niitä ei ollut lähteistetty. Muut päinvastoin tukivat toisen

käden tietoa esittämällä ”omakohtaisia arvioitaan” viranomaisten toiminnasta ja näin vahvistivat aiheesta rakentunutta narratiivia. Esimerkki osoittaa, kuinka tiedon lähde ei aina tarvita, jos riittävän moni yhteisön jäsen vahvistaa sen omakohtaisilla todennetuilla tiedoillaan:

Hämeenlinnasta on tietoa, että karhuryhmä olisi menossa paikalle...aika outoa, että perhesurman takia heidät hälyytettäisiin... [NTT, anonymi jäsen 1]

Kuulemma ampuja on lähtenyt mönkijällä ajamaan karkuun ja ase mukana. [NTT, anonymi jäsen 2]

eihän se oo mikään ihme, pelkkä aseiden hallussapito väärällä tyypillä on syy ilman ammuskeluakin. [NTT, anonymi jäsen 3]

Joo kyllä karhuryhmä tulee pienemmästäkin.. Täällä juuri oli puukotuksen takia. [NTT, anonymi jäsen 4]

Analyysistä käy ilmi, että kummankin tutkimani keskusteluryhmän jäsenet etsivät toisen käden tietoja verkon lukuisilta keskustelualustoilta, rikosmedioista ja sosiaalisesta mediasta. Sirkulaation avulla yhteisön jäsenet voivat toimia ensin kotisalapoliiseina etsiesään rikostietoa verkon muilta alustoilta. Tämän jälkeen he jakavat tietojaan omissa yhteisöissään, jolloin he siirtyvät yleisön roolista aktiivisiksi kuratoijiksi ja sisällöntuottajiksi.

Toisen käden tietoa etsitään lukuisilta verkkoalustoilta ja monipuolisesti. Esimerkiksi Murha.info:ssa ”Lastentarhanopettaja käytti lasta törkeästi hyväkseen päiväkodissa Helsingissä” -ketju alkoi verkkoalustalle tavanomaisesti: nimimerkki ”Jukka50” jakoi keskustelunavauksessaan Iltalehden artikkelin, jossa kerrottiin lastentarhanopettajan saamista tuomiosta. Artikkelissa mainittiin tuomitun nimi. Pian keskusteluun ilmaantui toisen käden tieto, jonka mukaan anonymin verkkoalustan Ylilauta.orgin keskusteluista oli löytynyt kuva tuomitusta. Viestissä oli myös kyseisen keskustelun verkko-osoite. Esimerkki kuvaa, kuinka sirkulaatio ilmenee keskusteluissa tavanomaisesti, joskin median etiikan kannalta vihapuheestaan tunnetun (Vainikka 2019; Vainikka 2020) ja anonymin Ylilaudan lainaaminen on eettisesti ongelmallista tietojen todentamisvaikeuden takia.

Analyysin perusteella Ylilauta on kuitenkin suosittu sivusto, johon käyttäjät uutismedioiden ohessa viittasivat ja josta keskustelijat ammensivat toisen käden tietoa.

Sirkulaatiota kohdistui Ylilaudan lisäksi muihinkin tietojen jakamiseen ja keskusteluun painottuviin verkkoalustoihin, kuten ja Vauva.fi:hin ja Suomi24:ään. Jälkimmäisestä ammennettiin toisen käden tietoa muun muassa tapauksessa, jossa poliisi kertoi selvittävänsä nuorten väkivaltarikoksia Lahdessa:

Huhuja on tosiaan levitelty muiden muassa Suomi24:ssa, josta sittemmin poistettu: "3 päivää sitten — Maanantaina 2.9. iltapäivällä 6-7 henkinen Turkulainen maahanmuuttajajoukko (14-16v) ryösti ja pahoinpiteli 11v nuoren pojan täällä Liedossa". [Tarkastaja Levisi]

Yllättävin Murha.infon aineistossa esiintynyt viittaus johti Hevostalli.net-keskustelupalstalle. Korpilahdelta kadonneen naisen kohtaloa puivassa keskustelussa viitattiin toisen käden tietoihin, jotka jäsen oli löytänyt Hevostalli.net-sivustolta, mutta joiden todenperäisyyttä tämä ei kyennyt varmistamaan. Esimerkki kuvaa, kuinka monipuolisesti Murha.infon jäsenet etsivät tietoa. Sittemmin Murha.infon nimimerkki "vivy" siteeraama viesti on poistettu sivustolta:

"[http://forum.hevostalli.net/read.php?f= ... &t=4322769](http://forum.hevostalli.net/read.php?f=...&t=4322769)

Tuolta lueskelin jotain, tiedä sitten todenperäisyydestä.

- Puhelin sulkeutunut klo 4 torstaiaamuna, lähti tuohon aikaan yleensä töihin
- Ke klo 21 puhunut puhelimesta sukulaisen kanssa
- Ei vihamiehiä, rahavaikeuksia tai sairauksia- Yrittäjä ja motivoitunut sellainen". [vivy]

Kiinnostava kontrasti tutkimieni Murha.infon ja NTT-ryhmän väliltä koski näiden kahden ryhmän välistä keskinäistä sirkulaatiota. Analyysistä käy ilmi, että NTT:n jäsenet käyttivät Murha.infoa säännöllisesti yhtenä lähteenään toisen käden rikostiedolle.

Sen sijaan Murha.infon käyttäjät eivät viittaneet NTT-ryhmään tai siellä julkaistuihin tietoihin. Informaatio siis kulki Murha.infosta Naisten Tietotoimisto -ryhmään, mutta ei

toisin päin – tai ainakaan NTT-ryhmää ei nimetty Murha.infossa tietolähteeksi. Yksisuuntaisuus saattaa selittyä osin sillä, että NTT-ryhmä suljettu Facebook-ryhmä, jonka keskusteluja pääsevät lukemaan vain rekisteröidyt ja ylläpitäjien rajaamat jäsenet. Murha.info taas on julkisen luonteensa vuoksi NTT-ryhmän jäsenten vapaassa käytössä. Vastaavasti NTT-ryhmä käyttää toisen käden lähteinään kattavammin erilaisia muita rikosmedioita, kuten true crime -podcasteja ja -kirjoja. Murha.infossa näihin viitataan harvemmin.

Kummankin tutkimani ryhmän jäsenet näyttävät hakevan tietoa myös lukuisista muista sosiaalisen median palveluista. Rikoksesta epäillyn sosiaaliseen mediaan tekemiä profiileja tai niiltä poimittuja tietoja ja valokuvia jaetaan usein erityisesti Murha.infoon. Toisinaan ryhmässä jaetaan myös rikosten uhrien kuvia. Thaimaassa kuolleen suomalaisen tapausta ruotivassa keskustelussa viitattiin sosiaalisen median tiliin, jonka nimimerkki ”Doctor Lecter” kertoo kuuluneen menehtyneelle suomalaiselle. Tieto ei käy ilmi yhdenkään journalistisen uutismedian artikkeleista, vaan ”Doctor Lecter” kertoi asiasta toisen käden tietonaan. Kyseisessä esimerkissä ”Doctor Lecter” julkaisi lisäksi uhrin kotipaikkakunnan ja tiedon siitä, että tällä oli ollut thaimaalainen vaimo. Jälkimmäinen tieto oli julkaistu myös journalistisessa uutismediassa. Pian ”Doctor Lecterin” viestin jälkeen nimimerkki ”Olivia Benson” jakoi uhrin vaimoksi väittämänsä naisen Facebook-tilin osoitteen alustalle.

Sosiaalisesta mediasta hankitut tiedot olivat luokiteltavissa toisen käden tiedoiksi siksi, että niille ei usein löydy virallista vahvistajaa. Journalistiset uutismediat eivät julkaise rikoksista epäiltyjen nimiä kuin varsin poikkeustilanteissa. Siksi Murha.infoon tai NTT-ryhmän jäsenet eivät voineet saada vahvistusta sille, että henkilöt, joiden Facebook-profiileja ryhmiin jaetaan, todella liittyivät uutisoinnin kohteena olevaan rikokseen.

Aiemmin olen kuvannut, kuinka yhteisön jäsenten sisäinen vahvistus voi antaa yksittäisen käyttäjän tarjoamalle toisen käden tiedolle uskottavuutta. Samaten luvussa 5.1 on kuvattu, kuinka sekä NTT-ryhmän että Murha.infoon jäsenet luottavat poikkeuksetta instituutioiden tarjoamaan tietoon. Joskus todennettujen tietojen ja yhteisön jäsenten kertomien toisen käden tietojen välillä esiintyy ristiriitaisuuksia. Murha.info-

keskustelupalstalla esiintyi väite henkirikoksen uhrin henkilöllisyydestä, joka oli ristiriidassa uutismedioiden kertomien tietojen kanssa. Sittemmin keskusteluun osallistui useampia kommentoijia, jotka vahvistivat uhrin henkilöllisyyden. Myös rikoksen uhriksi väitetyn nimikirjaimet tuotiin esiin kommentissa. Alla olevassa lainauksissa nimet ja nimikirjaimet on poistettu ovat tutkimuseettisistä syistä:

Joku ei nyt täsmää. Uutisessa mainittu että uhri ollut keski-ikäinen. Luulisi sen tiedon pitävän paikkansa? [Zorro7]

Niinpä. Oletan uhrin olleen myös kerran niin on uutisoitu. [Millavaan]

Uskokoot kukin sitten mitä haluaa uskoa. XX on kyseessä kumminkin ja olen tämän kaverin tunnetut ainakin kymmenen vuoden takaa, ni kyllä tässä tiedossa on että sama kaveri kuollut. Niinkuin sanoin, uskokoot kukin mitä sitten haluaa. Ja se että joku toimittaja on kirjoittanut että keski-ikäinen, niin eipä sillä nyt niinkään merkitystä, kolmekymppinen mies jokata-pauksessa kyseessä. Joissain piireissä se keski-ikä voi olla vaikka 25v. [Juu-kelispuukeli]

Outoahan tässä on, että edelleen IS:n toimittaja kirjoittaa keski-ikäisestä uhrista vaikka täällä ilmeisesti varmasti tiedetään uhrin olen kolmekymppinen. Miksei tekijästä puhuta keski-ikäisenä, kuiten 40v rajapyykki lähes-tyy. [Gentle]

(...) Mielestäni kolmekymppinen ei ole keski-ikäinen, että kyllä toimittajienkin pitää olla melkosen kujalla tapauksesta. [Gentle]

Esimerkissä journalismia kritisoiitiin yksityiskohtaa koskevasta epätarkkuudesta vertaamalla uutisen ilmaisua toisen käden tietoon. Journalismin kannalta ikäyksityiskohtaan epämääräinen ilmaisu liittyyne eettisiin syihin, joiden perusteella rikoksen uhria tulee suojella ja siksi tämän tarkka ikä on jätetty kertomatta. Keskustelijat tunnistivat ristiriidan ja huomauttivat tästä. Samalla he kiinnittävät huomiota uutisessa käytettyjen käsitteiden, kuten keski-ikäisyyden, epätäsmällisyyteen. Samantyyppiseen tarkkuuden penäämiseen on törmätty yleisötutkimuksessa aiemminkin. (ks. Ahva ym. 2011, 14).

Toisen käden tietoihin liittyy aina riski siitä, että tiedot ovat vääriä ja yhteisön syyttävä sormi osoittaa viatonta sivullista. Näin kävi paitsi jo tutkielman johdannossa esitellyssä esimerkissä Kuopiossa menehtyneestä miehestä. Keskustelussa ”Lastentarhanopettaja käytti lasta törkeästi hyväkseen päiväkodissa Helsingissä” nimimerkki ”Talvipakkanen”

julkaisi kuvakaappauksen kuvasta, jonka hän löysi etsimällä rikoksesta tuomittua verkon hakukoneella. Nimitieto oli peräisin journalistisesta uutismediasta. ”Talvipakkanen” pohti epäilevänsä kohteen LinkedIn-profiilin ja siellä mainitun ammattinimikkeen perusteella, että kuvan henkilön olisi kyseinen lastentarhanopettaja. Kuvassa henkilön kasvot oli peitetty:

(...) Google haulla löytyy linkedin-profiili, jossa täsmää ainakin ammattinimike. Google antaa kuvan, mutta peitin koska joskus se antaa ristiin muiden ihmisten kuvia. LinkedIn-profiilissa ei ainakaan näy kuvaa jos ei kuulu hänen verkostoon. [Talvipakkanen]

Seuraava kommentoija oikaisi ”Talvipakkasen” tiedot alle puoli tuntia myöhemmin. Esimerkki kuvaa keskustelijoiden erehtyvyyttä mutta myös sitä, kuinka vääriä tietoja oikaistaan tarvittaessa. Esimerkissä nimimerkki ”SamuliS” tarkisti toisen jäsenen julkaisemat toisen käden tiedot ja korjasi niitä:

Katsoin linkedin:istä suoraan, niin tämän kuvan henkilön profiilissa ihan eri ammatti, eli taitaa tässä kohtaa olla väärän tyyppin kuva. [SamuliS]

Sittemmin nimimerkki ”Talvipakkanen” poisti julkaisemansa kuvan sekä muokkasi viestiinsä tiedon, kuinka ”screenshot poistettu, vaikka kuva olikin peitetty.” Esimerkki kuvaa, kuinka täysin ulkopuolinen ja viaton henkilö voi päätyä julkiseen häpeäpuuhun vahingossa ilman, että tämä olisi yhteisöjen jäsenten tarkoitus. Esimerkin kuvan lisäksi muutamissa aineistoni keskusteluissa esiintyi myös yksittäisiä vääriä tietoja rikoksista epäiltyjen nimikirjaimista.

Toisen käden tiedon ja todennetun tiedon suhde on paikoin visainen. Moni toisen käden tietona tarjoiltu yksityiskohta olisi ollut todennettavissa, mutta aina tietoa ei varmennettu. Yksi tällainen esimerkki koski alaikäisiltä alastonkuvia huijannutta miestä. Teke mieni pistokokeiden mukaan toisen käden tiedot rikoksesta epäilystä osoittautuivat lopulta todenperäisiksi, mutta muut keskustelijat eivät olleet vahvistaneet niitä. Huomionarvoista oli, kuinka yhteisön sisältä tullut vahvistus riitti vakuuttamaan keskustelijat toisen käden tiedon todenperäisyydestä.

Osana analyysiäni vertasin joitain Murha.info:n keskusteluissa mainittuja toisen käden tietoja tutkimusajanjakson jälkeen journalististen uutismedioiden kirjoittamiin juttuihin sekä poliisin esitutkimusmateriaaliin. Analyysissä havaitsin, että moni aineistossa esiintynyt, toisen käden tietona esitetty väite oli lopulta luokiteltavissa todennetuksi tiedoksi. Havainto on merkittävä sillä se osoittaa, että yhteisön jäsenillä todella on tietoa kerrottavanaan, vaikka he eivät aina tule todistaneeksi sitä. On toki muistettava, että useat yksityiskohdat ovat todennettavissa jälkikäteen, mutta etenkin rikostutkimuksen alkuvaiheissa ja keskustelujen käydessä kiivaimmillaan, ei todennettua tietoa välttämättä ole saatavissa. Toisen käden tiedot ovat kuitenkin yhteisön jäsenille tärkeitä, sillä ne pitävät keskustelua yllä silloinkin, kun todennettua tietoa ei ole saatavilla. Ilman toisen käden tietoja keskustelut kuivuisivat kasaan tai jatkuisivat vasta, kun esimerkiksi viranomaisten asiakirjat tulevat julkisiksi. Keskustelut saavat usein uutta puhtia keskustelijoiden muilta verkkoalustoilta kaivamasta informaatiosta.

5.3 Spekulaatio täyttää tiedon aukkoja

Spekulaatiolla tarkoitetaan yleiskielessä mahdollisuuksien mietiskelyä ja hypoteesien pohdiskelua sekä ajatuskehitystä, joka tapahtuu järjen avulla mutta perustuu oletuksiin. Lisäksi taloussanastossa spekulointi tarkoittaa rahan sijoittamista sellaisella tavalla, johon liittyy riski sijoituksen arvon laskusta. Esimerkiksi asunnon osto tai osakekauppa ovat spekulointia. Taloustieteessä spekuloinnin synonyyminä käytetään myös termejä keinottelu ja havittelu, joilla viitataan siihen, kuinka spekulatiolla tavoitellaan voittoa.

Rikoksista keskustelevilla alustoilla spekulatio tarkoittaa jäsenten esittämiä tulkintoja siitä, mitä olemassa olevista todennetuista ja toisen käden tiedoista voisi olla pääteltävissä. Arvauksille ja todennäköisyyksille perustuva spekulatio paikkaa aukkoja, joita todennetut tai toisen käden tiedot keskusteluihin jättävät. Spekulaatio perustuu mielikuvitukseen. Se pitää keskustelua yllä ja tuo siihen viihteellisiä elementtejä.

Spekulaatio irtoaa tiedosta, mutta ei ole siitä täysin riippumatonta. Ilman jonkinasteisia tietoja siitä, mitä ja missä on tapahtunut, ei olisi tarvetta tai edes mahdollisuutta

spekulaatiolle. Myös toisen käden tiedoilla on merkitystä spekulaatiolle. Ne vievät keskustelua eteenpäin silloinkin, kun todennettavissa olevaa tietoa ei ole saatavissa. Spekulaation vaarana on, että sillä voidaan johtaa keskustelijoita harhaan joko tahallisesti tai kirjoittajan perusteettomiin mielikuviin pohjaten.

Spekulaatio on kummallakin alustalla yleisesti hyväksytty keskustelun muoto, joka mahdollistaa mietiskelyn ja avoimen hypoteettiset pohdinnat. NTT-ryhmän säännöissäkkin kuvataan, kuinka ”ryhmä on tarkoitettu monenlaiseen asioiden pohtimiseen tai spekulointiin” (NTT, ryhmän säännöt). Spekulaatio onkin tavanomaista kummassakin ryhmässä. Aiemmin mainitussa korpilahtelaisen naisen kohtaloa puineessa Murha.infon keskustelussa nimimerkki ”Hauki” palasi nimimerkin ”vivy” kertomiin toisen käden tietoihin ”hevostallisivustolta” spekuloidessaan, mitä kadonneelle naiselle olisi voinut tapahtua. Esimerkin lähtökohta oli todennettu tieto siitä, että Korpilahdelta oli kadonnut nainen. Lisäksi ”Hauki” käytti hyväkseen toisen käden tietoa kadonneen elämäntavoista ja -rytmistä osana spekulaatiotaan:

Hevostallisivustolla kerrotaan, että lähtee töihin varhain, juurikin lähes aamuyöstä ja palaa myöhään kotiin. Tulee kyllä valitettavasti mieleen loppupuupalaminen, johon ei ole nähnyt kuin yhden ulospääsyn tai rattiin nukahtamisen. [Hauki]

Spekulaatiolle on tunnuksenomaista se, ettei se välttämättä sisällä varsinaista uutta tietoa. Spekulaatio pohjaa uteliaisuuteen ja haluun etsiä ratkaisuja arvoituksiin. Se tarjoaa pääsyn eräänlaiseen kotisohvan rikostutkijan rooliin. Sen nimissä voidaan arvuutella esimerkiksi henkirikoksen epäillyn tekijän ja uhrin suhdetta, henkirikoksen tekotapaa tai analysoida uutismedioiden julkaisemien kuvien yksityiskohtia ja merkityksiä. Spekulaatio eroaa todennetusta ja toisen käden tiedosta myös sanamuodoiltaan, sillä sen yhteydessä on tavanomaista käyttää verbeistä konditionaalimuotoa. Spekulaation erottaa tiedosta myös se, että kummankin ryhmän jäsenet usein nimeävät kommenttinsa spekulaatioksi:

Pakostakin tulee mieleen liittykö tapahtumiin muitakin henkilöitä.

Esim joku tuttu vaatinut syystä x tapaamista ja pariskunta menneet autoon odottamaan heitä ja nousseet autosta kun tuttu/ tutut tulleet paikalle ja samalla tulleet yllätetyiksi kohtalokkain seurauksin.

Spekulaatiota.

Toivotaan että tapaus selviää pian. [Valtapallo]

Spekulaation tukena käytettiin journalististen uutismedioiden todennettuja tietoja sekä kuvia. Murha.infon keskustelussa Virroilla tajuttomina asuntoauton vierestä löytyneistä vanhuksista nimimerkki "Punaviini" kiinnitti huomionsa Iltalehden julkaisemaan kuvaan, jossa näkyi asuntoauton tuulilasilla olevia tavaroita ja pohti, voisiko kuvassa näkyä jokin näytepurkki. Keskusteluun liittyi muita jäseniä, jotka vahvistivat "Punaviinin" tulkinnan ja jatkojalostivat sitä omilla spekulatioillaan:

Olet oikeassa! Nyt kun sanoit, niin selvästihän se onkin labran näytepurkki. [Valtapallo]

Kyllähän se kusipurkilta näyttää. Tuskin on mikään kaasuhäikä aiheuttajana, yleensä lähtö tulee niin ettei kerkee vetää puukko hommiksi. Nyt sit spekkua, jos siel ollaa huutista annettu puolin ja toisin ja sit jos tän kusipurkin tarkoitus ois vaikka ollu sukupuolitaudin toteaminen? [Luciferape93x]

Joku kaksoisitsemurha tuli myös mieleen. Siitä virtsanäytepurkista myös vaihtoehto jos toisella ollut esimerkiksi diabetes ja piikittänyt insuliinia toiseen? (Ehkä miehellä diabetes jos hänen auto kyseessä) itse sitten olisi yrittänyt itsemurhaa myöhemmin jollain terällä, ei tiedä kumpi osallisista kuollut.

Nainenko asui siis ihan vieressä? Tuskin olisivat siinä tapauksessa yötä olleet autossa? (Ainakaan nukkumassa) [Zorro77]

Myöhemmin nimimerkki "Smlky" nosti esiin Iltalehden julkaisemissa uutiskuvissa näkyneen kertakäyttöisen karvanpoistohöylän. Höylää ei keskustelun perusteella sittemmin näkynyt enää samaisen median julkaisemalla videolla tapahtumapaikalta. Tämä muutos herätti keskustelijoiden huomiota:

Iltalehden sivulla kuvista näkee maassa myös sheiverin, se oranssi siinä eturenkaan juurella. Kyseinen partaterä kuitenkin kadonnut videota katsoessa..Ottiko joku sivullinen sen matkaansa vai onkohan se todistusaineistoa joka kerätty myöhemmin talteen 🤔 [Smlky]

”Smky:n” kommentin jälkeen jäsenet spekulivat, mitä karvanpoistohöylälle on mahtanut tapahtua: Olisiko esimerkiksi poliisi korjannut sen mukaansa, ja oliko höylä liittynyt tapahtumiin? Tätä mahdollisuutta myös epäiltiin. Esimerkki kuvaa, kuinka jäsenet tekevät tulkintoja hallussaan olevien tietojen pohjalta, mutta spekulatiossa huomioidaan lukuisat variantit.

Myöhemmin keskusteluun liittyi nimimerkki ”Moser”, joka osasi antaa kertakäyttöterälle ”omakohtaisilla tiedoillaan” (ks. luku 5.1) mahdollisen selityksen. Muut tuntuvat hyväksyvän ”Moserin” arvion, sillä keskustelu höylästä päättyi saman tien.

Ensihoito käyttää juuri samantyyppisiä kertakäyttöisiä raakkoja rinta-karvoituksen ajelemiseen että defibrillaattorin / EKG:n lätkät saavat paremman ihokontaktin. On voinut hoitotoimenpiteistä paikalle jäädä, riippuen tietysti koska kuva on otettu (ja aina kyllä pitäisi kerätä vähintään terävät roskat pois omilta jäljiltään). [Moser]

^Totta!

Ensihoidon jäljiltä se terä voi siellä hyvinkin olla. Ja onhan kuvassa tietenkin jo ensihoito käynyt, kun auton ympärillä on jo poliisin nauhat. (...) [ruusu-maa]

Edelliset esimerkit kuvaavat, kuinka spekulatio muuttaa suuntaa tiedon karttuessa ja voi korjata aiemman informaation virheitä tai puutteita. Käyttäjät muodostavat käsityksiään rikostiedosta ja -tapahtumista sitä mukaa kun saavat todennettua tietoa. He muuttavat uuteen tietoon ja muuttavat spekulatiansa linjaa, mikäli aikaisempi narratiivi ei enää täsmää uuden tiedon kanssa. Sama pätee myös toisen käden tietoihin, joskaan ei samassa mittakaavassa, sillä toisen käden tiedot jäävät joskus hatariksi eivätkä siksi aina kiihdytä spekulatiota. Spekulatiota harrastetaan etenkin silloin, kun tiedot ovat epävarmoja tai kaikkia yksityiskohtia ei voida varmentaa. Välillä spekulatio on hyvinkin lennokasta, kuten Ullanlinnan henkirikosta puivassa ketjussa:

En tiedä onko tätä spekuloitu, mutta amerikkalaistyyllisen elokuvan juoni voisi olla että on huomannut itsessään sen geenin jota on tutkinut ja alkanut hissukseen haaveilemaan murhasta ja tullut tulokseen että jos kaikki jälkeläiset jolle geeni on periytynyt niin pistetään mereen kerralla itsensä mukana, mutta menny persiilleen se kun pelastukin kaikki.

Tämän perään alkanut toteuttamaan haaveitaan esim.myyrmässä ja missä se toinen vastaava keissi oli. Maksanut sille nuorelle tunnustamisesta, kun vaimo alkanut epäilemään ja sitten ei ole onnistunut sekään ja vaimo on uhannut mennä poliisille ja loppu on historiaa...

Meneekö liian amerikaksi. [Juxx88]

Luvussa 4.1 toin esille, kuinka journalististen medioiden julkaiseman tiedon määrään suhtaudutaan joskus epäillen. Spekulaation taustalla voi olla tilanne, jossa käyttäjät epäilevät uutismedioiden tietävän yksityiskohtia, mutta joista ne eivät kerro kaikkea tietämäänsä julkisuuteen. Esimerkissä Thaimaasta kuolleen löydetyn suomalaismiehen ketjussa nimimerkki "Matti ja Maija" spekuloi, olisiko kuollut voinut olla tekemistään henkirikoksista tunnettu suomalainen mies, jonka kuolemasta medioissa oli uutisoitu vain hetkeä aiemmin. Nimimerkin "Kasetti koetuksella" vastauksesta voi päätellä, että tämä piti spekulatiota epätodennäköisenä:

Jos olisi, niin Iltalehti olisi aivan varmasti julkistanut nimen. Selvästi tietävät kuitenkin kenestä on kyse. [Kasetti koetuksella]

Myös NTT-ryhmässä spekulointiin samalla asialla, mutta myöhemmin kuin Murha.infossa. Alla olevassa esimerkissä keskustelijat käyttivät Murha.infoa toisen käden tietolähteenä halutessaan suitsia mielestään väärään suuntaan edennyttä spekulatiota. Kommentin jälkeen spekulointi päättyi, kun jäsenet saivat toisen käden vahvistuksen spekuloinnilleen uhrin henkilöllisyydestä:

Oliko se [Sukunimi] joka kuoli 57-vuotiaana Thaimaassa / Suomessa [anonyymi jäsen 1]

[Sukunimi] kuoli Suomessa ja joku toinen samanikäinen Thaimaassa. [anonyymi jäsen 2]

Minfossa on sen thaikuissa kuolleen nimi, [paikkakunnalta] kotoisin. [anonyymi jäsen 3]

Spekulaatioon suhtauduttiin kummassakin tutkimassani keskusteluyhteisössä myönteisesti. Mahdollisten tapahtumien kulun, rikoksen mahdollisen tekovälineen ja -tavan sekä asianosaisten välisten suhteiden puiminen ovat enemmän sääntö kuin poikkeus. Havainto ei ole yllättävä, sillä aiemmin mainitun tiedonhaun lisäksi myös spekulaation

saattoi jo ennen analyysiä olettaa yhdeksi syyksi hakeutua keskustelualustoille. Spekulatio pohjaa uteliaisuuteen, joka on itsessään yksi syy kuluttaa rikosmedioita. Siksi myös analyysin tulos vahvistaa ennako-olettamusta siitä, että spekulatiota on sivustolla paljon ja se on merkittävä tiedon muoto keskusteluissa.

5.3.1 ”Mutu-tieto” ei perustele itseään

”Mutu-tieto” on puhekielinen lyhennelmä sanoista ”musta tuntuu” ja luonnehtii perustelematonta väitettä. Sen synonyymejä ovat myös termit mututuntuma ja mutuväite. Mutu-tieto voi olla vaistomainen mielipide tai arkitietoon perustuva huomautus tai kommentti, joka ei perustu faktaan vaan mutu-tiedon jakajan omaan ajatusmaailmaan.

Murha.infon aineistosta löytynyt mutu-tieto liittyy spekulatioon, mutta niiden välillä on merkittävä ero puhettavassa. Spekulativat käyttäjät makustelevat mahdollisia tapahtumia, pohtivat vaihtoehtoja ja variaatioita, vertailevat rikospaikkakuvia ja analysoivat niitä. Mutu-tieto taas perustuu yksityiskohtia sisältävään väitteeseen, joka esitetään näennäisesti tietona mutta ilman lähteitä. Mutu-tiedon keskeinen ominaispiirre on myös se, että mutu-tieto perustuu henkilökohtaiseen kokemukseen eikä sitä yritetä perustella. Näin ollen muut eivät voi olla varmoja tiedon todenperäisyydestä tai sen alkuperästä.

Murha.infon keskustelussa suomalaisen näyttelijän kuolemasta ketjun seitsemäs viesti sisälsi mutu-tietoa näyttelijän kuolinsyystä. Viestiä edelsi spekulatio itsemurhan mahdollisuudesta, mutta kuolinsyyksi arvuuteltiin myös esimerkiksi angiinaa, jota näyttelijä oli mediassa kertonut sairastaneensa. Nimimerkin ”Huutaja Jaana” viesti kuvasti mutu-tietoa kaikessa yksinkertaisuudessaan:

Hyppäsi parvekkeelta. [Huutaja Jaana]

”Huutaja Jaana” ei perustellut väitettään millään, joten tiedon todenmukaisuutta on kahden sanan viestistä mahdotonta päätellä. Väitteelle ei löydy myöskään minkäänlaista lähdeä, joka voisi tehdä tiedosta toisen käden tietoa ja antaa sille uskottavuutta. Sittemmin Huutaja Jaanan viesti sai vahvistusta toisen käden tiedoista Jodelista ja

Ylilaudalta ja mutu-tiedon alun perin jakanut ”Huutaja Jaana” itse kertoi saaneensa tiedon näyttelijän omaisilta. Huomionarvoista on se, ettei nimimerkki kuitenkaan lähteistänyt viestiään aluksi mitenkään.

Tutkijan on netnografian keinoin mahdotonta sanoa, pitääkö osa hiljaa keskustelua seuraavista jäsenistä mutu-tietoa uskottavana. Yleisesti Murha.infon jäsenet tuntuvat kuitenkin karsastavan tietona esitettyjä väitteitä, joiden pohjalle ei ole esittävä minkäänlaista lähdettä – oli mainittu ”tieto” kuinka mehevää tahansa. Toisinaan jäsenet kyseenalaistivat mutu-tietoja. Edellä mainitussa keskustelussa nimimerkki ”Musta-Pekka2016” huomautti, kuinka mutu-tieto näyttelijän kuolinsyystä oli muuttunut joidenkin silmissä faktaksi ilman mitään varsinaisia, todellisiin tietoihin pohjaavia tietoja tapauksesta:

”Kovin varmoja tuntuvat kaikki olevan, että kyseessä olisi itsemurha vaikka muita esim.sairauskohtausta voi pois sulkea. Huhuja liikkunut jostain parvekkeelta hyppäämisestä joka sitten muuttunut faktaksi eri palstoilla. Jokin paha virus oli ollut joka myös voinut viedä hengen.” [Musta-Pekka2016]

Mutu-tiedon erottaa spekulatiosta myös seikka, etteivät ”mutuilijat” kiinnittäneet huomiota tietoihin, joita tapauksesta on aiemmin kerrottu. Siinä missä spekulatiota viljelevä käyttäjä omaksuu uutta tietoa ja muuttaa spekulatiotaan kuten aiemmin on kuvattu, saattaa mutu-tietoa jakava pysyä esittämänsä narratiivin kannalla – oli se kuinka ristiriidassa todennetun tiedon kanssa tahansa:

Lisätään vielä se, että joku esittää jonkun asian aivan uutena tietona, vaikka asiasta on jo edellisellä sivulla keskusteltu.

Ja jopa vääräksi todettu.

Joku silti ottaa sen tosissaan ja pian asiasta puhutaan faktana.

Ja sitten vielä vähän jankataan oliko se faktaa vai ei. [UglyBetty]

Lukuisissa aineiston mutu-tiedoksi luokiteltujen viestien taustalla saattoi nähdä merkkejä yhteiskunnan polarisoitumisesta. Tällöin mutu-tietona esitetyt väitteet muistuttivat ennakkoluuloja, jotka kohdistettiin selkeästi tiettyjä ihmisryhmiä vastaan. Murha.infon Lahdessa maaliskuussa tapahtunutta henkirikosta käsitelleessä ketjussa eräs viesti pohti tekijöiden statusta sen varassa, että keskusteluketjuun aiemmin kopioidut journalistisen

median uutiset olivat puhuneet kiinniotetuista yksikön sijaan monikossa. Spekuulaatiosta viestin erottaa se, ettei keskusteluun ollut kirjoitettu vielä toisen käden tietoja. Lisäksi journalististen uutismedioiden artikkelit eivät olleet viitanneet millään lailla kyseisiin ihmisryhmiin, vaan "URSA" teki puhtaan oletuksen:

Manneja, mamuja vai järjestäytyneitä rikollisuutta? Ei vaikuta perhe-surmalla, kun kiinniotettuja on useita. [URSA]

Mutu-tietoa voi luonnehtia myös verkkomölinäksi, jonka taustalla oli yhteisön jäsenten halu tuoda ilmi mielipiteitään. Keskustelussa helsinkiläiskoululla tapahtuneesta puukotuksesta maaliskuussa 2023 keskustelu sai maahanmuuttokriittisiä piirteitä, vaikkei yksikään instanssi ollut julkaissut pienäkään viitettä tekijän etnisestä taustasta, saati sen yhteydestä tekijän motiiviin. Tieto siitä, että 57 prosenttia koulun oppilaista oli tilastojen valossa S2-oppilaita, vei keskustelun maahanmuuttoon. Tilastotieto jaettiin keskusteluun sen jälkeen, kun jo toisessa keskusteluun kirjoitetussa viestissä oli tiedusteltu, onko alue maahanmuuttaja-aluetta. Keskustelu jatkui maahanmuuton ympärillä sivukaupalla:

mutta mamujen poisto kyllä puhdistaisi aika paljon kouluja niin se vaan on vaikkei saisi sanoa [Tarkkaamo100]

(...) Vielä joitakin vuosia sitten mitään tällaisia ongelmia ei ollut, ei missään päin Suomea. No joo toki nämä kouluampumiset, mutta ei tällaista koko-aikaista puukottamista ja väkivaltaa. Kyllähän fakta on se, että tämä kaikki johtuu ihan päin persettä hoidetusta maahanmuuttopolitiikasta. Itse ainakin muutan vaikka perähikiälle asumaan ettei omien lapsien tarvitse kärsiä noiden mamupentujen sekoiluista koulussa. [dinz]

Saaristoon muutat niin lasten koulunkäynnit rauhoittuu. Mieluiten vielä ruotsia puhuvalle alueelle jossa maksullinen lossi. Ei pyöri neekerit jaloissa ikinä. [satakunta]

Koulushoppailun estämiseksi lapset on silti pakolla laitettava näihin viidakokouluihin, koska se on reilua. Tämäkin uhri menee varmaan collateral damage -kategoriaan, "paremman huomisen puolesta". Jep. [MrSamba]

Keskeinen mutu-tietoa koskeva havainto on, ettei sitä esiintynyt kaikissa aineistoni keskusteluissa. Lisäksi mutu-tietoa esiintyi aineistossa vähemmän kuin muita tiedon lajeja. Mutu-tieto, eritoten mölinäksi tulkittava, liittyi selkeästi tiettyihin keskustelunaiheisiin, kuten maahanmuuttoon ja seksuaalirikoksiin.

6 VERKKOYHTEISÖISSÄKIN ON SUHTEITA

Verkossa yleisöistä voi muodostua tiiviimpiä yhteenliittymiä, joita voidaan nimittää yhteisöiksi tai heimoiksi (Heikkilä ym. 2012, 117–119). Varhaisimpina verkkososiaalisuuden muotoina voidaan pitää keskustelupalstoja, joilla käyty keskustelut saattoivat ilmentää vihamielistä tai hyväntahtoista yhteisöllisyyttä (Vainikka 2019; Vainikka ja Harju 2022, 99–101).

Kummankin tutkimani verkkoyhteisön jäseniä yhdistävät toisiinsa uteliaisuus sekä halu saada ja tuottaa rikostietoa. Lähtökohtaisesti keskusteluiden sävy oli toisia kunnioittava, ja ne ilmensivät Vainikan (2019) mainitsemaa hyväntahtoista yhteisöllisyyttä. Toisinaan demokraattiselta vaikuttava keskustelu saattoi muuttua mutu-tiedon sävyttämäksi mölinäksi ja nahisteluksi. Yhteydenottojen taustalta saattoi tunnistaa merkkejä yhteisön jäsenten välisistä hierarkioista. Hierarkia ilmeni jäsenten välisenä puhetapana ja keskusteluun osallistuvien jäsenten arvottamisena. Myös verkkoalustojen tekniset ratkaisut ja käytännöt saattoivat tukea hierarkkisuutta. Aineistosta tekemieni havaintojen pohjalta on pääteltävissä, että ryhmistä NTT vaikutti demokraattisemmalta, kun Murha.info rakennetta voisi kuvata meritokraattiseksi.

Naisten Tietotoimisto -ryhmän ja Murha.infon käytännöissä huomio kiinnittyi jäsenten ja ylläpitäjien väliseen suhteeseen. Kummassakin ryhmässä toimii joukko ylläpitäjiä, jotka valvovat keskusteluja ja puuttuvat niihin moderoimalla sekä tarvittaessa poistamalla viestejä. Ylläpitäjillä on oikeus rangaista sääntöjen rikkojia väliaikaisella mykistyksellä tai jopa yhteisöstä poistamisella. NTT-ryhmässä ylläpitäjät lisäksi haluavat hyväksyä ennakkoon kaiken, mitä ryhmässä julkaistaan. Käytännössä julkaisut kiertävät ylläpitäjien kautta ja he päättävät, onko julkaisu ryhmään sopiva. Ryhmässä on mahdollista julkaista myös anonyymejä viestejä.

Ylläpidolla on selkeä siis valta-asema yhteisön muihin jäseniin – he päättävät, mitä ryhmässä saa julkaista. Tarvittaessa ylläpito sulki kommentoinnin julkaisusta, jonka keskustelutyyli ei ollut toivottua. Joskus ylläpidon viesteissä korostettiin harkinnan merkitystä.

!! TUNNIN HILJAINEN HETKI !! Hengitetään, rauhoitutaan ja pidetään hiljainen hetki tän järkyttävän tapauksen vuoksi. Ketju auki kommenteille seuraavan kerran tunnin päästä. Sinä aikana voitte miettiä tarkkaan, millaisilla kommentteilla haluatte aiheesta keskustelua jatkaa. [ylläpitäjä]

Törmäsin Murha.infon aineistossa toisinaan kommentteihin, joita ylläpito oli moderoinut. Viestit oli julkaistu ja muokattu ennen tutkimusajanjaksoa, joten niiden alkuperäinen sisältö ei ollut enää todennettavissa. Ylläpito kuitenkin oli kirjoittanut muokkamiensa kommenttien yhteyteen syyn niihin puuttumiselle. Esitetyistä syistä oli päätelty, että kommentit olivat olleet loukkaavia tai turhia. Murha.infon jäsen saattaa päätyä ryhmän julkisen ”Tuomioistuimen” eteen. Tuomioistuin on ylläpitäjien apuna toimivien moderaattoreiden hallinnoima keskustelupalstan sivu, jolla he kertovat sääntöjä rikkoneille annetuista rangaistuksista.

Keskustelupalstan säännöissä todetaan, että sana on vapaa (18 §), mutta kehoitetaan kohtelevaan muita kirjoittajia kuten itseään haluaisi kohdeltavan (6 §). Säännöissä muistutetaan myös netiketistä: mauttomia kirjoitettavia uhataan rangaistuksella, mutta kiroilu on sallittua ja rankatkin mielipiteet sallitaan, mikäli ne eivät riko palstan sääntöjä (7 §). Muun muassa ”sisällöttömiä” tai mauttomia viestejä kirjoittavat jäsenet voivat saada rangaistuksen. Myös ylläpidosta ja keskustelun moderoinnista keskustelu on kielletty muualla kuin sille tarkoitettulla aihealueella ja voi johtaa rangaistukseen. Havainto tukee vaikutelmaa siitä, että ylläpidon tarkoituksena on pitää yllä järjestyä ja siten myös yhteisön hierarkkisuutta.

Tyhjänpäiväisten, aiheeseen kuulumattomien kommenttien kirjoittamisesta käyttäjä on saattanut päätyä jäähyllä ”rundiin”, joka terminä viittaa vankilan eristysseleihin:

Nimimerkit TiinaS ja JanitaSlim tuomitaan kahdeksi viikoksi rundiin. Syynä OT ja floodaus. [Kyöpeli]

Murha.info on anonyymi keskustelupalsta ja sellaisena se myös halutaan säilyttää. Palstan säännöt edellyttävät, ettei nimimerkkiä ja käyttäjän oikeaa nimeä tule milloinkaan yhdistää toisiinsa: ”Nimimerkin ja hänen oikean nimensä yhdistäminen tai aiheeseen liittyvä vihjailu sekä arvuuttelu ovat poikkeuksetta äärimmäisen rangaistavia.” (10 §). Jäsenet eivät siis tiedä, kenen kanssa keskustelevat. Sivustolle rekisteröityvät käyttäjät

pääsevät tarkastelemaan muiden käyttäjien profiileja, lähettämään näille yksityisviestejä ja käyttämään sivuston hakutoimintoa. Toiminnot vaativat kirjautumisen, joten ne eivät ole rekisteröitymättömien käyttäjien käytettävissä.

Rekisteröityneillä jäsenillä oli nimimerkinsä alla tieto siitä, montako viestiä tämä oli kirjoittanut ja milloin käyttäjä oli rekisteröitynyt. Lisäksi nimimerkin alta löytyi eräänlainen ”tunnistetägi” – määritelmä, joka kertoi nimimerkin tietotaidosta. Tägit ovat erilaisia fiktiivisiä tai tosielämän hahmoja, jotka liittyvät jollakin tavalla rikoksiin ja mysteereihin, esimerkkeinä mainittakoon Neiti Marple, Hercule Poirotin viikset, Poliisikoira Rex sekä James Bond. Tunniste muuttuu käyttäjän historian perusteella: mitä useamman viestin kirjoittaa, sitä kouliintuneemman rikoshahmon käyttäjä ansaitsee. Yhteisön jäseniä arvotetaan tägien perusteella. Jo viittaukset populaarikulttuuriin luovat jäsenten välille hierarkiaa. On selvää, että tägeinä ”James Bond”, ”Hercule Poirotin viikset” tai ”Adrian Monk” ovat hierarkiassa ”Alibin satunnaislukijaa” ylempänä.

Uusilla käyttäjillä nimen alla luki määritelmänä ”Alokas”, joka kuvasi heidän asemaansa hierarkian pohjalla. Alokkaille kommunikoidessaan muut jäsenet toisinaan viittasivat näiden asemaan. Viittaukset olivat harvoin mairittelevia, vaan alokasaseman esiin nostamisella pyrittiin ennemmin horjuttamaan toisen jäsenen viestin sisältöä tai itse käyttäjän uskottavuutta. Kiinnostava havainto on, ettei muihin kuin alokkaiden tägeihin viitattu aineistossa lainkaan. Keskustelussa naisen surmaamisesta Ylivieskassa kesällä 2022 ”alokas” ”X-X” kommentoi tapausta omilla toisen käden tiedoillaan, jonka jälkeen nimimerkki ”maniac” viittasi vastauksessaan nimimerkin ”X-X” asemaan. Alla olevissa lainauksissa nimikirjaimet on poistettu tutkimuseettisistä syistä:

Kannattaa vähän katsella nimimerkkejä. Täällä alokas ”X-X” nyt puolustelee selvää tekijää.. jonka nimikirjaimet X.X [maniac]

Saman oon pistäny merkille, sattumaa vai ei... [Tutkiayka]

Alokasasemasta huomautettiin myös silloin, kun jäsenet toimivat ryhmän sääntöjen vastaisesti. Vaikka seuraava esimerkki oli kirjoitettu hyväntahtoisesti, ei nimimerkki ”meksi” maininnut viestissään jäsenten nimimerkkejä, vaan viittasi vain heidän alokasasemaansa näpäyttäessään sääntöjen vastaisesta toiminnasta.

Kauniisti huomauttaisinkin alokkaille, että linkit vanhenee ja sisältö katoaa, jotenka tekstin kopiointi on suotavaa. [meksi]

Analyysin perusteella voi todeta, että Murha.infon yhteisössä on tunnettuja jäseniä, jotka nauttivat muita suurempaa luottamusta. Kyse on meritokratiasta, jossa hierarkia ja kunnioitus pohjaavat jäsenen saavutuksiin ja siihen, kuinka aktiivisia he ovat alustalla olleet. Yksilön ansiot vaikuttavat tämän asemaan esimerkiksi koulutuksen tai muun taustan sijaan. Meritokratia näkyy keskustelualustalla niin, että anonyymeillä jäsenillä on kaikilla samanlainen mahdollisuus pärjätä oman ahkeruutensa avulla ja nousta alokasemasta parempaan luokkaan.

Aiemmin mainitut tägit kuvaavat keskustelualustan meritokratiaa, sillä ne arvottavat jäseniä näkyvästi. Huomionarvoista on, että tägit muodostuvat verkkoalustan lainalaisuuksien perusteella. Jäsen ei itse voi vaikuttaa siihen, millainen hänen täginsä on muuten kuin kirjoittamiensa viestien lukumäärän osalta. Vaikka tägit huomioivat keskustelunaloitusten määrää eivätkä laatua, alustalla on havaittavissa ajatus siitä, että mitä ”parempi” käyttäjän saama tägi on, sitä arvostetumpi keskustelija hän on.

Tägien lisäksi Murha.infon meritokraattisuuteen vaikuttaa keskustelijan alustalle tuoma uusi tieto. Taustalla vaikutti tieto. Jäsen, joka osallistui aktiivisesti keskusteluihin ja argumentoi ansiokkaasti sekä hankki ja jakoi rikostietoa, saavutti keskustelussa ja yhteisössä muita vahvemman aseman. Näitä jäseniä kohdeltiin kunnioittavasti ja heidän jakamiinsa tietoihin suhtauduttiin suuremmalla luottamuksella, kuten luvussa 5.1 mainittu esimerkki luottamuksesta keskusteluyhteisössä tunnetun ”Doctor Lecterin” tietoihin kuvaava. Sen sijaan uusien alokkaiden tai vähemmän näkyvien jäsenten näkemyksiä ei arvostettu samalla tavalla, vaan heidän tietonsa kyseenalaistettiin herkemmin ja heihin suhtauduttiin epäluuloisemmin.

Murha.infon meritokraatista rakennetta voi suhteuttaa Kozinetsin erottelemiin verkko-yhteisöjen osallistujien tyyppeihin (ks. luku 4.1). Murha.infossa näkyviä hahmoja olivat omistautuneet ja sisäpiiriläiset, joita myös kunnioitettiin. Seurustelijat ovat hierarkian keskivaiheilla. Aloittelijat ovat uusia jäseniä, joiden tietotaitoja ja ymmärrystä yhteisön

toiminnasta pidettiin pinnallisena. Hierarkkiset roolit ovat kuitenkin muuttuvia, kuten meritokratian luonteeseen kuuluu.

Kuten kuvasin luvussa 3.2 anonyymeillä keskustelualustoilla on kyse luottamuksesta. Kun verkkokeskusteluihin on voi osallistua kuka tahansa, herää kysymys kenen viestiin ja sanomaan voi luottaa. Vaikka tiedon luotettavuus ja varmistaminen on jokaisen käyttäjän vastuulla, luottamus nojaa myös sisäiseen kontrolliin. Keskustelussa suomalaisen näyttelijän kuolemasta keskusteluun liittyi nimimerkki ”Pökerö”, joka viestissään väitti olevansa menehtyneen näyttelijän vanhempi:

[Etunimi] oli tyttäreni. Rauha hänen muistolleen.

Hän kuoli perjantaina 17.3.2023.

En kommentoi enempää, antakaa meille omaisille rauha surra menetyksämme, kiitos.

Ja sen sanon, että onpa vielä näköjään maailmassa hyvyttäkin olemassa; kiitos erityisesti poliiseille jotka ovat meitä tukeneet! [Pökerö]

Viesti herätti ensin osaaottavia kommentteja ja omaisille toivottiin menetyksen keskellä kriisiapua, mikä kuvaa viestinnän yhteisöllisyyttä ja hyväntahtoisuutta. Pian keskustelussa syntyi täyskäännös. Nimimerkki ”Saimaanorppa” huomautti näyttelijän vanhempana esiintyneen ”Pökerön” väitteen olleen mielenkiintoinen, kun huomioi nimimerkin historian palstalla. Kotvan kuluttua nimimerkki ”Fire” jatkoi viestiketjua ja liitti keskusteluun nimimerkki ”Pökerön” viestihistoriaan johdattaneen linkin ja moitti ”Pökeröä”:

”Eli kuolemansa [näyttelijän] jälkeenkin joku pökerö käyttää hyväkseen so-messa,voi tästä päätellä.” [Ytteb]

Näyttelijän menehtymistä käsittelevä ketju antaa esimerkin sisäisestä kontrollista. Yksittäinen käyttäjä ei niellyt ”Pökerön” väitettä sukulaissuhteesta, vaan tarkisti tämän viestihistorian ja löysi viestejä, jotka eivät sopineet nimimerkin kertomaan narratiiviin. Menetelmää voi kuvata ei-journalistiseksi faktantarkistukseksi. Epäilijä julkaisi tietonsa myös muille ja, muutamista myöhemmin kirjoitetuista surunvalitteluista huolimatta, yhteisö lopulta tuomitsi näyttelijän vanhempana esiintyneen nimimerkin valehtelijaksi.

Esimerkki kuvaa myös kirjautuneen käyttäjän ja ulkopuolisen välistä hierarkiaa, sillä käyttäjien profiilien ja viestihistorian silmäily vaatii kirjautumista palstalle.

NTT-ryhmän rakenne on demokraattisempi siten, että rivijäsenet ovat keskenään tasa-vertaisessa asemassa eikä heidän välillään esiinny rakenteellisia eroja. Jokainen käyttäjä esiintyy ryhmässä omalla henkilöllisyydellään, eikä ryhmässä ole Murha.infon kaltaista ”tägeihin” perustuvaa hierarkiaa. Arvostukseen perustuva hierarkia tosin syntyi jäsenen välille heidän tuottamansa tiedon tai artikulaatiotaitojen perusteella. Arvostus näkyi esimerkiksi kommenttien kerääminä tykkäyksinä ja kunnioittavana puhetapana. NTT-ryhmässä muiden jäsenten kirjoittamia kommentteja ja muita jäseniä arvotettiin myös erilaisin emojiin. Tiedoilla kilvoittelu ei kuitenkaan ollut yhtä näkyvää kuin Murha.infossa.

Jäsenten välillä esiintyi myös vähemmän Murha.infolle kuvailtua anonyymeille alustoille ominaista sanaharkkaa. Keskustelua voi luonnehtia siistimmäksi varmasti jo siksi, että käyttäjät esiintyvät ryhmässä omalla. Valehtelu on vaikeampaa ja sisäinen kontrolli helpompaa, kun väitteet ovat tiedossa olevan henkilöllisyyden vuoksi tarkistettavissa ja kiinni jäädessään jäsen menettää todelliset kasvonsa nimimerkin sijaan.

Kiintoisa havainto on, että ryhmissä eri tiedon lajit aiheuttivat jäsenten välille kiistoja. Murha.infossa sanaharkkaa aiheuttivat eniten mutu-tiedot, jotka usein olivat myös keskenään ristiriitaisia tai luokiteltavissa pelkäksi mölinäksi. Myös toisen käden tiedot aiheuttivat kiistoja, mikäli tiedoille ei mainittu lähdettä tai yhteisö ei hyväksynyt tietoja. Vastaavasti spekulatio ei juuri aiheuttanut yhteydenottoja. Esimerkiksi Virtain asuntoauton viereltä tajuttomina löytyneitä ikäihmisiä koskevassa keskustelussa moni keskusteluun osallistunut spekuloi journalististen rikosmedioiden julkaisemien kuvien yksityiskohtia kuva-analyysin keikoin. Jäsenillä oli keskenään erilaisia ajatuksia tapahtumien mahdollisesta kulusta, mutta keskustelu pysyi asiallisena ja asiassa. Myöskään todennettu tieto ei johtanut jäsenten välisiin yhteydenottoihin vaan jopa nosti jäsenen statusta.

NTT-ryhmässä yhteydenottoja aiheutti pääsääntöisesti tilanne, jossa yksittäinen jäsen jakoi erehdyksessä väärää tietoa. Luvussa 5.2 kuvatussa keskustelussa Virtain poliisiopeeraatiota käsitelty keskustelu alkoi uutismedian julkaisemilla tiedoilla sekä Murha.infon huhulla perhesurman mahdollisuudesta. Keskustelussa anonyymi jäsen yhdisti virheellisesti kahden muun jäsenen kommentit ja väitti, että rikoksesta epäillyn omainen olisi raportoinut keskustelussa rikoksen taustoja. Väite torpattiin välittömästi. Havainnossa korostuu, kuinka NTT-ryhmässä suhtaudutaan suopeasti läpinäkyvään spekulatioon, mutta virheellisiksi osoittautuvien tietojen kirjoittajaa oikaistaan välittömästi. Vastaviin tilanteisiin liittyi myös toisen jäsenen saattaminen naurunalaiseen valoon, kuten anonyymi jäsen 6 tekee esimerkissä:

Murhainfos huhuillaan et ois perhesurmasta kyse, vaimoa ja tytärtä ammuttu. Toki tämä vain huhua, varmaa tietoa ei oo. [anonyymi jäsen 1]

Ei oo huhua [anonyymi jäsen 2]

No mulle tämä on huhua niin kauan, kunnes viranomainen on vahvistanut asian. [anonyymi jäsen 1]

Täällä tekijän tytär just ilmoitti että isä oli ampunut hänen äitinsä. [anonyymi jäsen 3]

Eikai se tätä juttua tarkoittanut vaan että joskus ampunut hänen isä hänen äitiä niin tullut karhuryhmä sit paikalle. [anonyymi jäsen 4]

Lueppas ny uudellee 😊😊 [anonyymi jäsen 5]

Vanhempi juttu, luuletko, että joku jonka perheenjäsen on ammuttu tulisi saman tien tänne keskustelemaan asiasta? [anonyymi jäsen 6]

[Anonyymi jäsen 6] ota ihan rauha [anonyymi jäsen 3]

Yllä oleva esimerkki kuvaa, kuinka tietoa arvostetaan NTT-ryhmässä ja virheellisen tiedon jakajaa oikaistaan. Jäsenten välisiin yhteydenottoihin johti myös se, että yhteisö piti yksittäisen jäsenen kommenttia jollain tavoin epäkorrektina. Esimerkiksi uhria halventavat tai tekijän syyllisyyttä vähättelevät kommentit herättivät muissa jäsenissä herkästi närää. Negatiivinen suhtautuminen näkyi paitsi sanallisina vasta-argumentteina ja moitteina, myös erilaisina sosiaaliselle medialle ominaisina reaktioina, kuten vihaa tai halveksuntaa ilmaisevina emojena.

Ai kauhia. Tilanne päällä ja asianosainen tulis vaan kasuaalisti facen akkojen ryhmään kertomaan, että isä ampu äidin. 😞 [anonyymi jäsen 1]

Riippui kuinka tärkeä äiti on. [anonyymi jäsen 2]

😞😞😞 [anonyymi jäsen 3]

Aika hölmö ja erikoinen kommentti. 😞😞 [anonyymi jäsen 4]

Ryhmiä välisissä hierarkioissa oli sekä samankaltaisuuksia että eroja. Vaikka NTT-ryhmä vaikutti Murha.infoa demokraattisemmalta, ryhmässä oli huomattavasti tiukempi seula siinä, mitä sinne sai julkaista. Keskustelunavaukset kiertävät ylläpitäjien kautta toisin kuin Murha.infossa, jossa kuka tahansa voi julkaista mitä tahansa. Lisäksi NTT-ryhmä erittelee huomattavasti tarkemmin, keitä se ottaa osaksi yhteisöään, kun Murha.info on jokaisen saavutettavissa. Toisaalta NTT-ryhmässä viestinnän sävy oli Murha.infoa maltillisempaa.

Kumpikin yhteisö tarjoaa jäsenilleen paikan rikostiedon kuluttamiseen, hankkimiseen ja jakamiseen. Yhteinen kiinnostuksen kohde vaikuttanee jäsenten välisiin suhteisiin ja, toisin kuin voisi olettaa, keskustelut ilmensivät hierarkiasta ja satunnaisista yhteydenotoista huolimatta yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyden taustalla vaikuttanee vahvasti yhteinen tarve saada ja välittää rikostietoa. Yhteisöt tarjoavat jäsenilleen emotionaalisesti tärkeän alustan, jolla keskustella samanmielisten kanssa silloinkin, kun omasta lähipiiristä ei löydy vastaavaa mielenkiintoa. Myös satunnainen erimielisyys tukee ajatusta siitä, että ryhmän jäsenet ovat erilaisia, mistä netnografisessa tutkimuksessa on saatu jo aiemmin runsaasti evidenssiä (Kotiznets 2010).

7 KESKUSTELIJOIDEN SUHDE KRIMINAALIPOLITIIKAAN

Vaikka kummankin ryhmän jäsenten perusuottamus yhteiskunnan instituutioihin, kuten poliisiin, oikeuslaitokseen ja mediaan, sekä niiden toimintaan oli vahva, esiintyi kummassakin tutkimassani ryhmässä myös instituutioita kritisoivia viestejä. Rikoskeskustelun yhteydessä eritoten Murha.infosta kokoamassani aineistossa ilmeni säännöllisesti kriittisiä näkemyksiä esimerkiksi maahanmuutosta sekä kriminaalipolitiikasta. On huomattava, että analysoitu Murha.info-aineisto koski vain tiettyä, ajankohtaisia rikoksia koskevaa keskustelun osaa. Keskustelualustalta löytyy lisäksi erilliset osiot esimerkiksi politiikalle ja vapaalle keskustelulle, mutta niillä mahdollisesti käydyt kriminaalipoliittiset keskustelut oli rajattu aineiston ulkopuolelle.

Aineistossa nousi säännöllisesti kumpaankin ryhmään kirjoitettuja kriminaalipoliittisia viestejä ja näkemyksiä. Kriminaalipolitiikan tehtävänä on rikosten ehkäisyn ja rangaistusten täytäntöönpano sekä uhrien auttaminen. Lisäksi kriminaalipolitiikan tehtäviin kuuluu säätää normeja ja varautua antamaan normien poikkeamisesta rangaistuksia, turvata yhteiskunta sekä ennaltaehkäistä ja vähentää rikoksia. Kriminaalipolitiikan lähtökohta on se, että rangaistus on inhimillinen ja vanki tuetaan osaksi yhteiskuntaa ja syrjäytymistä pyritään ehkäisemään. Kyse on tavoitteesta saada vangit palaamaan osaksi yhteiskuntaa sen sijaan, että he syrjäytyisivät ja jatkaisivat rikosten tekoa. Toisinaan linja ei kuitenkaan miellyttänyt yhteisöjen keskustelijoita, vaan he vaativat kovempia rangaistuksia. NTT-ryhmässä vaade rangaistusten koventamisesta koski usein rikoksia, jotka herättivät yleisössä suuria tunteita. Esimerkiksi uutinen Koskelan teinimurhaajien pian koittavasta vapautumisesta herätti jäsenissä ristiriitaisia tunteita – osin jäsenet ymmärsivät kriminaalipolitiikan lähtökohdat, toisaalta rangaistukset tuntuivat keskustelijoista silti liian lyhyiltä:

Toivon henkilökohtaisesti että leima pysyy loppuelämän tästä asiasta jokaisen otsassa eikä ikinä unohdu. Niin sairasta paskaa että tota ei voi laittaa minkään piikkiin ja yksikään näistä ei ansaitse mitään hyvää elämäänsään. [anonyymi jäsen 1]

Vähän ristiriitaiset fiilikset. Samalla kun tottakai tuollaisesta teosta tulee saada tuntuva rangaistus, ei nuoria kuitenkaan ole järkevää istuttaa vankilassa kovin pitkään, jos heidät vielä halutaan saattaa osaksi yhteiskuntaa. [anonyymi jäsen 2]

Suomen oikeuslaitos on skeidaa. Tälläisestä rikoksesta pitää saada rangaistus, ja näiden kuntouttaminen pitäis olla toissijaista. Kuka tälläisiä edes haluaa tähän yhteiskuntaan? Mutta näin se täällä menee, vähät uhreista kunnan murhaajat ja raiskaajat kuntoutuvat. [anonyymi jäsen 3]

Tutkitusti pitkät tuomiot vaikuttaa lopulta vain negatiivisesti ihmisen integroitumiseen vapaalla. Eli kuntoutus ja koulutus takaa paremmin sen ettei rikoksia uusita. Hyöty on siis vain ihmisen päässä, tuntuu moraalisesti paremmalta että ihminen lusi sitten kunnolla. Faktat on taas ihan muuta. Rikoksesta maksetaan yhteiskunnalle velka, sen jälkeen on puhdas pöytä. [anonyymi jäsen 4]

Murha.infossa selkeimmin esiin piirtyivät rangaistusten koventamisvaatimukset eritoten seksuaalirikoksista, lapsiin kohdistuvista rikoksista sekä rikoksista, joissa keskustelijat olettivat rikoksen tekijöiden olleen maahanmuuttajataustaisia. Mutu-tietoon pohjaten rangaistuksia vaadittiin ankarammiksi myös silloin, kun tekijä ei ollut vielä edes tiedossa, mutta silti tämän oletettiin kuuluvan tiettyyn vähemmistöryhmään esimerkiksi tietyn tyyppisen tekotavan vuoksi. Vaateet vaikuttivat pohjautuvan lisäksi ennemminkin tunnekuohuun ja uhria kohtaan koettuun empatiaan sekä kostonhaluun. Osa suhtautui kotimaiseen rangaistusjärjestelmään avoimen kriittisesti ja vaati paitsi rangaistusten koventamista, myös ilmaisi halunsa käyttää ”oman käden oikeutta”. Myös halu tuoda rikoksista epäillyt esiin oli yleistä ja liittyi mainittuun koston. Motiivi voidaan liittää julkiseen jalkapuuhun ja yleisön tarpeeseen tuomita rikollinen julkisesti (ks. luku 3.3):

Tämä kaveri pitäisi pistää istumaan penkkiin, missä kulkee kohtuullisen kova sähkövirta päästä varpasiin. [HerPoi]

nimet tai ainakin naamat talteen someista äkkiä ennen kun ehtii somet poistumaan, niin koko kansa saa nähdä minkä näköiset sekopäät tappaa tai aiheuttaa omalla toiminnallaan lapselle kuoleman. [morningsun]

Verkkokeskusteluille on tyypillistä, että keskusteluilla on taipumus polarisoitua (Vainikka ja Harju 2019, 109). Murha.infossa yhteiskuntakritiikkiin liittyi myös maahanmuuttovastaisuus, joka kytkeytyi mutu-tiedon jakamiseen. Kriittisyys ilmeni olettamuksina ja

halventavana kielenkäyttönä. Tekijän taustan arvailu spekulointia tai mutu-tiedon perusteella ei ollut lainkaan poikkeuksellista. Useissa keskusteluissa tekijäksi ehdotettiin nopeasti vähemmistön, kuten maahanmuuttajaväestöön tai romanisukuun kuuluvan henkilön, edustajaa. Esimerkiksi Helsingissä maaliskuussa 2023 tapahtunutta koulupuu- kotusta käsittelevässä ketjussa moni Murha.infon keskustelija syöksyi väkivallanteon te- kotavan myötä oletukseen tekijän vähemmistötaustasta osana mutu-tietojen jakamista, kuten aiemmin on kuvattu:

Onko Vesala maahanmuuttaja-aluetta? [Omega]

Koulukoneen mukaan S2-oppilaita 58% ja oppilaiden päästötodistusten keskiarvo Helsingin alhaisempia. [Jagge]

mutta mamujen poisto kyllä puhdistaisi aika paljon kouluja niin se vaan on vaikei saisi sanoa. [Tarkkaamo100]

Joitakin vuosia sitten kaveri kertoi, että kouluissa on paljon ongelmia muslimien takia. Sunnilainen muslimi oli samassa luokassa siialaisen muslimin kanssa. Kun sunnilaisen isä sai tietää siialaisesta, käski tämä poikaansa tappamaan luokkakaveri "koska siialaiset ovat tappaneet niin ja niin monta heidän perheensä ja kotikylänsä sunnilaisia". Nuori teki työtä käskettyä ja hyökkäsi luokkakaverin kimppuun puukäsityötunnilla jonkun kirveen kanssa. Opettaja pääsi väliin silloin. (...) [MrSamba]

Osa jäsenistä tuomitsi maahanmuuttovastaisen puhutavan. Aiemmin kuvatussa helsinkiläiskoulun puukotustapauksessa moni keskustelija yhdisti tapahtuman maahanmuuttajiin, vaikei oletuksia tukenut kuin mutu-tieto. Todellisuus oli toinen ja se myös tuotiin ilmi:

Tässä tapauksessa niin tekijä kun uhrikin oli suomalaisia . Ihme kyllä [Kikkare]

Niin just! Täällä kun riittää, että joku pieraisee, niin sehän on ollut mamu! [ruusumaa]

Osansa saivat etnisten ryhmien ohessa myös ideologisiksi nimetyt ryhmät, joita esimerkiksi "vihervassarit", "suvakit" tai "suvakkihuorat". Helsinkiläiskoulun puukotusta käsittelevässä ketjussa koulun opettajaa syyllistettiin ja mustamaalattiin avoimesti tämän väitettyjen mielipiteiden perusteella osana maahanmuuttokriittistä, mutu-tietoon

pohjannutta keskustelua. Esimerkki kuvaa polarisaatiota ja kuplautumista, joka liittyi erityisesti mutu-tiedoksi luokiteltuihin viesteihin. Alla olevassa lainauksessa nimi on poistettu tutkimuseettisistä syistä:

Tämä [helsinkiläisen] koulun rehtori [Etunimi Sukunimi] taitaa muuten olla melkoinen mamuttaja, nimensäkin perusteella. Esiintyy monessa mediassa mamu-aiheisissa jutuissa mm. tässä Yle Areenan husutuksessa. Kuvassa mm. husuttaja ja koulun rehtori [Etunimi Sukunimi] podiskelemassa mihin suomalaiset saataisiin siirrettyä, että mamuja mahtuisi mahdollisimman paljon Suomen kouluihin. [John Kimble]

Kuvasta päätellen rehtori on kaljuunuva nainen.. liekö joku transu, naiset haevo in kaljuuntuu. Siksi ei varmaan ole saanut mieheksi kuin maahanmuuttajan joka panee vaikka lehmää jotta saisi kansalaisuuden ja koko elämän kestävän Keka goldin. [Tiinas]

Ennakkoluulot siis näkyivät keskustelijoiden puhetavoissa. Huomionarvoista on, että ennakkoluuloja tuotiin esiin suhteellisesti vähemmän kuin vaikkapa verkon keskustelualusta Ylilaudalla. Vainikka (2020) kuvailee, kuinka Ylilauta on käyttäjilleen vastajulkisuuden areena, jossa keskustelijat saavat ilmaista epäluulojaan ja ennakkoluulojaan sekä jakaa radikaaleja ajatuksiaan, kuten naisvihaa (Vainikka 2020, 114—115; Vainikka 2019). Vaikka Murha.infossakin ilmeni tiettyihin ihmisryhmiin kohdistunutta verkkovihaa, oli keskustelu selkeästi Ylilaudan keskusteluja maltillisempaa ja verkkovihan määrä pienempi.

Ennakkoluuloja kohdistui myös mediaan. Erityisesti Murha.infon jäsenet olivat paikoin varsin mediakriittisiä. Havainto on kiinnostava: yhtäältä journalistisiin uutismedioihin luotetaan todennettua tietoa tuottavana instanssina, toisaalta niihin kohdistuu kritiikkiä salailusta ja siitä, kuinka journalismi puhuu vain oman agendansa kautta. Tämä salaliitodiskurssi ilmeni epäilyinä, etteivät mediat kertoneet kaikkia tietojaan. Tällöin keskustelijat olettivat median haluavan salata esimerkiksi rikoksesta epäillyn etnisen taustan. Havainto tiedon pimittämisestä on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa (ks. luku 2.2).

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut, millaisille tietokäsityksille keskustelut rikoksista rakentuvat Murha.info-foorumilla sekä Facebookin NTT-ryhmässä. Analysoin myös keskustelijoiden välisiä suhteita alustalla sekä heidän käsityksiään kriminaalipolitiikasta.

Analyysin johtopäätöksenä voi todeta, että Murha.infon ja NTT-ryhmän jäsenten suhde tietoon on vivahteikas. Vaikka Murha.infon jäsenet nostavat keskusteluidensa lähtökohdaksi journalististen uutismedioiden uutisia, osa keskustelijoista syyttää valtamedioita myös tiedon pimittämisestä. Tulos on siten ristiriitainen. Toisaalta virallisesti todennetun tiedon ohella verkkokeskusteluissa tiedon asemaan voivat nousta yksittäisen käyttäjän toisen käden tiedot, jos niille vain löytyy riittävästi yhteisön sisäistä vahvistusta.

Mahdollisesti ennakkoluuloja sisältävän mutu-tiedon vaikutus keskusteluille on hyvä huomata. Maahanmuuttajien arvioiminen syylliseksi ilman journalististen medioiden julkaisemia tietoja on ristiriidassa sen kanssa, että journalististen medioiden julkaisemia tietoja pidetään lähtökohtaisesti tosina eli todennettuina tietoina. Toisaalta voidaan ajatella, että keskustelijat kommentoivat tapauksia omien mediakuplinsa sisältä ja pyrkivät vahvistamaan mielipidettään ympäröivästä maailmasta luoden diskurssin, joka vastaa omaa mielikuvaa rikoksen tekijöistä sekä sopii omaan ajatusmaailmaan. Jos yhteisöstä löytyy diskurssia tukevia jäseniä, roihahtaa keskustelu herkästi mutu-tiedon sävyttämäksi rasistiseksi mölinäksi. Kiinnostavaa on, kuinka ennakkoluuloja sisältävää mutu-tietoa tuotiin usein keskusteluiden alussa ilmi, mutta mikäli se ei saanut kannatusta tai jäsenet osoittivat todennetun tiedon avulla mutu-tiedot vääriksi, niiden jakaminen myös hiipui keskustelun edetessä.

Keskustelijoiden suhtautuminen yksityisyyden suojaan erityisesti nimien julkaisemisen suhteen poikkesi Journalistin ohjeista ja journalismin eettisistä pelisäännöistä Murha.infon verkkokeskusteluissa – rikoksesta epäillyistä julkaistiin usein varsin moninaisia tunnistetietoja kuten nimien alkukirjaimia tai peräti kokonaisia nimiä jo varsin varhaisessa vaiheessa. Näin toimittiin toisinaan myös uhrien kohdalla. Nimien lisäksi keskusteluissa vilisi yksityiskohtia sekä epäillyistä että uhreista, joita journalistinen media ei kuuna

päivänä julkaisisi. Osa tiedoista on myös tulkittavissa lain puolesta keikkuvan yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen ja kunnianloukkauksen rajamailla. Keskustelu näyttäytyikin journalismin kannalta usein varsin epäeettisenä. Useinkaan yksityisyyden suoja ei huomioitu, vaan tiedon jakamisen ja saamisen tarve meni etiikan edelle.

Havaintoni on, että osa keskustelijoista ymmärtää journalismin pelisäännöt ja lainsäädännön sekä toisinaan jopa noudattaa niitä rikosaiheista keskustellessaan, mutta toiset vaativat rikosmedioita julkaisemaan tarkempia yksityiskohtia paitsi tapahtumista myös uhreista ja epäilyistä. Osin tiedonhalun lähtökohta on rangaistuskeskeinen – rikosten tekijöiden ja epäiltyjen henkilöllisyys halutaan tietoon ja osallisten nimiä julkaistaan etenkin seksuaalirikoksissa tai lapsiin kohdistuvissa rikoksissa.

Havainto kuvaa, kuinka yhteiskunnan asettamat rangaistukset eivät välttämättä riitä keskustelijoille, vaan verkkoyhteisön jäsenet vaativat saada tekijöiden nimet julkisuu-teen. Voikin ajatella, että Murha.infossa noudatetaan eräänlaisen julkisen jalkapuun ideologiaa tuomalla rikosten tekijöiden nimet yleiseen tietoon yhteiskunnan antamien rangaistusten lisäksi.

NTT:llä syyttelyä tiedon pimittämisestä esiintyy huomattavasti vähemmän, jos lainkaan. Siellä journalistiset mediat vaikuttavat olevan käyttäjien silmissä poikkeuksetta uskottavia ja niiden jakamat yksityiskohdat hyväksytään tietona herkästi. Toisaalta ryhmässä myös jaettiin vähemmän varsinaista rikostietoa, vaan sen jäsenet keskittyvät tapausten syiden ja taustojen spekulointiin. Tulos osoittaa eron kahden tarkasteleman ryhmän välillä siinä, millaisia tietokäsityksiä ja keskustelukäytäntöjä keskustelut ilmentävät. NTT on viestinnän tavoiltaan huomattavasti Murha.infoa maltillisempi eikä ryhmässä julkaista juurikaan toisen käden tietoon pohjaavia epäiltyjen tai uhrien nimiä. Toisaalta ryhmä on myös kontrolloidumpi, sillä sen jäsenet eivät saa julkaista mitä tahansa – julkaisu vaatii aina ylläpitäjän hyväksynnän. Murha.infoa voikin tulkita noudattavan sananvapautta laaja-alaisemmin, vaikka se joskus johtaakin mölinään ja vastuuttomaan ilmaisuun sekä vie keskustelua harhateille.

Meritokraattinen Murha.info on yhteisö, jonka jäsenillä on valtavasti rikostietoa ja jota he myös haluavat jakaa. Ulkopuolisen silmin Murha.infon keskustelujen voisi otaksua perustuvan mutu-tietoon ja mölinään, mutta analyysin valossa keskustelut vaikuttavat huomattavan tietoperusteisemmilta. Niiden taustalla näkyy halu relevantin rikostiedon kartuttamiseen, jakamiseen ja spekulatiiviseen kehittelyyn, joissa jäsenet myös ovat taitavia. Keskustelut olivat analyysin perusteella yhteisöllisempiä ja ilmensivät vähemmän rasistista mutu-tietoa kuin ennako-oletuksen perusteella olisi voinut ajatella. Vaikka oikeistoväritteiset ideologiat ja polarisaatio rehottavatkin osassa keskusteluita, ne eivät tule esiin suinkaan kaikissa keskusteluketjuissa. Keskustelu on asiallista ja pitkälti aiheessa pysyvää. Täysin epäuskottavia tietoja jakavia jäseniä myös moititaan herkästi.

Selvää on, kuinka valtava merkitys eri instanssien tarjoamalla tiedolla keskusteluille on. Todennettua tietoa ei muunnella ja sitä kunnioitetaan. Vaikka journalismiin kohdistetaan myös epäluuloja, alustoilta välittyvä käsitys siitä, että ilman journalistisia uutismedioita ja muita rikoksia koskevan tiedon institutionaalisia, olisi Murha.infon kaltaisen yhteisön toiminta huomattavasti hankalampaa jollei jopa mahdotonta. Toisaalta alustat eivät toimi vain muualla todennetun tiedon varassa. Analyysissä käy ilmi, että erityisesti Murha.infon jäsenillä todella on hätkähdyttävän paljon todellista, omakohtaista rikostietoa. Analyysissä tuo tieto välittyi toisen käden lähteiden ja niiden tietojen varmentamisen kautta. Tämä kuvaa, kuinka asiantuntevaa rikoksiin perehtyneet verkkoyhteisöt voivat joiltakin osin olla.

8.1 Mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita

Tutkielmaa tehdessäni havaitsin muutamia jatkotutkimuksen mahdollisuuksia, jotka haluan nostaa lopuksi esille. Vaikka keräämäni aineisto tarjosi tutkielman kannalta riittävän kattavan kuvan yhteisöjen keskusteluista ja keskustelukäytännöistä, se jäi erityisesti Murha.infon osalta pintaraapaisuksi, kun huomioidaan alustalle kirjoitettujen viestien valtava määrä. Aineiston ajallisesta ja sisällöllisistä rajauksista johtuen analyysin antama kuva keskustelujen suhteesta ajankohtaiseen politiikkaan jäi vaillinaiseksi.

Jatkotutkimuksen kannalta voisi olla mielekäästä tutkia laajemmin, millaisia yhteiskuntäkäsityksiä koko Murha.info keskustelufoorumien viesteistä nousee esiin. Samaten jatkotutkimuksessa voisi selvittää tarkemmin verkkovihan yleisyyttä ja sen esiintymisen tapoja alustoilla.

Kolmantena jatkotutkimuksen mahdollisuutena paikansin tutkimuksen siitä, minkä verran keskusteluissa todella jaetaan todennettua tietoa. Tein tätä tutkielmaa varten yhden pistokokeen poliisin esitutkimusmateriaalin ja keskusteluissa jaettujen tietojen välillä. Lisäksi vertasin useamman keskustelun tietoja journalististen uutismedioiden myöhemmin julkaisemiin tietoihin. Havaittiin, että monet tiedoksi nimetyt yksityiskohdat olivat todennettavissa muista lähteistä. Jatkotutkimuksen kannalta voisi olla hedelmällistä tutkia aihetta laajemminkin ja selvittää keskusteluissa esiintyvän tiedon määrää tarkemmin.

9 LÄHTEET

- Alasuutari Pertti. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Alkuperäisteoksen julkaisuvuosi 1993. Tampere. Vastapaino.
- Alste Marjo. 2019. Sosiaalinen media toimittajan työvälteenä haastateltavan etsimisessä. Luettu 10.3.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019052612032>
- Alvesalo, Anne ja Korander Timo. 2000. Rikosmedian pelko. Kannanotto suomalaiseen rikosjournalismiin. Media & Viestintä, 23(1). Luettu 20.2.2025. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/61556>
- Bock Carla. 2017. Rikostoimittajan ABC. Luettu 12.1.2023. <http://www.theseus.fi/handle/10024/128477>
- Chadwick, Andrew. 2017. The Hybrid Media System: Politics and Power. 2. painos. New York, NY: Oxford University Press.
- Couldry, Nick ja Andreas Hepp. 2016. The Mediated Construction of Reality. Oxford: Polity Press.
- Finlex. Suomen perustuslaki. Luettu 27.4.2025 <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/731>
- Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä. Finlex. Luettu 15.2.2023. <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2003/460>
- Greer Chris. 2013. 'Crime and Media: Understanding the Connections' in C. Hale, K. Hayward, A. Wahadin and E. Wincup (eds.) Kriminologia. Kolmas painos. Oxford: Oxford University Press.
- Eklund Ville. 2017. Aloittelevan rikostoimittajan opas. Luettu 7.1.2023. <https://www.theseus.fi/handle/10024/135092>
- Eklund Ville. 2019. Miten rikos- ja oikeustoimittajaksi tullaan? Teoksessa Reinboth ja Sipilä. 2019. Etusivun rikokset – näin kovat uutiset syntyivät. Crime Time.
- Haara Paula, Reunanen Esa, Näsi Matti ja Kivivuori Janne. 2017. Väkivalta pirstaloituvassa mediamaisemassa. Fokusryhmätutkimus uhkan kokemuksesta ja rikostiedon lähteistä. Luettu 15.2.2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0614-4>
- Heikkilä Heikki, Ahva Laura, Siljamäki Jaana, Valtonen Sanna. 2012. Kelluva kiinnostavuus. Vastapaino. 1. painos.

- Heikkilä Heikki, Hellman Heikki, Ovaska Liisa. 2023. Mä lehden luin: Yleisön suhde painettuun ja digitaaliseen sanomalehteen. Luettu 21.5.2025. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-044-1>
- Hemánus Pertti. 1966. Helsingin Sanomien rikosaineisto. Tampereen yliopisto. Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino Keuruu.
- Isomäki, Hannakaisa; Lappi Tiina-Riitta & Silvennoinen, Johanna (2013). Verkon etnografisen tutkimus. Teoksessa: Laaksonen, Salla-Maaria; Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.). Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere. Vastapaino, 150—169.
- Jukarainen Pirjo, Juutinen Marko, Laitinen Kari. 2023. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia. Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan haasteet ja keinot. Katsaus järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan Suomessa. Luettu 24.4.2025. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023050541106>
- Jenkins Henry. 2016. Convergence Culture Where Old and New Media Collide. Polity Press. Luettu 21.2.2025. <https://www.dhi.ac.uk/san/waysofbeing/data/communication-zangana-jenkins-2006.pdf>
- Julkisen sanan neuvosto. Journalistin ohjeet. Luettu 20.5.2022. <https://jsn.fi/journalistin-ohjeet/>
- Kananen Jorma, 2014. Netnografia. Verkko yhteisöjen tutkiminen opinnäytetyönä. Suomen yliopistopaino Oy.
- Kivioja Pasi, 2008. Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa. Luettu 10.11.2022. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/65312>
- Kivivuori, Janne. 2004. Rikosuutisoinnin seuraamisen yhteys nuorten rikoskäyttäytymiseen. Media & Viestintä, 27(4—5). Luettu 25.10.2022. <http://hdl.handle.net/10138/242575>
- Kosonen Miia, Laaksonen Salla-Maaria, Rydenfelt Henriks ja Terkamo-Moisio Anja. 2018. Media ja viestintä 41 (2018:1). Sosiaalinen media ja tutkijan etiikka. <https://doi.org/10.23983/mv.69924>
- Kozinets Robert V. 2010. Netnography: Doing Ethnographic Research Online. Sage Publications Ltd.
- Lehrmann Ulrik. 2011. Tabloid crime journalism: Writing on the edge of existence. https://doi.org/10.1386/nl.9.179_1
- Leino Piia. 2005. Toimittajan eettinen harkinta rikos- ja oikeusjournalismissa. Luettu 4.5.2023. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/92752>

- Murha.info. Usein kysyttyä. Ystävät ja vihamiehet. Luettu 20.4.2023. <https://murha.info/rikosfoorumi/app.php/help/faq>
- Murha.info. Palstan säännöt. Luettu 15.4.2023. <https://murha.info/rikosfoorumi/viewtopic.php?f=12&t=273>
- Nieminen Hannu ja Pantti Mervi. 2012. Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Vastapaino. 3 uudistettu teos.
- Näsi Matti, Tanskanen Maiju, Haara Paula, Reunanen Esa ja Kivivuori Janne. 2018. Väkivallan kokemus ja rikostiedon lähteet. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 30/2018. Luettu 20.5.2022. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/243594>
- Oikeustoimittajat ry. Tietoa yhdistyksestä. Yhdistyksen historia. Luettu 5.5.2025. <https://www.oikeustoimittajat.fi/tietoa-yhdistyksesta/yhdistyksen-historia/>
- Pietilä Veikko, Ridell Seija, Kunelius Risto ja Heikkilä Heikki. 1999. Julkiso: tienviitta tutisevien hyppyhiirien ja räkäisesti nauravan kansan maailmassa. Media & viestintä, 22(3). Luettu 15.4.2025. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62811>
- Pöytäri Leena ja Lehtisaari Katja. 2024. Teoksessa Sirkkunen Esa, Neuvonen Riku ja työryhmä. 2024. Media alustojen ajassa. Gaudeamus Oy.
- Reinboth Susanna ja Sipilä Jarkko. 2019. Etusivun rikokset – näin kovat uutiset syntyivät. Crime Time.
- Ruohonen, Voitto. 2022. Rikos ei vanhene. True crime kyläkärajistä podcasteihin. Gaudeamus Oy.
- Roth Camille. 2019. Algorithmic Distortion of Informational Landscapes. Teoksessa Intellectica - La revue de l'Association pour la Recherche sur les sciences de la Cognition (ARCo). Luettu 2.2.2025. <https://hal.science/hal-02188212v1>
- Seppänen Janne ja Väliaverronen Esa. 2014. Mediayhteiskunta. Vastapaino. Kolmas tarkistettu painos. Alkuperäisteos julkaistu 2012.
- Sirkkunen Esa, Neuvonen Riku ja työryhmä. 2024. Media alustojen ajassa. Gaudeamus Oy.
- Suomen Tietotoimisto STT – Tyylikirja. Eettiset ohjeet. Luettu 2.2.2023. <https://stt.fi/tyylikirja/esittely/>

- Smolej Mirka. 2011. News Media, Crime and Fear of Violence. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia. Luettu 1.4.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-704-402-8>
- Sumiala Johanna ja Valaskivi Katja. 2013. Circulating social imaginaries: Theoretical and methodological reflections. *European Journal of Cultural Studies* 17:3, 229–243. Luettu 14-4-2025. <https://doi.org/10.1177/1367549413508741>
- Sumiala Johanna ja Tikka Minttu. 2009. ”Netti edellä” kuolemaan – Koulusurmat kommunikatiivisena ilmiönä. *Media & Viestintä* 32:2, 5–18. Luettu 10.3.2025. <https://doi.org/10.23983/mv.62955>
- Tuomi Pauliina 2022. Kun rikollisuudesta ja kuolemasta tulee viihdettä: (Media)väkivalta viihhteellistymisen näkökulmasta, 52–63. Teoksessa *Lähikuva* 3/2022: Mediäväkivallan monet muodot. Luettu 5.3.2025. <https://doi.org/10.23994/lk.121895>
- Upola, Terhi. 2018. *Livenä ja läsnä. Verkon uudet juttutyypit*. Art House. Livonia Print, Riika 2018. 1. painos.
- Urbaani sanakirja. Mutu. Luettu 4.5.2023, saatavissa: <https://urbaanisanakirja.com/word/mutu/>
- Vainikka Eliisa. 2019. Naisvihan tunneyhteisö. Anonyymisti esitettyä verkkovihaa Ylilaudan ihmissuhdekeskusteluissa. *Media & viestintä* 42(2019): 1, 1–25. Luettu 26.4.2025. <https://doi.org/10.23983/mv.80179>
- Vainikka Eliisa. 2020. Prekarisaation tunnemaaisema. Vastustavat faktat, tunnelmat ja elämänpolitiikka verkon julkisuudessa. Tampereen yliopiston väitöskirjat. Luettu 10.3.2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1637-2>
- Vainikka Eliisa ja Harju Auli. 2019. Anonyymien keskustelupalstojen julkisuus. Marginaaliin jääneiden vertaistukea ja yhteiskuntakritiikkiä. *Media & viestintä* 42(2019): 2, 99–121. Luettu 14.4.2025. <https://doi.org/10.23983/mv.83374>
- Viljakainen Miika. 2014. Rikoksen hahmo: kotimaan rikosuutisointi Aamulehdessä toukokuusta 2011 toukokuuhun 2012. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Tampere. Luettu 12.3.2023. <https://tampub.uta.fi/handle/10024/95811>

9.1 Journalistiset lähteet

- Helsingin Sanomat. 21.2.2023. Kun Ullanlinnassa tapahtui henki-rikos, epäillyn nimi oli hetkessä Murha.infossa – Näin keskustelu-palstoilla mässäillään rikoksilla. Luettu 13.2.2025. <https://www.hs.fi/nyt/art-2000009346675.html>

Helsingin Sanomat 8.3.2021. Valtaosalla suomalaisista on väärä käsitys väkivallan yleisyydestä – kokeile HS:n testillä, onko oma näkemyksesi oikea. Luettu 20.1.2025. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000007846533.html>

Iltta-Sanomat 21.11.2022. Epäilty postimurhaaja on 23-vuotias sähköalan opiskelija – kävi tuntemattoman kimppuun nyrkkirautaveitsellä. Luettu 15.2.2023. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000009214643.html>

Journalisti 24.9.2020. True crime on journalismin periaatteilla tehtyä viihdettä, joka tuo mediayhtiöille yleisöjä ja rahaa. Tekeekö se roistoista ja murhaajista tahi uhrien kustannuksella?. Luettu 15.3.2023. <https://journalisti.fi/artikkelit/2020/09/true-crime-on-journalismin-periaatteilla-tehty-viuhdett-joka-tuo-mediayhtiille-yleisj-ja-rahaa-tekeek-se-roistoista-ja-murhaajista-thti-uhrien-kustann/>

Yle. 9.9.2024. Oppilas löi toista tuolilla Tampereella – poliisi huolestui, kun aikuiset alkoivat uhata tekijää kostolla somessa. Luettu 12.2.2025. <https://yle.fi/a/74-20110442>

Helsingin Sanomat 26.11.2022. Postinjakajan surmaaja on yhä vapaana – Aiemmin vangittua ei enää epäillä. Luettu 15.2.2023. <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000009228702.html>

Helsingin Sanomat 29.9.2022. Keski-ikäinen mies huijasi alaikäisiltä tytöiltä alastonkuvia. Luettu 1.3.2023. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009102415.html>